Pitäjä pitäjältä

LUMIVAARA

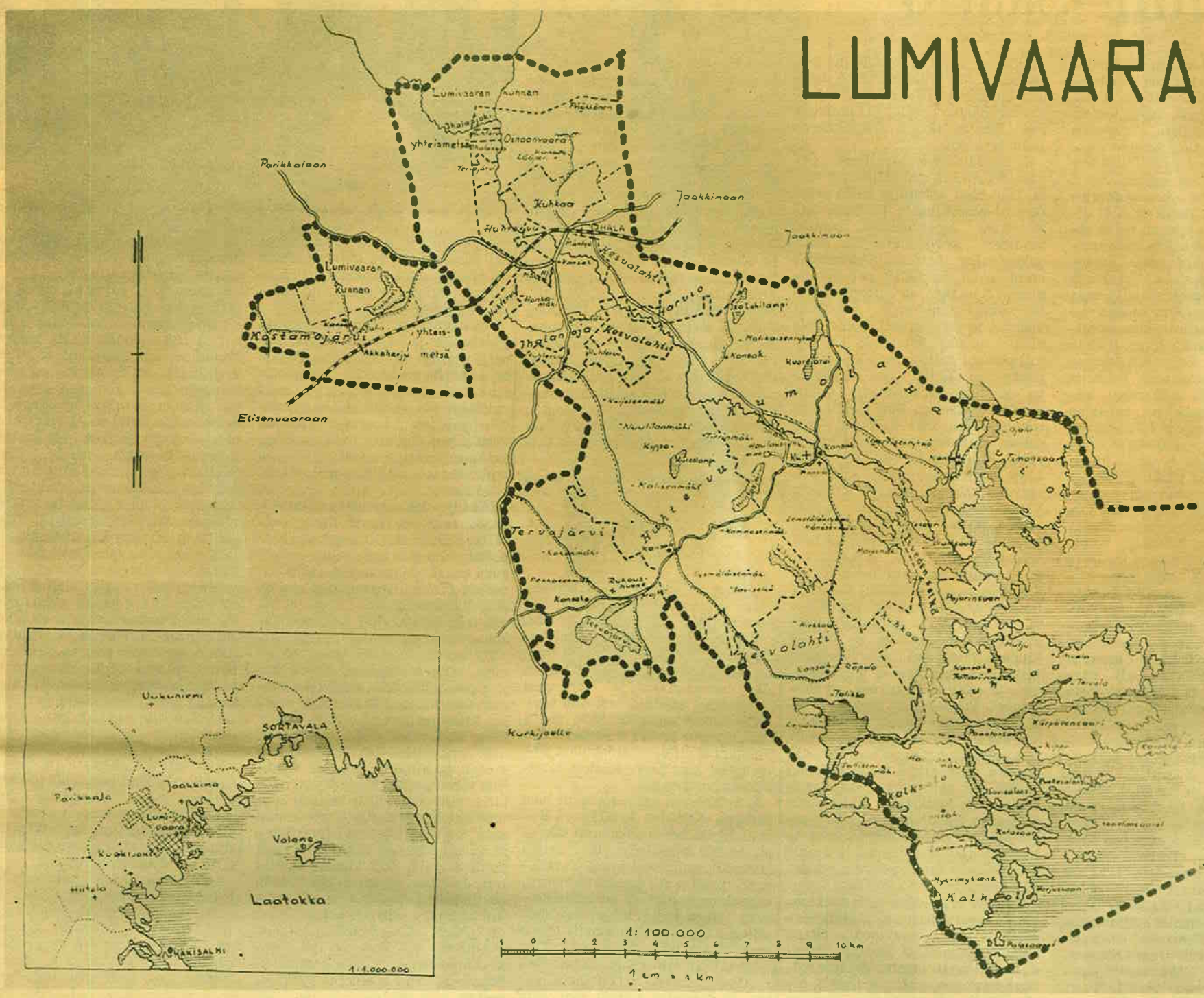

Lumivaara sijaitsee luovutetun alueen keskisessä Karjalassa. Pohjoisessa se rajoittuu entiseen emäpitäjään Jaakkimaan, Idässä on Laatokka rajana ja etelän sekä lännen puolella Kurkijoki, pinta-ala 270 km^2, kylät Ihala, Oinaanvaara ja Kostamojärvi ovat salopuolella, jonne uloimman Salpausselän harjanteita ulottuu kalliosydämisinä kumpuina ja hiekkamäkinä. Täällä on runsaasti kalarikkaita järviä ja salolampia, joiden ympärillä kohoaa hyväkasvuisia metsiä. Kumolan, Huhtervun ja Tervajärven kylät muodostavat keskisen osan. Maisemaan alkaa jo ilmestyä jyrkkiä kallioitakin, joiden välissä leviää hedelmällisiä savi- ja hiesumaita. Useita sisäjärviä on rikastuttamassa maisemia.

Runsaan kolmanneksen muodostavat saaristokylät, Harvio, Kalksalo, Kesvalahti ja Kuhkaa. Satojen salmien ja lahtien erottamat saaret ja niemet ovat kuuluisaa ja luonnonkaunista Laatokan saaristoa, joka on lähtemättömästi painunut lumivaaralaisten mieleen. Äkkijyrkät kalliorannat ja hedelmälliset savimultaviljelykset niiden välissä ovat tyypillisintä maisemakuvaa. Ulkosaarissa kasvavat vaivaispuut ja käkkyrämännyt ja sisämaassa kasvavat vaahtera ja lehmus yms. antavat runsaasti vaihtelua kasvullisuudesta. Laatokan kalaisia rannikoita jäivät sen asujat kaihoten kaipaamaan. Asukkaita oli 1939 n. 4.800.

Lumivaaran kunta erosi Jaakkiman kunnasta vuonna 1923.

Lumivaaran kunnan pohjoispuolella oli Viipurin - Sortavalan rautatie, jossa Lumivaaran kunnan kohdalla oli kaksi liikennepaikkaa, Ihalan asema ja Akkaharjun pysäkki.

Valtion maanteitä risteili Lumivaaran kunnan alueella 45 km. Viipurista Parikkalan kautta Lumivaaran pohjoispuolitse Lahdenpohjaan ja edelleen Sortavalaan oli maantie, josta Ihalassa erosi maantie Kurkijoen kautta Käkisalmeen. Nämä tiet olivat vanhoja maanteitä, yhteensä Lumivaaran kunnan alueella 16 km. Kurenrannan - Maasillan maantie alkoi Ihalan - Jaakkiman välisestä valtion tiestä lähellä Jaakkiman asemaa, pituudeltaan 24 km, josta Lumivaaran kunnan alueella oli 19 km. Se yhtyi Ihalan - Kurkijoen maantiehen Maasillassa Tervajärven kylän rajalla. Tämä tie oli ensimmäiseen maailmansotaan asti sellaisessa kunnossa ja sellaisessa maastossakin, että mm kärripelillä kulku oli hyvin vaivalloista. Autojahan ei silloin ollutkaan. Kumolan kylässä Kuorjärven rantamaastossa oli »Maailmanlopun rinteeksi» ristitty mäki, jossa tie oli kahden kallion välissä. Keväällä lumen sulaessa ja kesällä sateilla vesi oli uittanut maat pois ja tielle jäivät nyrkin ja pään kokoiset kivet. Tässä jyrkässä mäessä oli ylöspäin mentäessä hevosella tyhjissä kärryissäkin tarpeeksi vetämistä. Alamäkeen taas ei kärryissä voinut olla muuta kuin ajaja yksin. Kuormia alamäkeen tuotaessa täytyi kärrien toinen pyörä sitoa kiinni, laahaamaan, jolloin se kiveltä kivelle pomppien esti hevosta lykkäämästä kumoon. Monilla olikin rautaiset »lusikat», jotka pyörän alle laitettuina toimivat jalaksina. Tällä tavoin olen itsekin tuonut monta kuormaa alas. Muitakin pahoja mäkiä oli tiellä. Vuosina 1914-15 ryhtyi Jaakkiman kunta tietä parantamaan, jolloin tehtiin suuria oikaisuteitä, jolloin pahimmat mäet jäivät syrjään. Sitten Lumivaaran kunnan aikana jatkuvasti tietä paranneltiin, niin että se hyväksyttiin valtion maantieksi v. 1936. Tie olikin tärkeä kunnan keskustan läpikulkevana, jossa vuodesta 1932 alkaen liikennöi Viipurin - Sortavalan välisellä linjalla linja-autoja neljä vuoroa kumpaankin suuntaan päivässä. Lumivaaran kunnan alkuaikoina oli Ihalan Oinaanvaaran ja Kostamojärven kylien asukkailla pääsy kunnan keskustaan hankalaa vuoteen 1935, jolloin tie Ihalan asemalta Kumolaan valmistui. Tätä 10,50 km pituista tietä tehtiin työttömyystöinä kunnan toimesta ja tarjottiin valtion maantieksi v. 1936 ja hyväksyttiin v. 1939 alusta.

Laatokan rannikkokylien ja saariston kautta oli vesitie, jota on kesällä ikiajoista asti kuljettu veneillä, myöhemmin laivoilla ja moottoriveneillä. Talvella oli taas tasainen jäätie. Tällä reitillä alkoi laivaliikettä jo v. 1894. Aluksi se koki vaikeuksia, kun vuoteen 1914 yritti liikennöidä kolme laivaa. Välillä oli taukoja 2-4 vuotta. Ensimmäisen maailmansodan ajaksi liikenne kokonaan keskeytyi, kun-

SIMO ANTTONEN:

Lumivaaralaisten säätiö – Lumi–Säätiö

Kun Karjala oli toisen kerran jätettävä v. 1944 ja kuntien hoitokuntien toiminta lopetettiin v. 1948, saivat kunnat, jotka omin varoin selviytyivät veloistaan, oikeuden käyttää kunnan jäännösvarat kuntalaistensa hyväksi erinäisillä ehdoilla. Lumivaaran kunnan velat olivat pääasiassa kansakoulujen rakennuslainoja. Tosin niitä ei ollut paljon, mutta kunnan varat eivät riittäneet niidenkään maksamiseen. Kunta sai korvausta menetetystä omaisuudestaan korkoineen vähän yli puolentoista miljoonaa silloista markkaa. Kun kunnan varat piti tilittää valtiolle kunnan velkoja vastaan, ei kunnan varsinaisia varoja jäänyt. Kuitenkin kunnan hoidossa oli Jaakkiman kunnalta kunnan erossa v. 1923 saatu osa nimismies Krombergin rahaston varoja 181.772 mk ja Lumivaaran Manttaalikunnan Lainajyvästöllä 835.877 mk, joita ei voitu jakaa. Lisäksi kunnassa toimineet yhteisöt joutuivat lopettamaan toimintansa ja näilläkin oli varoja, joita toivottiin saatavan suunnitellun säätiön käyttöön. Kunnan hoitokunnassa seurattiin Karjalan Säätiön ja eri kuntien säätiöiden perustamishankkeita ja tultiin oman säätiön kannalle. Tätä varten kutsuttiin asiasta kiinnostuneita kuntalaisia kokoukseen Ylivieskan Lumivaaran kunnan toimistoon 12.3.1948. Kokouksessa oli runsas osanotto ja puhuttiin puolesta ja vastaan. Lopuksi säätiö päätettiin perustaa ja hyväksyttiin säännöt sekä valittiin hallintoneuvosto: puheenjohtajaksi Toivo Saikkonen, varap. Matti Lätti ja muiksi jäseniksi Simo Anttonen, Toivo Leinonen, Pekka Härkönen, Juho Iivonen, Tuomas Heinonen, Martti Julku ja Eino Koho, varalle Jooseppi Kaartinen, Toivo Turunen, Juho Luhasto, Jooseppi Pakkanen, Aarne Jaatinen, Viljo Ahonen, Juho Kuntsi, Matti Julku ja Toivo Veikkolainen. Samalla hallintoneuvosto valitsi hallituksen, jonka puheenjohtajaksi tuli Simo Anttonen, varap. Jooseppi Pakkanen ja jäseneksi Juho Iivonen, varalle Matti Vallius, Pekka Kuismin ja Aarne Jaatinen. Säätiön virallisina perustajina olivat Lumivaaran kunnan hoitokunta (Krombergin lahjoitusrahaston osalta) ja Lumivaaran Manttaalikunta (Lumivaaran Lainajyvästö).

Kuntasäätiöiden virallinen perustaminen tuli mahdolliseksi vasta 19.6.1948 annetulla lailla eräiden alueluovutusten johdosta toimintansa lopettaneiden kuntien asioiden selvittämisestä, jonka perusteella sisäasiainministeriö antoi luvan säätiöiden perustamiseen 14.12.1948, ja ehtona oli, että oikeusministeriö vahvistaa säännöt ja varojen piti vuoden 1949 aikana nousta vähintään kahteen miljoonaan markkaan. Muussa tapauksessa säätiön varat on jaettava säätiön tarkoituksiin viiden vuoden kuluessa. Kun meillä oli tiedossa vain yksi miljoona, niin toisen saaminen tuntui aika hämärältä. Kuitenkin tilanne kehittyi v. 1949 aikana suotuisasti. Kun Huhtervun koulun opettajat Olga ja Vilho Linnamo kumpikin v. 1949 aikana täyttäessään 70 vuotta lahjoittivat 21.5.1949 päivätyllä lahjakirjalla säätiölle 400.000 mk ja Lumivaaran Yhteismetsä Oy 8.9.1949 myönsi 500.000 mk sekä lisäksi säätiön haltuun joutuneista talletuksista ja obligatioista saatiin yli 225.000 mk, ko vuoden loppuun mennessä määrätty kaksi miljoonaa tuli hieman ylitetyksikin, ja säätiön jatkuvuus varmistetuksi. Vuoden 1969 loppuun mennessä on säätiö saanut lahjoituksia yhteensä 31.726,14 mk ja muut säätiön tulot 22 vuotisena toiminta-aikanaan ovat olleet n. 97.000 mk. Säätiö on avustanut Lumivaarakirjan ja Kurkijoen kihlakunnan historian julkaisemista ja on jakanut opinto- ym avustuksia vuodesta 1951 alkaen yhteensä n. 25.000 mk. Säätiön omaisuustase vuoden 1970 lopussa oli 55.000 mk.

Summat eivät ole suuria suurempien naapurikuntien säätiöihin verrattuna, mutta huomioon ottaen sen, miten vähästä olemme päässeet alkamaan ja mitä olemme voineet toimittaa, voimme todeta, että säätiön perustaminen aikanaan oli oikeaan osunut toimenpide siitä huolimatta, vaikka emme säätiöön saaneetkaan kaikkia niitä varoja, joita lumivaaralaisten lopettaneista yhtymistä kohtuudella olisi ollut mahdollista.

Säätiön hallintoneuvoston 9 jäsenestä on kuoleman kautta poistunut 6 ja hallituksesta yksi jäsen. Hallintoneuvostoon kuuluu nykyisin pj. Toivo Veikkolainen, vpj. Pekka Härkönen ja jäsenet Eino Koho, Juho Kuntsi, Reino Hannonen, Eero Naukkarinen, Eino Lätti, Simo Anttolainen, Toivo Tirri. Varalla, Aarne Jaatinen, Toivo Turunen, Onni Vuorinen, Eino Sihvonen, Lauri Oinonen, Pentti Härkönen, Jooseppi Pakkanen, Aarne Lätti ja Matti Kirves. Säätiön hallitukseen on kuulunut v. 1970 pj. Simo Anttonen, vpj. Jooseppi Pakkanen ja Aarne Jaatinen, varalla Matti Vallius, Pekka Kuismin ja Toivo Litmanen.

Lumi-Säätiön hallintoneuvosto.

KOLME KOVAA PÄIVÄÄ

Vuosittain sanottiin Lumivaarassa olleen kolme kovaa päivää. Niinhän niitä tietysti lienee ollut muissakin kunnissa. Oli kylänluku, ohra-ahos ja sian tappo. Ohra-ahoksia voi isommissa taloissa olla useampiakin, ja toisinaan isommissa taloissa voi olla useampia sian tappopäiviäkin, mutta kylänluvusta tavallisesti selvittiin yhdellä päivällä, ellei joutunut jälkeenpäin pappilaan laiskanläksyjään suorittamaan.

Jo kylänluvun valmistelu oli luku sinänsä. Kaikkien kyläläisten tietysti täytyi lukea ahkerasti läksyjä. Mutta lukutalolla oli paljon muutakin valmisteltavaa. Tavallisesti papit - se on: kirkkoherra, kappalainen, lukkari ja suntiokin - koko viikon kinkerikierroksellaan ollessa tulivat jo edellisenä iltana seuraavaan lukutaloon yöksi. Tietysti tällöin talo halusi tarjota vierailleen parasta mitä talosta löytyi, ja pystyttiin hankkimaan, niin yösijan kuin myöskin muun tarjoilun puolesta. Tämä taas varsinkin naisväelle antoi runsaasti ylimääräistä tehtävää ja piti se isännänkin varpaillaan.

Lukuset sitten alkoivat aamulla yhdeksältä ja kestivät iltapäivään neljän viiden tienoille. Tosin välillä pidettiin ruokatauko, jolloin papit saivat ruokaa, ja joitakin arvovaltaisempia kyläläisiäkin kutsuttiin pappien seuraksi ruoalle. Muilla piti olla oma eväs mukana, jos mieli välillä syödä. Myöhemmin tuli tapa, että talo tarjosi kaikille kahvit.

Läksyjen luku oli tiukkaa. Kaikkien oli osattava läksyt ulkoa ja sisältä. Kuitenkin viime aikoina helpottui, niin että kyselyihin vastasi kuka osasi. Osaavat jo tavallisesti varautuivatkin lähemmäksi kyselijää. Vähemmän osaavat pysyttelivät taka-alalla, ellei kokonaan ulkona hevosille heiniä antamassa.

Toinen kova päivä oli se ohra-ahos. Riiheen tavallisesti mentiin jo aamulla aikaisin, siinä kello kolmen tai viimeistään viiden tienoissa. Niin tavallisesti kaikille muillekin ahoksille, mutta erikoisesti ohra-ahokselle, sen kun tiedettiin vievän tavallista enemmän aikaa. Kun käsin puitiin riusoilla tai mutkilla, niin ohria oli hakattava huomattavasti enemmän ja kovemmin kuin muita viljoja, että jyvät irtosivat oljista. Sen lisäksi oli vielä puitava jyviä, että vihneet saatiin irti. Ja sitten se ohran pöly. Sehän se teki ohra-ahoksen muiden viljojen puintia vaikeammaksi. Se kun oli paljon väkevämpää ja sitä oli enemmän. Siis kovempi työ ja väkevämmässä sekä pölyisemmässä kuumassa riihessä. Siinä pyrki jo tuskan hiki päästä pinnalle. Oli suuri helpotus, kun siirryttiin konepuintiin, joka voitiin suorittaa ulkona raittiissa ilmassa.

Kolmas kova päivä oli sitten sian tappo. Siinäpä kysymys, mistä löytyy se mies, joka osaa ja uskaltaa ottaa isolta sialta hengen. Muutamat ampumataitoiset ottivat ampumalla, mutta eräät taas mieluimmin löivät kirveen hamaralla tai jollain muulla lyömäaseella tainnoksiin. Kaikista ei ollut veren ottajaksikaan ja veri oli saatava talteen. Karvojen poisto tulen päällä korventamalla oli taas voimia kysyvää hommaa. Tehtiin ulos tulirovio ja sika laitettiin pitkään riukuun kiinni, nostettiin tulen päälle ja siinä pyöriteltiin niin, että karvat paloivat, mutta liha ei päässyt paistumaan. Kun siat kasvatettiin noin 150-kiloisiksi, täytyi ruhoa tulen päällä pitelemässä olla useita vahvoja miehiä. Loput karvat sitten puhdisteltiin veden ja puukkojen kanssa. Myöhemmin kuitenkin tulella korventamisesta luovuttiin ja puhdistettiin kokonaan kuumalla vedellä. Kun puhdistettua sikaa paloiteltiin, mitattiin läskin paksuutta. Mitä paksumpaa, *sitä parempaa. Kämmenen* leveyttä pidettiin tavoitteena. Saparon leikkaaminen oli toimitus sinänsä. Jos oli saapuvilla joku poika tai tyttö eli vaikkapa vanhempikin, joka saatiin narratuksi hakemaan naapurista saparoveistä, sille oli sitten hyvä nauraa.

Kun vertaa näitä kolmea kovaa päivää nykyaikaan, jopa on nyt helppoa. Ei nyt tarvitse pelätä pappien kovuutta lukusille mennessä. Sisäluvun on nyt jo jokainen oppinut muissa kouluissa ja ulkoa ei luetetakaan. Vain muutama kysymys voidaan esittää, ja siihen vastaa, jos joku sattuu tietämään. Tavallisesti kysyjä itse sen tarkemmin selostaa. Näin muutama tunti saadaan kuulla seurakunnan paimenen selostusta raamatun salaisuuksista. Veisataan muutamia virsiä ja talonväki tarjoaa kahvit päälle. Ohrat puidaan puimurilla. Siellä oli vain mies tahi pari hetken ajelee avaran taivaan alla, kauka-

---

nes v. 1919 yritteliään Pekka Sikiö (nykyisin talousneuvos Pekka Sarolahti) alkoi liikennettä Venus -laivallaan, mikä jatkui keskeytymättä aina vuoteen 1939. Vuodesta 1930 oli hänellä kilpailijanaan Lumivaaran Höyryveneosuuskunta Siro-laivallaan ja vielä muutamia vuosia ennen talvisotaa osuuskunta osti toisenkin laivan samalle reitille.

Kylätieosuuskuntien hoidossa olivat seuraavat yksityistiet: Harvion kylätie Harviosta Kumolaan, Kuorjärven tie ja Haukkavaaran tie sekä Mörskyn ryhmän tie Kumolassa, Myllykylän kylätie Jaakkiman asemalle, Kesvalahden kylätie Kumolaan ja toinen Kesvalahden tie Huhtervuun, Utusenrannan tie Kuhkaassa, Kalksalon kylätie Kalksalossa, Huhtervun - Korjosen ryhmän tie ja Kurenryhmän tie Huhtervussa, Tervajärven - Rummunsuon tie ja ns. Sittasuon tie Tervajärvellä, Oinaanvaaran kylätie Ihalan asemalle. Kostamojärven kylätie ja Hepolammin tie Kostamojärvellä. Lisäksi oli useita järjestäytymättömiä teiden ylläpitäjiä eri puolilla pitäjää.

Vuodesta 1920 oli kehitys tieoloissa valtava. Silloin ei ollut montakaan autolla liikennöitävää tietä, mutta eihän niitä ollut autojakaan. Vuonna 1939 oli valtion maanteitä ja järjestäytyneitä kyläteitä yhteensä noin 180 km ja lisäksi useita kymmeniä kilometrejä autokelpoisia yksityisiä teitä. Rautatien lisäksi linja-autoliikenne olikin valtion maanteillä ja jopa osittain kyläteilläkin vilkasta, joten voidaan sanoa kunnan alueen liikenneolosuhteiden olleen melko tyydyttävä.

Lumivaarassa ylivoimaisesti pääelinkeinona oli maanviljelys ja karjanhoito. Vaikka pellot olivat pienet, keskimäärin vajaat kahdeksan hehtaaria taloa kohden, niin silti hyvällä hoidolla ja monipuolisella viljelystavalla ne antoivat viljelijöilleen tyydyttävän toimeentulon. Pienempien tilallisten hankkiessa lisätuloja muista ammateista.

Metsätalous oli Lumivaarassa erittäin huomattava tekijä. Vaikka yksityismetsät eivät olleetkaan isoja, vain keskimäärin noin 26 ha taloa kohden, niin kuitenkin, kun maaperä yleensä oli hyväkasvuista, riitti siitä huomattava apu pienten talouksien toimeentulossa. Uusimpien pienempienkin metsien talot saivat oman kotitarvepuun ja suurempien tilojen metsissä lisäansiomahdollisuuksia. Tämän lisäksi Lumivaaran Yhteismetsän noin 3.300 ha antoi huomattavalle joukolle työtilaisuuksia.

Rannikkokylissä oli kalastus maatalouden ohella hyvin huomattava sivuelinkeino ja olihan siellä monia perheitä, joille kalastus olikin pääelinkeino. Laatokan runsas kalakanta antoi siihen hyvät mahdollisuudet.

Teollisuus oli Lumivaarassa varsin vähäistä. Huomattavin teollisuuslaitos oli Akkaharjun Saha Kostamojärven kylässä. Se ympärivuotisina käyntiaikoinaan antoi sen paikkakunnan väestölle ansiomahdollisuuden. Pienemmistä teollisuuslaitoksista mainittakoon Hirvosen mylly- ja sahalaitos Ihalassa. Leinosen mylly- ja sahalaitos Kumolassa: Mustalammin omistama Miesniemen mylly- ja sahalaitos Kuhkaassa ja Jakosen mylly- ja sahalaitos Tervajärvellä. Näillä kaikilla oli oma sähkölaitoksensakin, josta oman tarpeensa lisäksi jakoivat sähköä naapureillekin. Saikkosen omistama nahkatehdas Kuhkaan Miesniemessä ja Hellmanin nahkatehdas Ihalassa edustivat omaa alaansa. Laukkasen leipomo Ihalassa ja eräät kahvilat Ihalassa ja Akkaharjussa toimivat omalla alallaan.

Kauppa- ja liiketoimintaa edustivat yksityiset ja osuustoiminnalliset, maa-asteella olleet sekatavarakaupat, joita oli useimmissa kylissä, toisissa useampiakin. Myöskin monia puutavaraliikemiehiä toimi kunnassa.

Työväestöä, jos jätetään luvusta pois maanviljelijät ja kalastajat sekä liike-elämän parissa elävät, oli Lumivaarassa verrattain vähän. Siitä suurin osa työskenteli metsä- ja puutavara-alan tehtävissä sekä suurempien tilojen aputyövoimana ja yksityisinä ammattilaisina. Virkamieskuntaan kuuluvia oli vieläkin vähemmän, vain kansakoulujen opettajat ja muut kunnanvirkailijat sekä rautatien palveluksessa olevat ym. – P. H.

RAUTA-NUORA

RAKENNUSTARVIKKET EDULLISESTI

Puhelin 329 Ähtäri

Urakoitsija
Reino Hannonen

harjoittaa asuntorakentamista Ähtärissä kannattaa ottaa yhteyttä, puh. Peränne 769

Kalksalon rohkeat kalastajat. — Kuvan alkuperäisestä jäljentänyt Pekka Kyytinen.

MATTI NIUTANEN:

Kalksalo—kalastajakylä

Lumivaaran pitäjän Kalksalon kylässä ei ollut montakaan taloa, joissa ei pyydetty kalaa ainakin omiksi tarpeiksi ja siihenhän antoivat tilaisuuden erinomaiset kalavedet, salmet ja lahdenpoukamat, joissa oli kalaa runsaasti. Mutta huomattava osa kyläläisistä harjoitti ns merikalastusta. Näistä suurkalastajista mainitsen tässä huomattavimmat: Ovaskat, Uimoset, Heinoset, Poutaset, Löyhköt, Parikat ja Veripäät.

Kevätkalastuksen jälkeen varsinainen suurkalastus alkoi kesäkuun lopulla, jolloin alkoi muikun pyynti nuotalla. Nuotat olivat kooltaan melkoisen suuria, pituus 140-180 m ja korkeus 6-10 m, ja tätä hoiteli 2 henkeä. Veto tapahtui pinnassa ja yöllä. Saaliit olivat runsaita, parhaimmista apajista nousi jopa 1.000 kg. Myyntivaikeuksia ei ollut, sillä ostomiehiä oli apajilla ja kalat punnittiin sitä mukaa kun niitä tuli ja ostomiehet lähtivät lasteineen aamun valjetessa Lahdenpohjaan.

Tätä jatkui elokuun alkuun, jolloin nuotanveto muuttui pohjavedoksi ja päivällä suoritettavaksi, eivätkä saaliit olleet niin runsaita kuin pintavedossa. Tätä pyyntiä jatkui niin kauan kuin järvi jäätyi.

Varsinainen merikalastus alkoi heinäkuun lopulla, jolloin alkoi kuhan pyynti pitkälläsiimalla. Se jatkui pari kuukautta. Venekuntaan kuului 2 miestä ja heillä oli 1.000-2.000 koukkua samassa räädyssä, mikä tiesi pyyntimiehille pitkää päivää, kun siima samana päivänä lapettiin ja laskettiin takaisin.

Elo-syyskuun vaihteessa alkoi muikun verkkopyynti, jota kesti Laatokan jäätymiseen asti. Pyynti tapahtui lähinnä Rahman, Jalajan ja Mökerikön saarien lähettyvillä. Alkusyksystä, kun ilmat olivat lämpöisemmät ja päivä pitempi, hoidettiin pyynti osittain kotoa, mutta myöhemmin asuttiin yleensä mainituissa saarissa. Välillä käytiin tuomassa kaloja maihin ja hakemassa muonaa. Muikkuverkko oli n. 30 m pitkä, korkeus 1,8-3 m, solmuväli 14-17 mm. Pyynti tapahtui 5-8 m syvältä ja pohjasta. Pyyntiporukkaan kuului 2-3 miestä. Saaliit olivat yleensä verrattain hyviä.

Varsinainen suurkalastus eli lohen verkkopyynti alkoi syyskuun puolivälissä ja tämä pyynti oli kalksalolaisten osalta sellaista suuruusluokkaa, että tuskin mistään kylästä koko Laatokan rantamilta löytyi vertaa. Pyyntisakkiin kuului 3 miestä. Moottorivene oli 10-11 m pitkä ja vähän yli 2 m leveä, keulapuoli umpinainen ja ulkopuolelta etupuoli pellillä vuorattu. Sillä pystyi ajamaan ohuessa jäässäkin. Voimakoneena oli yleensä 10-14 hv. moottori. Aluksen kulkunopeus oli 10-15 km tunnissa ja tällaisella aluksella pystyi ajamaan melkein millä ilmalla tahansa ja kyllä ne kalamiehet ajoivatkin sellaisella säällä, että maalla ei tahtonut hattu päässä pysyä. Onnettomuudet silti olivat melko harvinaisia.

Muistiini tuli eräs kuvaava tapaus. Kun Lumivaaran Yhteismetsän valtuuskunta oli matkalla tarkastamaan lankakunnan ulkosaaria ja niiden metsiä edellämainitulla moottoriveneellä, yllätti kova myrsky. Kauvon saaren rantaan päästyä sanoi Matti Lätti, ettei hän kalan hintaa tingi koskaan.

Lohen verkkopyynti oli suuritöistä ja pyydykset kalliita. Verkko oli n. 60 m pitkä ja n. 4 m korkea, kudottu joko pellava- tahi pumpulilangasta. Paulat täytyi olla vahvat, semminkin yläpaula, jonka täytyi kestää 2 miehen vetää kovassakin tuulessa. Verkko värjättiin ns katekuuvärillä, joka oli hyvin kestävää. Yhteen räätyyn laitettiin tavallisesti 20 verkkoa ja köyttä siihen meni paljon, kun räädyn kumpaankin päähän laitettiin ankkuri pohjaan, ja ankkurikköyden toiseen päähän laitettiin merkkipoiju sekä jokaisen verkon väliin laskettiin ankkuri pohjaan ja veden syvyys oli 40-70 m. Verkko laskettiin pintaan korkkien varaan, joissa oli n. 2 m pitkät kantimet, niin että verkko tuli n. 2 m vedenpinnan alapuolelle. Saanee käsityksen siitä köysimäärästä, joka yhteen räätyyn meni, kun yhdellä pyyntiporukalla oli 80-120 verkkoa.

Edellämainittu verkkomäärä ei ollut tavallisesti yhtaikaa pyynnissä, vaan osa oli maissa kuivumassa, sillä verkot kuivattiin ja savustettiin, veden lämmöstä riippuen, 2-5 viikon välein. Pyynti tapahtui yleensä Rahman, Mökerikön, Verkkosaaren ja Vossenoin saarien lähettyvillä sekä ns Meriselällä, jonne oli matkaa Vossenoin saaresta 20-30 km, eli oli melko lähellä Neuvostoliiton rajaa.

Sanonta kuuluu, että lohi on niin arvokas kala, että sitä kannattaa pyytää, vaikka ei sitä saisikaan. Mutta kyllä Kalksalon kalamiehet lohta saivat, toisinaan olivat saaliit hyvinkin runsaita.

Saaliin myynti tapahtui lämpöisten ilmojen aikana joko saarissa ostomiehille tahi lähetettiin Viipuriin kalakauppiaille. Mutta talven tultua lohet jäädytettiin, peitettiin lumeen ja myytiin vasta helmimaaliskuulla, jolloin hinta oli korkein. Silloin ne lähetettiin joko Helsinkiin tahi Tampereelle.

Merikalastus oli kovaa hommaa ja vaati rautaista terveyttä. Mutta Kalksalon miehet olivatkin oikeita merikarhun poikia. Kun Lumivaaran maamiesseura järjesti köydenvetokilpailun, jossa palkintona oleva viljanlajittelukone oli eräälle kylälle katkolla, Kalksalon sakki osallistui ensimmäistä kertaa kilpailuun ja voitti sen sekä sen jälkeen vielä neljästi peräjälkeen, niin että sai lajittelijan omakseen.

Kalksalolaiset olivat kovia kalastajia, mutta veneetkin tehtiin itse, tehtiin monessa talossa sekä omiksi tarpeiksi että myyntiin. Tunnetuimmat veneidentekijät lienevät olleet isäni Matti Niutanen, Sihvosen veljekset, Kuntsin Juho ja Ovaskan Juho, joka oli lähinnä erikoistunut moottoriveneiden tekoon.

Moottoriveneitä tarvittiinkin paljon, sillä jokaisella kalastajaperheellä oli ainakin yksi moottorivene ja lohenpyyntiä harjoittavilla ainakin kaksi. Vaikka kalksalolaiset olivatkin uutteria kalastajia, myös pellot ja karja hoidettiin hyvin, karjaa jalostettiin ja maa- ja karjataloustuotteidenkin kohdalla kylä oli omavarainen. Liikepaikkojen edut meiltä puuttuivat, mutta silti Kalksalossa oli hyvä elää.

---

na pölystä. Niin vähässä ajassa on monen ahoksen verran puitu. Siat taas jo 50-100 kiloisena laitetaan teurastamolle ja sieltä tuodaan valmista lihaa talouteen, ja rahat lakkariin.

Eipä luulisi olevan tyytymättömyyden aihetta. - P. H.

Maanviljelijä Hemmo Rautasuo:

Kun kaikki tulot menee osuuspankkiin, kyllä sieltä laina lohkeaa.

ALAVUDEN ja TÖYSÄN OSUUSPANKKI
aikamme pankki

TEOLLISUUS-VARTIJA

REIPPAAN ITSENÄISEN MIEHEN AMMATTI

Ammatinvalinta on usealla nuorella miehellä edessä varusmiespalvelun päätyttyä. Valittavana on useita jo tutuksikäyneitä ammatteja, mutta on joukossa myös eräs uusi ja mielenkiintoinen — TEOLLISUUSVARTIJAN ammatti.

Otamme palvelukseen reippaita, luotettavia, hyvän fyysisen kunnon omaavia, varusmiespalveluksensa suorittaneita 20—34 vuotiaita miehiä ja koulutamme heistä teollisuusvartijoita. Tänä vuonna tulemme kouluttamaan noin 150 uutta teollisuusvartijaa.

Teollisuusvartijakurssin suorittanut pääsee aikanaan vanhemmaksi teollisuusvartijaksi ja kyvykkäimmät koulutetaan työnjohtajatehtäviin. Eteneminen uralla riippuu asianomaisen taidoista ja jatkokoulutuksesta.

Yhtiömme on maan suurin, henkilökuntaa on yli 700 ja toimimme nyt 15 paikkakunnalla.

Ammatista kiinnostuneet — ottakaa yhteyttä lähimpään alueosastoomme.

SUOMEN TEOLLISUUDEN VARTIOINTI OY

Pääkonttori:
Siltasaarenkatu 18 A Helsinki 53
Vaihde 90—76 50 66

Etelä-Suomen alueosasto
Siltasaarenkatu 18 B
Helsinki puhelin 76 50 66

Itä-Suomen alueosasto
Kirkkokatu 7
Kotka puhelin 11 415

Sisä-Suomen alueosasto
Suvantokatu 7—9
Tampere puhelin 21 819

Länsi-Suomen alueosasto
Aittaluodonkatu 2 E 37
Pori puhelin 16 761

IHALAN NUORISOSEURA

Helmikuun 8. päivänä vuonna 1903 oli kotiini kokoontunut joukko paikkakuntalaisia neuvottelemaan nuorisoseuran perustamisesta. Kokouksen oli kutsunut paikkakunnallemme vasta muuttanut kauppias Kaarlo Knaappila, joka alusti kysymyksen. Hänen ehdotuksensa seuran perustamiseksi läsnäolleet yksimielisesti hyväksyivät. Näin pitemmittä puheitta päätettiinkin perustaa Ihalan nuorisoseura-niminen yhdistys. Nuorisoseura-aate oli kyllä jo sitä ennenkin paikkakunnallamme tunnettu, sillä Jaakkiman nuorisoseura, jonka toimialueeseen kyläkuntammekin kuului, oli ulottanut sinne toimintansa. Ensin toimi Ihalan nuorisoseurakin parisen vuotta Jaakkiman nuorisoseuran alaosastona, mutta vuonna 1905 se itsenäistyi virallisestikin eri seuraksi.

Perustamistilaisuudessa pidetyssä kokouksessa seuran ensimmäiseksi esimieheksi aivan kuin itseoikeutettuna valittiin kauppias Kaarlo Knaappila. Samalla valittiin myöskin johtokunta asiaan innostuneista kokouksen osanottajista. Kauppias Knaappila toimi sitten esimiehenä nelisen vuotta ja johtokunnassa senkin jälkeen pitkät ajat.

Varsinkin alkuvuosina oli seuran toiminta erittäin vilkasta ja monipuolista, oli iltamia, juhlia, arpajaisia, ompeluseura, laulukuoro y. m. toimintaa runsaasti. Iltamien ohjelmistoon näytelmät kuuluivat säännöllisesti. Väliin näyteltiin jopa viisinäytöksisiä koko illan näytelmiäkin. Sellaiset suuret vaativat näytelmät kuin esim. Tukkijoella, Anna-Liisa, Junula ja Tanula, osia seitsemästä veljeksestä y.m. vietiin sujuvasti läpi aivan seuran omin voimin, ilman ammattiohjaajaa. Tämä vaati esittäjiltä erittäin paljon innostusta. Mainitsen muutamia nimiä, jotka siltä ajalta ovat erikoisesti jääneet mieleeni, ja jotka tavallisesti aina olivat näyttämöllä: rouva Hilma Knaappila, Linnin tyttäret Ilmi ja Siiri sekä Linnin Lovisa-täti, Maria Rantala, Oskari Vehniäinen, Iisakki Mattila, Lasse Jalkanen, K. Knaappila, E. Tuompo, Matti Kekarainen ja Kusti Kammonen y.m. Jos milloin näytelmät olivat pienempiä, niin muuta ohjelmaa oli sitä runsaammin. Puheita, esitelmiä, runoja, satuja, kuvaelmia y.m. varattiin aina koko illaksi. Lopuksi sitten oli yksi tunti tanssia ja siitä ajasta pidettiin tiukasti kiinni, sillä silloista tanssivillitystä haluttiin rajoittaa ja ohjata muuhun ajanviettoon.

SORTOVALLAN AIKAA

Tämä seuran toiminnan alkutaival sattui keskelle n.s. sortovallan aikaa, jolloin tsaarivallan sortotoimenpiteet kahlitsivat vapaita mielipiteiden ilmaisuja. Taikka voitaisiinko sanoa niinkin, että ainakin osittain seuran perustaminenkin johtui sen aikaisesta ahtaasta ilmapiiristä. Esim. iltamissa ja juhlissa ei erääseen aikaan saanut pitää julkisia puheitakaan. Eräänkin kerran kun mentiin vallesmannilta iltamalupaa pyytämään, sanottiin, ettei puheita saa-

Ihalan nuorisoseuran johtokunta.

nut pitää. Tästä ihmettelemään, että kuinkas ne iltamat saadaan alkamaan, jos ei edes tervehdyspuhetta saanut pitää. Tähän vallesmannin virkaa hoitanut Lagervall sanoi, että pitää vaan sanoa, että nyt se alkaa. Kyllähän niissä sentään siitä huolimatta jonkinlaisia puheitakin pidettiin eikä siitä sen suurempaa numeroa tullut.

Jokavuotiset kesäjuhlat arpajaisineen kuuluivat luonnostaan asiaan monipuolisin ohjelmin. Ennen oman talon valmistumista niitä pidettiin eritalojen pihoissa ja tiloissa. Linnin, Härkösen ja Jääskeläisen pihassa pidetyt ovat jääneet erikoisesti mieleeni. Linnin pihassa kun näyteltiin ulkoilmanäytäntönä jotain näytelmää, en muista mitä, niin Linnin Lovisatäti esitti mustalaisakkaa, joka povasi korteista. Omassa pihassamme taas mieleenpainuneimmaksi jäi säkkitappelu ja onkiminen. Onkiminen siksi, että sain olla lakanan takana onkeen lahjoja asettamassa, joka lieneekin ollut ensimmäinen yhteiskunnallinen luottamustoimeni. Kauppias Räisäsen makasiinissa silloin näyteltiin. Jääskeläisen pihassa pidetyistä on jäänyt mieleeni juhlayleisön joukosta kuulemani epäilys, kestääköhän se navetan vintti, jossa oli tarkoitus näytellä, kun sinne koko juhlayleisö menee. No kestihän se ja hyvin kestikin. Myöhemmissä kesäjuhlissa sitten tulivat urheilukilpailut pääasiallisimmiksi ohjelmanumeroiksi. Torvisoittokunta aina hankittiin juhlistamaan kesäisiä juhlia. Sehän se tekikin juhlan juhlaksi, kun soittokunta kesäisen luonnon keskellä kaiutteli säveleitään. Tavallisesti järjestettiin kesäjuhlien yhteyteen arpajaiset. Voittoja varten ompeluseurat talven mittaan ompelivat vaatetavaroita ja miehet tekivät kodeissaan erilaisia lahjakappaleita. Kauppiaat lahjoittivat tavaroita ja lisäksi ostamalla lisättiin voittovarastoa. Näin koottiin varoja talon rakennusrahastoon ja talon valmistuttua velkojen maksuun.

MONIPUOLISTA TOIMINTAA

Seuran jäsenluku vaihteli 68-186 välillä. Jäsenten keskeisiä perheiltamiakin pidettiin usein. Siellä oli ohjelma enimmäkseen harjoitteluluontoista suurempia tilaisuuksia varten. Joskus siellä näyteltiinkin, mutta useimmiten kuitattiin kuvaelmilla. Alustusten pohjalta keskusteltiin erilaisista kysymyksistä. Oli runoja, lauluja, ja pieniä puheita. Kansantanhuja ja piirileikkejä ym sellaista harrastettiin. Tanssia ei perheiltamissa ollut.

Opintokerho toimi useina vuosina opettajien johdolla. Seuralle hankittiin kirjastokin, joka kuitenkin myöhemmin yhdistettiin kansakoulukirjastoon.

Opettaja Ylösen ollessa koululla opettajana perustettiin voimisteluseura Vekara. Tämäkin toimi nuorisoseuran alaosastona ja esiintyi monissa seuran iltamissa sekä teki vierailumatkoja naapuriseuroihinkin.

Laulukuoro toimi pitkiä ajanjaksoja kansakoulun opettajien johdolla, esiintyen paikkakunnan tilaisuuksissa.

Suurempiin tilaisuuksiin saatiin pääseuralta puhujia. Usein sieltä kävi opettaja Hyttinen puhumassa ja satuja kertomassa.

OMA TALO

Viisi ensimmäistä vuotta haittasi seuran toimintaa oman talon puute. Varoja sitä varten hankittiin monin tavoin, mutta ratkaisevan sysäyksen siihen antoi henkivakuutusyhtiö Kalevan myöntämä 8.000 mk laina. Tämän ehtona kuitenkin oli vakuutuksen ottaminen. Kauppias Knaappila sitten otti itselleen isomman vakuutuksen, jonka johdosta laina lopullisesti hyväksyttiin. Simo Jääskeläinen lahjoitti seuralle noin hehtaarin suuruisen tontin erittäin sopivalta paikalta kylän ja aseman seudun väliltä. Metsänomistajat lahjoittivat hirsiä ja lisäksi niitä ostettiinkin, hevosmiehet talkoilla ajoivat ne paikalle. Rakennusmestari Aberg Hiitolasta laati piirustukset ja rakennusmestari Hohendahl valvoi rakentamisen. Rakennustyöt teetettiin urakalla ja talo valmistui v. 1908. Kyllä tarvittiin innostusta ja uhrimieltä, ennenkuin niin pienen paikkakunnan voimilla sellainen talo, iso ja komea, komeimpia Karjalassa, saatiin valmiiksi. Mutta silloin innostusta riitti. Lukemattomia kertoja mentiin talolle talkoisiin talon ympäristön kunnostamistöihin. Siellä olivat hevosmiehet hevosineen ja hevosettomat lapioineen, kirveineen, haravoineen ym. työpeleineen. Monta hernerokkaa ja monta saijupannullista sai naisväki talkooväelle tarjota kauppiaiden tuomien rinkeleiden kanssa. Kun nyt nuoriso valittelee kokoontumispaikkojen puutetta, tekisi mieli kehottaa ottamaan oppia siitä oma-alotteisesta yritteliäisyydestä, joka silloin Ihalassa oli.

URHEILUKENTTÄKIN

Kun talo ympäristöineen saatiin kuntoon, heti sen jälkeen aloitettiin tälle omalle tontille urheilukentänkin rakentaminen. Sekin tehtiin kokonaan talkoovoimin. Oma talo valmistui v. 1908 ja urheilukenttä käyttökuntoiseksi v. 1911, vaikka sitä myöhemminkin laajennettiin ja paranneltiin. Näin saatiin seuralle hyvät ulkoiset toiminnan edellytykset.

Näillä edellytyksillä seura toimikin aika vilkkaasti useita vuosia, pari vuosikymmentäkin. Välillä oli jo hiljaisempiakin aikoja, väliin taas vilkkaampaa, mutta samassa hengessä ja samojen päämäärien tavoittelemisessa toimittiin.

Sittemmin talo alkoi kaivata remonttia, mutta toiminta pyrki jäämään muutamien harvojen innostuksen varaan. Kuitenkin toiminnassa mukana olleet uskaltautuivat hankkimaan seuralle isomman lainan v. 1933 talon kunnostamista varten.

Samana syksynä pyydettiin keskusseuralta neuvoja Hämäläinen pitämään nuorisoseuratyön kurssit. Kursseilla oli paljon innokkaita osanottajia. Samalla perustettiin taas opintokerhokin, joka koontui joka viikko. Näin kehittyi taas uusia ohjelman suorittajia ja toimihenkilöitä seuralle. Tämä virkisti seuran toimintaa ja talo saatiin korjatuksi ja velatkin vähitellen maksetuksi. Kaksi vuotta myöhemmin pyydettiin neuvoja Hämäläinen uudestaan. Silloin järjestettiin kurssi kotiseututyön merkeissä. Kurssin päätteeksi pidettiin iltama, jossa ohjelma oli kokonaan kotiseutuaiheista. Tämä ohjelma herätti niin paljon huomiota, että Sortavalan radioaseman ohjelmapäällikkö Rasilainen järjesti sen yleisradiossa koko kansan kuultavaksi 13.4.1936. Sen jälkeen seuralle tuli useita kiitoskirjeitä eri puolilta Suomea onnistuneesta iltamasta. Tämä taas kannusti uusiin yrityksiin. Samana vuotena seuran pojat perustivat Ihalan N.S. Urheilijat-nimisen alaosaston. Nyt oli seuralla opintokerho, urheiluseura ja lisäksi neljä yleistä alaosastoa. Ihalan kylän, Aseman seudun, Oinaanvaaran sekä Marianvaaran osastot. Nämä vuoroin järjestivät seuran tilaisuuksiin ohjelmia. Vuonna 1937 oltiin taas pyytämässä pääseuralta apua, nyt näytelmän ohjaajan saamiseksi. Ohjaajaksi saatiin Väinö Renvik. Nyt alettiin harjoitella Agapetuksen "Kaikellaisia vieraita". Sitä esitettiin paitsi omalla talolla myös vierailuilla naapuriseuroissa.

VIIMEINEN ILTAMA

jonka seura yleisölle järjesti, oli ennen talvisotaa syksyllä 1939 reserviläisten perheiden avustamiseksi. Opintokerho järjesti vielä muutamia tilaisuuksia jatkosodankin kestäessä.

Monia suuria, laajempaakin aluetta käsittäviä juhlia ja urheilukilpailuita ym tilaisuuksia ehdittiin Ihalan nuorisoseuran talolla nähdä, ennenkuin se jouduttiin jättämään muiden luovutusten mukana.

Kun seura alueluovutuksessa menetti toiminta-alueensa ja jäsenet hajaantuivat ympäri Suomen, seuralla on ollut vain rajoitetut toimintamahdollisuudet. Kuitenkin seura edelleenkin on toiminnassa, nyt keskuspaikkanaan Parikkala ja lähinnä muu itärajan tuntuma.

Viimeaikaisimmista, pitkän aikaa seuran toiminnassa olleista on tässä yhteydessä mainittava ensi sijassa Toivo Heinonen, joka seuran esimiehenä toimi vuodesta 1934 kuolemaansa v. 1967 asti. Ja toinen, opettaja Toini Veijalainen, joka jo ennen Heinostakin oli sihteerinä, sitä jatkaen aina talvisotaan asti. Nämä molemmat olivat aikanaan seuran kantavia voimia. Tästä heille olikin v. 1965 myönnetty Hermannin ja Hermanskan arvonimet. - P.H.

EVL. EVP. EINO KUVAJA:

Lumivaaran valtauksesta vuonna 1941

Olin II JR 28:n komentajana. Kesällä 1941 se kulki taistellen Lumivaaran pitäjän kautta Lahdenpohjaan ja sieltä Rautalahden mottitaisteluun osallistuttuaan siirtyi Karjalan kannakselle, hyökäten Ohtaan ja Lampijärvelle.

Karttojen puutteen takia on minun nojauduttava rykmentin sotapäiväkirjaan ja sen perusteella kerrottava Lumivaaran pitäjää koskettelevа taistelumme taival.

Ennen Tyrjän taisteluvaiheen päättymistä oli pataljoonani motittanut Sikopohjan, vallattuaan Ristilahden venäläisen Rajajääkäripataljoonan. Mottitaistelu kesti 3. 7. - 9.7. välisen ajan ja oli raskas, mutta kunniakas. Taistelujen ankaruutta osoittavat pataljoonan tappioluvut: kaatuneita yksi upseeri, 7 aliupseeria ja 37 miestä sekä haavoittuneita 10 upseeria, 21 aliupseeria ja 113 miestä, yhteensä 181 miestä poissa rivistä.

Pataljoona irroitettiin lepäämään ja täydentämään itseään Iijärven Antinsaareen.

1.8.41 siirtyi rykmentti Tyrjän itäpuoliseen maastoon, jossa se sai käskyn hyökätä pääosiltaan Tyrjä - Ihala suunnassa painopiste Akkaharjun suunnassa tavoitteena rautatie, jonka jälkeen puolustaa itään, etelään ja länteen, siis syöksy vihollisen keskelle.

2.8.41. oli rykmentti Kauppisen maastossa ja pataljoonat saivat omat tehtävänsä. I P maj. Myller hyökkää tavoitteena Akkaharjun asema, II P kapt. Kuvaja etenee Aumasuon tienhaaraan ja katkaisee tien Tyrjä - Ihala. III P kapt. Sutela siirtyy Kauppiseen rykmentin reserviksi.

Kello 18.50 oli maj. Myller Akkaharjussa, valtasi junan ja nimitytti itsensä Akkaharjun asemapäälliköksi. Kello 20.00 oli II P Aumasuon tienhaarassa ja seuraava päivä muodostuikin rykmentin kaikkien osien osalta kovasti vilkkaaksi.

3.8.41 I P torjui päivän aikana useita kiivaita veäläisten vastahyökkäyksiä. He eivät näyttäneet pitävän radan katkaisemisesta. II P motitti Aumasuon tienhaarassa vihollisen moottoroidun osaston ja III P torjui ja tuhosi Kauppiseen hyökänneen Turjasta irtautuneen noin patl:n vahvuisen vihollisen osaston.

4.8.41. muodostui II P päiväksi, sillä osoittautui, että motissa oli vihollisen moottoroitu 6" patteristo. Seuraavana päivänä motti selvisi kiivaiden taistelujen jälkeen, jonka rajuutta kuvaa se, ettei viholliselta jäänyt ampumatta kuin 1 kpl 6" ammuksia. Tuollaisen tykin suorasuuntausammunta on vähemmän miellyttävää. Sotasaalis: 12-tykkinen 6" moottoroitu patteristo m/40 traktoreineen ja kuorma-autoineen. Vihollisen miehistötappiot kaatuneita n. 100 miestä, vankeina n. 80.

5.8.41 päättyivät Akkaharjun taistelut ja rykmentti joutui heilumaan 2/divisionan kaistan laidasta laitaan.

7.8.41. kahinoi I P sahan maastossa.

8.8.41. II P valtasi Lankisen ryhmän Marianvaarassa. III P oli Ihalassa, jatkaen Jaakkiman suuntaan.

9.8.41. oli Myller I P Elisenvaarassa ja koko rykmentillä oli käsky marssia sinne. Sutelan III P oli Jaakkiman kunnalliskodissa ja II P Kuvaja marssilla Elisenvaaraan. Kuitenkin oli koko rykmentti seuraavan yön Jaakkiman kunnalliskodin maastossa ja rykmentin komentopaikka mielisairasosastolla.

11.8.41 sai rykmentti käskyn marssia Sikopohjaan ja kello 20.30 oli rykmentti siellä. Tämän "karusellin" aikana sai JR 28 lempinimen "Lentävä rykmentti".

12.8.41. sai II P tehtäväkseen vallata Mensuvaaran. Alun toista kuukautta sitten oli pataljoona suorittanut Ristilahdessa raskaan taistelusarjan, ja nyt sen tehtävänä oli vallata Mensuvaara vain 8 km:n päässä edellisestä. Taistelujen väliaikana ehdimme jo marssia Lumivaaran pitäjää pitkin ja poikin. Mieleeni painui pitäjän kaunis ja vaihteleva luonto, sekä vauraat, kauniit talot ja hyvässä kunnossa olevat pellot, joita venäläiset olivat viljelleet.

14.8.41. aamulla oli Mensuvaara vallattu ja rykmentti sai käskyn edetä tavoitteenaan Laatokan rannalla kulkeva maantie Miinala - Korteela - Rautalahti.

15.8.41. saavutti II P k.o. tien kiivaiden taistelujen jälkeen ja jatkoi etenemistään Reuskulan suuntaan.

17.8.41. vallattiin Reuskula yhdessä Kev. Os. 6 kanssa ja Rautalahden motti sulkeutui Sortavalan suunnasta edenneen rykmentti Juvan saatua kosketuksen II/JR 28:aan.

20.8.41. sai II/ Pataljoona käskyn siirtyä Lahdenpohjaan ja jo 21.8. 41. alkoivat pataljoonan autokuljetukset Kannakselle, missä sitä odottivat uudet raskaat, mutta kunniakkaat tehtävät.

Taistelujen ankaruutta todistavat osaltaan rykmentin tappiot Kannakselle siirtymistä ennen: kaatuneita 10 + 23 + 102, ja haavoittuneita 21 + 50 + 329, joten rykmentti menetti riveistään 535 miestä.

Edellä olen lyhyesti käynyt läpi rykmenttimme ne taistelupaikat, jotka jollakin tavoin sivuavat Lumivaaran pitäjän takaisin valtausta kesällä 1941. Taistelujen tiemme oli kova ja raskas, mutta kunniakas. Kaatuneet aseveljemme odottavat, että me vielä elossa olevat olisimme heidän uhriensa arvoisia ja pitäisimme aina isänmaan edun kaikkien muiden edellä ja siniristilippumme puhtaana. - Ent. II/JR 28 kom. E i n o K u v a j a, evl. evp.

IHALAN RAHALÖYTÖ JA MATTI LÄTTI

Ihalan aseman takana, aivan tavaramakasiinin kohdalla, asui vuosisatamme vaihteessa matala mies Matti Lätti. Hän oli ilmestynyt Ihalaan rautatientekoaikoina ja oli toiminut Ihalan aseman ensimmäisenä asemamiehenä. Tämä matala mies Matti oli ollut oikea voimanpesä. Kun ensin Orava ja sitten Knaappila piti kauppaa paikalla, joka viimeksi oli Rantasella, Matti asemamiehenä ollessaan tavallisesti toi tavarat asemalta suoraan kauppaan. Silloin jauhot ja ryynit y.m. sellaiset säkkitavarat tulivat suurissa, vähintään 100 kg säkeissä. Matti oli ne ottanut aseman laiturin reunalta noin vain selkäänsä ja kantanut yli rautatien, yli puutavaralaanin, ja vielä yli maantien suoraan puotiin, siis yli 100 m matkan, mikä useimmalta olisi jäänyt tekemättä. Näin kertoi Komosen Jussi, joka siihen aikaan aloitteli puotipojan ammattia. Muutoinkin Matti oli kaikinpuolin avulias asemanhoitaja kaikille asemalla asioiville. Vanhempana Matti piti hevosta, jolla kuskaili kauppiaiden ja muidenkin tavaroita sekä suoritti kaikenlaisia hevostöitä tarvitseville.

Matilla olivat ne maat, jotka viimeksi kuuluivat Ihalan Osuusmeijerille ja Jaakkiman Osuuskaupalle. Ne hän raivasi viljelykselle. Kun vuosisatamme ensimmäisellä kymmenellä kuokittiin Matin navettarakennuksensa takana olevaa suomaata, löytyi sieltä rahakätkö. Aleksander Jäppinen oli hänellä kuokkijana. Kerran ison kannon juurella kuokka sattui tuohiseen astiaan, joka hajosi ja sisältä sinkosi ympäristön kuokokselle aikamoinen rykelmä vanhoja kuparirahoja. Kuokkija keräsi rahat hattuunsa ja vei työnantajalleen Matille. Matti taas meni naapuriin Juho Härkösen luo tuumimaan, mitä hänen tulisi rahojen kanssa tehdä. Härkönen taas otti yhteyden Helsinkiin Kansallismuseoon, jonne sitten rahat lähetettiin. Kuitenkin kukin heistä jätti muutamia kappaleita itselleen muistoksi. Muutamia on vieläkin tämän kirjoittajan hallussa. - P. H.

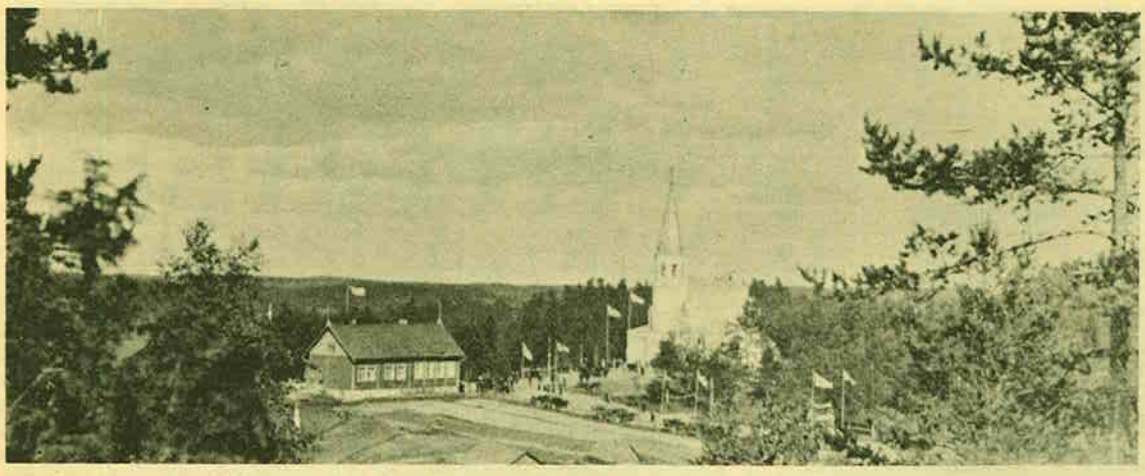

Lumivaaran kirkko ja seurakuntatalo kirkon vihkiäisten aikana 7. 7. 1935. Valokuvannut Pekka Kyytinen.

Rovasti Paavo Kiuru muistelee

Lumivaaran seurakunta

Lumivaaran seurakunnan itsenäisyyden aika kesti vajaat kaksikymmentä vuotta. V. 1923 se erosi Jaakkimasta. Nuoresta iästään huolimatta seurakunnallinen elämä oli erittäin vilkasta. Se johtui osaltaan siitä, että se oli osallinen siihen rikkaaseen hengelliseen perintöön, mikä oli olemassa Jaakkiman yhteisen seurakunnan aikana. Jaakkiman papistossa oli useita voimakashenkisiä kirkonmiehiä, joita muisteltiin suurella kunnioituksella ja rakkaudella Lumivaaran seurakunnan itsenäisyyden aikana. Johan Fredrik Berghin perinnöstä elettiin voimakkaasti.

Tervajärven kylässä oli jo viime vuosisadan aikana syntynyt elävää evankeelista herätystä, joka jatkui pitkälle nykyvuosiin. Vuosisadan vaihteessa alkanut uukuniemeläinen herätys Helena Konttisen vaikutuksesta ulottui myös Lumivaaran puolelle. Vuoden 1916 jälkeen Helenan manttelin ottanut Anna Kormano sai useita uskollisia ystäviä myös Lumivaaran puolelta. Kun lisäksi mainitaan laestadiolainen hengellinen liike Henrik Renqvistin rukoilevaisliike Sortavalasta käsin voidaan todeta Lumivaaran seurakunnan tulleen siunatuksi mahdollisimman monipuolisesti hengellisellä elämällä.

Olin ylimääräisenä pappina Säkkijärvellä, kun havaitsin Lumivaaran seurakunnan kirkkoherran viran olevan haettavana rovasti Louhelaisen jälkeen. Ensimmäisellä hakuajalla ilmaantui vain kaksi hakijaa, joten silloisen käytännön mukaan virka oli uudelleen julistettava haettavaksi. Mielenkiintoni heräsi. Saisinko vaalisijan. Tein Viipurin matkan, mutta piispa ei ollut tuomiokapitulissa tavattavissa. Hän oli ostelemassa tyttärensä kotiin joitain tarve-esineitä. Yhytin hänet Linnamäen murtoisessa maastossa. Piispa Yrjö Loimaranta suhtautui kysymykseeni myötämielisesti. Kyllä sinä saat sitä hakea, ei siihen mitään estettä ole.

Kun sitten hakijat olivat ilmaantuneet, havaittiin että ensimmäisellä sijalla oli Pakkanen, toisella Vuorinen ja kolmannella Kiuru. Kansa heti arveli, että Lumivaaraan sopii hyvin Pakkanen ja Vuorinenkin vielä menettelee, onhan seutu vuorista. Mutta Kiurusta ei sinne ole. Kävi kuitenkin niin, että minä sinne tulin. Ja viihdyin hyvin. Se oli minun ensimmäinen vakinainen virkapaikkani ja olin nuori ja kokematon ja monessa taitamaton. Seurakunta kantoi kuitenkin voimakkaita kirkollisia perinteitä, että se pystyi heikkoakin pappiaan sietämään ja ohjailemaan. Muistan erityisesti kaikkien pappien tuttavuuden ja papillisuudessa vahvasti varttuneen suntion, entisen kiertokoulunopettajan, Jaakko Pitkäsen, jolta sain oppia monta seikkaa, joita äkkinäinen ei heti huomaa.

Vanhaa berghiläisyyttä edusti seurakunnassa ystäväpiiri, joka silloin tällöin vielä kokoontui laulamaan matkalaulujaan ja muistelemaan "Isännän", Juhana Kaartisen, Johan Fredrik Berghin oppilaan saarnoja ja opetuksia. Seurakunnassamme vieraili useita matkapuhujia, joiden joukossa oli myös asessori Kaarlo Hyrske. Sinä aikana hän suoritti tutkimustyötä, joka koski Johan Fredrik Berghin Jaakkiman-aikaa. Hänen käyntinsä Lumivaarassa puhalsi aivan kuin uuteen liekkiin paikkakunnan berghiläisyyden. Oli todella ihmeellistä kuinka heidän kohdallaan kaikki alkoi kuin elää uudestaan. Heidän joukostaan on minulle tullut läheiseksi Kuhkaan kylästä kalastaja, Amerikan kävijä, rintamasoturi ja Herran mies Matti Julku, jonka syvällinen hengellinen viisaus oli johdattamassa minua syvemmälle evankeliumin salaisuuteen.

Lumivaaran kymmenen kylää tulivat olemaan minun elämässäni säännöllisiä käyntipaikkoja puolen vuosikymmenen aikana. Sinä aikana ehdin kiintyä seurakuntaani. Vaikka sen jälkeen olen monessa pitäjässä ollut, tuntuu siltä kuin edelleenkin olisin Lumivaaran pappi. Kansakoulunopettajat ottivat aina ystävällisesti vastaan ja olivat yhteistä kuormaa kantamassa Jumalan valtakunnan työssä. Mutta myös seurakuntalaisten kodit olivat aina vastaanottamassa jopa pyytämässä seurojen ja kokousten pitoon.

Pappilarakennus oli aikaisemmin toiminut kansakouluna ja niiltä ajoilta oli vieläkin pappilassa kaunis omenapuutarha, joka käsitti kymmenen erilaista omenapuuta. Siellä oli shäfstaholma, syysviiru, kaneliomenaa ja antonofkaa. Kun sitä puutarhaa hoitelin ja hedelmiä korjasin ajattelin aina kunnioittavasti sen luojaa, opettaja Jussi Solehmaista. Toisinaan tuli omenia niin paljon, että minä vein polkupyörällä niitä Lahdenpohjan kauppalaan myytäväksi ja sain 6 markkaa kilolta.

Muistan erityisesti yhden keskustelun opettaja Solehmaisen kanssa. Hän oli ortodoksi. Minulla oli erittäin heikko ekumeeninen ymmärrys siihen aikaan. Mutta se keskustelu avasi hetkessä silmäni kunnioittamaan toisen mielipidettä. Keskustelimme esirukouksesta vainajain puolesta, mitä minä luterilaisena en erityisemmin arvostanut. Mutta opettaja puhui niin liikuttavan lämpimästi ja omakohtaisesti siitä, että katseeni avartui ja sydämeni lämpeni.

Siitä huolimatta sain kokea ankaruutta ortodoksisen kirkon taholta ja syystä kyllä. Olin lähtenyt lomalle ja sijaisenani toimi Jaakkiman seurakunnan kappalainen ikiherttainen ja sydämellinen rovasti Lennart Lilius. Jätin hänen tehtäväkseen pari vihkitoimitusta, jotka hän suorittikin. Mutta en ollut ymmärtänyt kiinnittää huomiotani enkä näin ollen myöskään hänen huomiotaan siihen, että toisen kuulutusparin morsian oli ortodoksisen seurakunnan jäsen ja joten sitä ei saanut luterilainen pappi vihkiä. Hän vihki kuitenkin. Ja me molemmat saimme sitten tuomiokapitulilta muistutuksen virkavirheestä. Toiste ei ole sellaista sattunut.

Tuli sitten YH ja talvisota alkoi. Kuului kumu Kannakselta ja tykkein jyske Loimolan suunnasta. Mutta Lumivaara oli kuin Laatokan kainalossa. Seurakunnallinen toiminta jatkui edelleen. Jumalanpalveluksia pidettiin, jopa kinkereitäkin. Tosin toiminta siirrettiin illoin tapahtuvaksi vaikka jumalanpalveluksiin uskallettiin tulla päiväsyvämellä. Emmekä välittäneet lähteä pommisuojiinkaan vaikka ilmahälytys kuulutettiin, kun luulimme valkealla hangella tulevamme paremmin nähdyiksi. Joskus oli lentotoimintaa yllämme mutta harvoin. Kerran ajoin vuokralaiseni Eino Kirmasen hyvällä hevosella ja oivallisessa reessä Oinaanvaaraan kinkeriä pitämään ja kinkeritalossa saimme kuulla voimakasta pommitusta. Kun sitten kotimatkalla tulin Ihalan aseman kohdalle hevonen yhtäkkiä pysähtyi suuren pommikraaterin reunalle. Olisin ollut aivan ymmällä, mutta hevonen viisaana olentona kiersi kuopan metsän kautta ja palasi jälleen tielle ja hölkytti kotiin niinkuin ei olisi mitään tapahtunutkaan.

Lumivaaran pojat olivat Lahdenpohjan tukikohdassa ja Laatokan eri saarilla, joissa kävin heitä joskus tervehtimässä. Tukikohdan komendantti kapteeni Koski antoi käyttööni henkilöauton kuljettajineen, jotta helpommin pääsisin liikkumaan. Joskus sitten sain luvan käväistä tukikohtamatkallani myös jossain seurakuntani kylässä samalla sotilasautolla. Kerran pyysin että kuljettajani ajaisi ensin Huhtervun kylään ja sitten Lahdenpohjaan. Minut oli kutsuttu antamaan Ehtoollista eräälle sairaalle leskiäidille. Kuljettaja tuli tupaan kanssani. Minulla oli siihen aikaan tapana polvistua rukoukseen ja kun nousin rukouksesta, havaitsin että kuljettajanikin oli ollut polvistuneena. Kun sitten läksimme ajamaan Lahdenpohjaan, alkoi kuljettajani puhua: "En ole koskaan aikaisemmin ollut tällaisessa tilaisuudessa enkä nähnyt miten voimakkaan vaikutuksen Herran Ehtoollinen voi tehdä ihmiseen. Kun tulimme, olivat sairaan kasvot aivan tuskaiset, mutta kun hän oli nauttinut Ehtoollisen, säteili hänen silmistään ihmeellinen rauha." Autonkuljettajani oli tullineuvos Veikko Vennamo, silloin korpraali. Jälkeenpäin olen usein ollut hänen kanssaan monissa pitäjäjuhlissa ja kuullut hänen puheitaan, ja silloin on tullut mieleeni aikaisemmin kuulemani korpraalin tunnustus. Lumivaaralaiset ovat nyt sirotetut eri puolille Suomea. Välimatkat ovat pitkät ja vuosikymmenet ovat tehneet työtään kaikkien meidän kohdallamme. Mutta tuntuu siltä kuin edelleenkin on mahdollisuus pitää yhteyttä, jopa tavatakin toisiaan. Muistot elävät ja esirukoukset tulevat kuulluiksi vieläkin. Kiitollisena muistelen mennyttä aikaa.

ALAVUDEN SÄÄSTÖPANKKI
Alavus

RAKENNUSLIIKE
Junnikka-Sihvonen
Virrat — puh. 5304

ÄHTÄRIN SÄÄSTÖPANKKI
Maatalouden, yritystoiminnan,
yksityishenkilöiden ja osuustoiminnan suurrahoittaja
Ähtärissä.
TERVETULOA SÄÄSTÖPANKKIIN, SE ON TEITÄ VARTEN

DANIEL LINNI

Daniel Linni.

Daniel Linni, synt. 30.12.1825, oli viime vuosisadalla Jaakkimassa ja Kurkijoella hyvin tunnettu henkilö. Hänhän oli aikoinaan mm pitkät ajat Jaakkiman kunnassa kunnallislautakunnan esimiehenäkin. Hänen piirustustensa mukaan oli rakennettu Jaakkiman lopottiin lainajyvästön makasiini ja hänen suunnitelmiensa mukaan teitiin Ihalan-Jaakkiman välillä tienoikaisu Syvänoron ojan luona ja ojalle kivisilta penkereineen ja leikkauksineen sekä monia muitakin Jaakkiman yhteiskunnalllisia rakennelmia, joista myöhemmin ovat asiantuntijat antaneet kiitettäviä lausuntoja.

Tämän Linnin syntymäpaikasta y.m. kertoo majuri evp. Roobert Jääskeläinen mm seuraavaa: Daniel Linnin isoisä Garl Gristerinp. s. 27. 8. 1755 tuli kruununtorppariksi Kyröstä Kihniöön v. 1777. Kihniö kuului tuolloin Ikaalisten seurakuntaan. Torppansa rakensi Kaarlo kirkasvetisen ja hiekkarantaisen Mustajärven rannalle. Vedenantimiin ja metsänriistan runsauteen luottaen oli Kaarlo torppansa paikan valinnut. Satakunnassa oli tapana antaa sukunimet talon tai asuinpaikan mukaan. Näin Kaarlo merkittiin Ikaalisten kirkonkirjoihin Mustajärveksi. Sittemmin Kaarlon pojan Malachiaan toimesta pantiin torpan itsenäistäminen alulle ja saatiin päätökseen, kun "Suomen Keisarillisen senaatin päätöksellä Mustajärven tila myytiin 30.12.1859 kruununtilasta itsenäiseksi verotilaksi Malachias Kaarlonpoika Mustajärvelle 19 ruplan 13.5. kopekan hinnalla, joka on maksettava lääninrahastoon 24.11.1859 mennessä". Mustajärven tila oli ensimmäisiä itsenäisiä tiloja Kuivasjärven alueella.

Malachiaan pojista vanhin D a n i e l meni vuonna 1844 Mustialan maatalousopistoon. Täällä hän sai sukunimen L i n d. Koulutoimet päätettyään tuli Daniel Lind Kurkijoelle Tervun hovin "inspehtooriksi". Runsaan kymmenen palvelusvuoden jälkeen hän muutti Jaakkimaan Ihalan kylässä sijainneen Lumivaaran hovin "inspehtooriksi".

Kun Lumivaaran maat jaettiin talonpojille, sai Linni (niinkuin sukunimi nyt kuului) Ihalan kylästä tilan N:o 9. Tähän tilaan kuuluivat maiden lisäksi Ihalan joessa oleva myllykoski ja sen yläpuolella oleva pienempi koski. Linni kunnosti myllykoskessa toimineen myllyn, laittoi ylempänä olevaan koskeen meijerin, ja otti hoitoonsa Ihalaan sijoitetun kestikievarin. Erikoisesti hän toteutti Mustialan opetusta viljelysmaiden kunnostamisessa ja karjan hoidossa.

Daniel Linnin muutettua Karjalaan, halusi hänen isänsä Malachias nähdä maataloutta opiskelleen hovitiloja hoitavan poikansa toimet. Niinpä hän tekikin hevosel-

SIMO ANTTONEN:

Lumivaaraa kylittäin

Lumivaaran kunnassa oli 10 kylää: Harvio, Huhtervu, Ihala, Kalksalo, Kesvalahti, Kostamojärvi, Kuhkaa, Kumola, Oinaanvaara ja Tervajärvi. Kansakoulupiirejä oli 11. Kukin kylä muodosti oman koulupiirin ja 11. koulupiiri oli Myllykylän, joka ei ollut virallinen kylä, vaan siihen kuului taloja Kumolan ja Harvion kylistä. Oma koulutalo oli kaikilla muilla paitsi Myllykylän koulu toimi vuokrahuoneessa. Kunnan alueen tarkastelua kylittäin, kylät aakkosjärjestyksessä:

HARVIO

oli pieni vauras kylä kunnan itäosassa Jaakkiman rajalla Laatokan rannikolla, jossa kylän kohdalla lukuisia saaria, joissa muutamissa kylän taloja. Enin osa kylää oli mantereella. Kylä on ikivanhaa asutusaluetta. Siellä oli kuuluisa linnavuori vanhasta asutuksesta todistamassa. Samoin vanha kreikkalaiskatolinen hautausmaa, jota oli käytetty vielä 1870-luvulla. Samoin säässynä, jonka seinien jätteitä oli vieläkin olemassa. Kylän varsinainen väestö, maanviljelijät, olivat hyvin toimeentulevaa hyvien viljelysmaiden ansiosta ja lisäksi sivuansiona kalastus. Kylässä oli tunnettuja veneenrakentajia, jotka tekivät soutu- ja moottoriveneitä. Muuten veneen teko oli aivan yleistä, niin että melkein joka talossa niitä pystyttiin tekemään, ainakin omiksi tarpeiksi. Erikoista oli, ettei kylässä vuosikymmeniin ollut kunnallisen huoltoavustuksen tarvitsijoita. Kun laivareitti kesällä kulki kylän läpi ja hyvä kylätie Kumolaan, kirkonkylään valtion maantielle oli, liikennesuhteet olivat melko edulliset. Kauppaa ei omassa kylässä ollut. Sorolan osuuskassa, perustettu v. 1905, oli yhteinen Jaakkiman Sorolan kylän kanssa. Kylässä oli puhelin, mutta sähköä ei ollut.

Eino Kohon talo Harviossa

HUHTERVU

oli toinen kunnan suurimmista kylistä, sijainti kunnan alueen keskiosassa. Novgorodilaisaikana tiedetään kylässä nykyisellä kansakoulun mäellä olleen kirkko tai tsasouna ja 1500-1600 luvulla kreikkalaiskatolinen luostari Luostarinmäki-nimisellä paikalla. Huhtervussa oli Lumivaaran kunnalliskoti. Kauppoja oli Jaakkiman Osuuskaupan ja Osuusliike Laatokan myymälät, yksityiskauppa ja kirjakauppa. Huhtervun Osuuskassa, seudun vanhin, perustettu 1903, oli saatu aikaan tarmokkaan yhteistoimintamiehen, opettaja K.V. Lindgrenin aloitteesta. Sama henkilö oli vaikuttamassa myöskin v. 1914 Huhtervun Osuusmeijeriä perustettaessa. Se oli voita valmistava meijeri, joka rakennettiin konevoimaiseksi v. 1926 ja oli kunnan suurin, jäseniä useasta kylästä. Huhtervulaisista osuuskunnista mainittakoon v. 1936 perustettu Huhtervun Sähköosuuskunta joka jakoi virtaa 70 talouteen, n. 2/3 kylää, 1/3 ollessa sähköä vailla. Virta saatiin kylään Karjalan Valo Oy:n suurjännitelinjasta. Lumivaaran Puhelinosuuskunnan perustava kokous pidettiin Huhtervussa 1.3.1923 ja samana vuotena saatiin puhelinyhteydet. Osuuskunnan vaikutuspiiriin kuului 7 kylää. Sillä oli v. 1939 kolme puhelinkeskusta ja yli 100 tilaajaa. Osuuskunnan pääkeskus oli Huhtervussa, toinen Kumolassa ja kolmas Kesvalahdella. Seuratoiminta kylässä oli heikko. Vuosisadan alkuvuosina olivat olleet toiminnassa yhdessä Tervajärven kyläläisten kanssa raittius- ja nuorisoseurat, mutta niiden toiminta sammui I maailmansodan aikoina. Maalaisliiton paikallisosastolla oli tämän jälkeen toimintaa ja muutamia vuosia oma talokin, joka paloi v. 1921, minkä jälkeen senkin toiminta oli heikkoa. Liikenteellisesti kylän asema oli hyvä. Kurenrannan-laan kylämatkan Mustajärveltä Tervun hoviin. Myöskin Danielin veli Matti vaimoineen taivalsi tuon tuhattasata kilometriä ylittävän vierailumatkan hevoskyydissä Ihalaan, nähdäkseen veljensä ajanmukaiset viljelysmaat, mylly- ja meijeritouhut. Myöskin Daniel teki samoin näitä pitkämatkaisia hevoskulkuisia vastavierailumatkoja.

Jo viime vuosisadan puolella olivat Matin tyttäret muuttaneet Karjalaan. Vanhempi, Aleksandra oli tullut meijerskaksi Uukuniemen Mensuvaaran meijeriin ja siellä avioitunut maanviljelijä Olli Matinp. Kuutin kanssa v. 1894. Nuoremman tyttären Emiljan oli Daniel Linni kutsunut Ihalassa olevan meijerin toimiin. Emilja avioitui maanviljelijä Simo Jääskeläisen kanssa ja hänestä näin ollen tuli Ihalan Kaivomäen tilan emäntä.

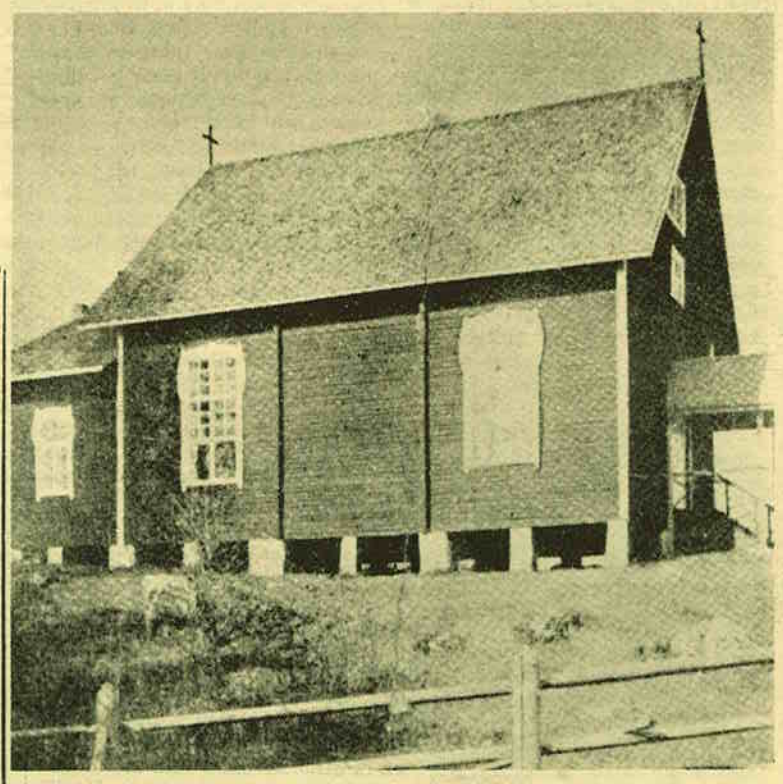

Tervajärven rukoushuone, joka jonkin aikaa palveli Lumivaaran väliaikaisena kirkkonakin.

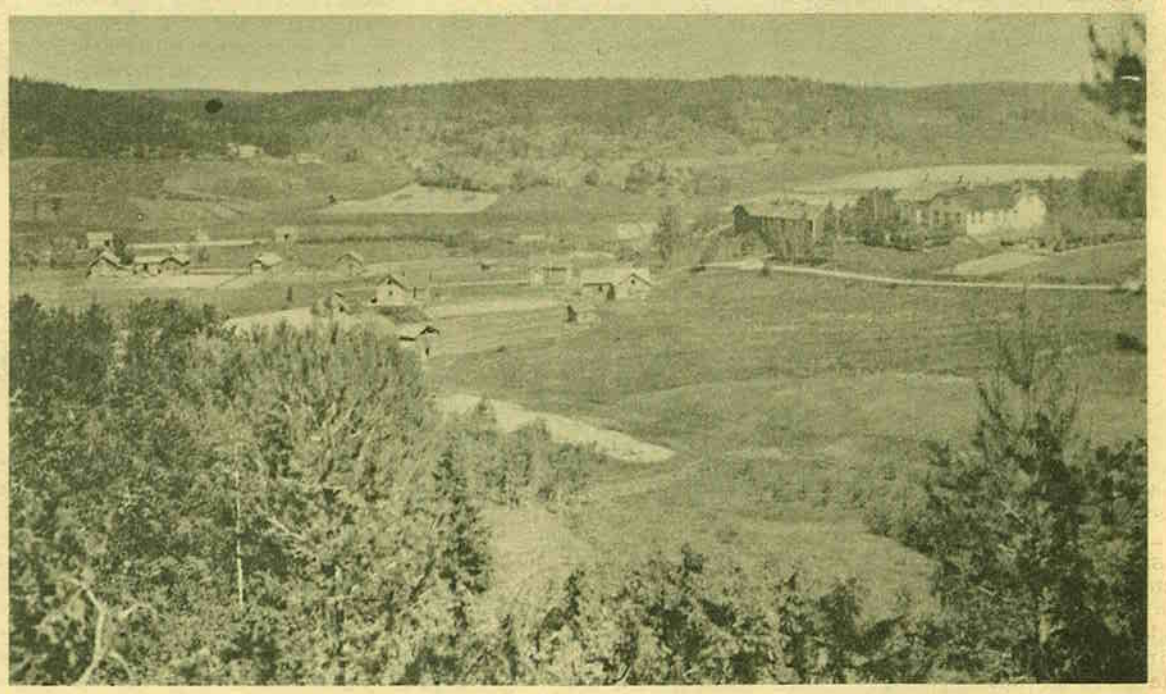

Kumolan kylän jokilaaksoa kirkonmäeltä päin katsottuna, oikealla kansakoulu.

Maasillan maantie kulki kylän läpi ja siinä liikennöivät Viipurin-Lahdenpohjan-Sortavalan linjalla kaksi vuoroa päivässä Viipurin Linja-Auto Oy:n ja samoin kaksi vuoroa päivässä kumpaankin suuntaan liikennöitsijä M. Ruposen linja-autot. Huhtervun kylän pääosa kuului Laatokan rannikon vuoristoalueeseen, vaikka kylä ei ulottunutkaan rannikkoon asti. Lukuisten kalliovuorien välissä oli hyviä saviperäisiä viljelysmaita. Muutamia laajempia yhtenäisiä viljelysalueita oli, mutta yleensä metsät ja pellot olivat sekaisin. Kylän luoteisosassa vuoret harvenivat, mutta maasto oli kuitenkin epätasaista. Suota ei paljon ollut ja samoin kangasmaat vähäisiä, asukkaat pääosaltaan maanviljelijöitä.

IHALAN

varsinainen kylä sijaitsee Ihalan rautatieasemalta 2-3 km etelään Kurkijoen-Ihalan maantien varrella, jossa levisi laaja peltoaukea ja sen ympärillä paljon kylän taloja.

Juho Uimosen talo Kalksalossa. Rannassa purjealus Saima, jolla aikoinaan vietiin eläviä kaloja Pietariin.

Aikoineen kunnan suurin tila Kaivomäen kartano oli tämän viljelyaukean reunassa. Sen koko 800 hehtaarista oli yli 100 hehtaaria hyvää peltoa ja useampia hehtaareita käsittävä puutarha. Tilalla toimi väliaikaisesti karjanhoitokoulu ja Pienviljelijäin emäntä ja puutarhakoulu. Tila oli harjoittelu- ja retkeilytila. Vuonna 1928 sattuneen suuren tulipalon ym takia joutui talo vaikeuksiin, jolloin se myytiin ja jaettiin asutustarkoituksiin. Ihalan aseman seutu muodostui rautatien ansiosta lähikylien liikenteelliseksi keskukseksi, jossa oli pari yksityiskauppaa, Jaakkiman Osuuskaupan myymälä, rinkelileipomo, kahvilat ym liiketoimintaa. Ihalan Osuusmeijerin vastaanottoaseman toimitalo oli asemalla, jossa oli myöskin Ihalan Osuuskassan toimisto, jonka toimialueeseen Ihalan kylän lisäksi kuului myöskin Oinaanvaaran kylä. Ihalan Puhelinosuuskunta perustettiin 1925, ja se alkoi toimintansa seuraavana vuotena, toiminta-alueenaan Ihalan, Oinaanvaaran, Kostamojärven kylät Lumivaaran puolelta ja Marianvaaran kylä Kurkijoen puolelta. Sitä ennen oli Ihalassa vain kolme puhelinta. Aseman lähellä Ihalan joessa oli Siltakosken vehnämylly, jonka yhteydessä oli saha- ja sähkölaitos, joka antoi sähkövirtaa Ihalan kylään ja aseman seudulle. Myllyn asiakkaita oli laajalti naapurikuntien alueilta. Ihalan asema oli huomattava puutavarain lähetysasema ja sen lastauspaikka erinomaisen edullinen. Ihalan nuorisoseura perustettiin v. 1903 ja sen oma huomattavan suuri talo valmistui v. 1908. Seura oli ainoa toimiva nuorisoseura Lumivaarassa. Ihalan työväenyhdistys perustettiin v. 1907 ja sen oma talo Ihalan asemalle valmistui v. 1910. Yhdistys toimi vuoteen 1940. Lumivaaran hovi kuului Ihalan kylään.

KALKSALO

oli kunnan eteläisin kylä Kurkijoen rajalla ja Laatokan rannalla lukuisine saarineen, joista kolme oli asuttua. Suurin saari Kalksalo oli kasvanut kapealla kannaksella kurkijokelaiseen mantereeseen kiinni. Kalksalolaisten pääelinkeino oli maanviljelys, mutta sen ohella merkittävänä elinkeinona harjoitettiin kalastusta, joka monille pienviljelijöille muodostui päätulolähteeksi. Kalksalossa olivatkin Lumivaaran huomattavimmat kalastajat. Kylässä oli Laatokan purjehtijoita, aikana, jolloin tavaraa vietiin vesitse Pietariin. Kauppias Antti Heinosella oli rahtilaiva vuoteen 1913. Hän oli sillä kuljettanut voita, elävää kalaa, marjoja, halkoja ym tavaraa ja toi palatessaan jauhoja ym kulutustavaraa. Laivanvarustaja Viktor Viitanen piti kolme alusta peräkkäin. Kun niitä tuhoutui myrskyssä, hän hankki aina tilalle uuden. Viimeisen matkan Pietariin hän teki 1917. Sen jälkeen hänen purjehdusalustaan, jossa oli myöskin moottori, käytettiin Suomen rannikolla vuoteen 1926. Monia muitakin kyläläisiä oli Laatokan purjehtijoina aikoinaan kippareina omilla tai vierailla aluksilla. Veljekset Tuomas ja Pekka Parikka toimivat jo toi-

Kostamojärven kansakoulu kauniin Likolammin rannalla paloi sodassa.

sessa polvessa Laatokalla luotseina. Heidän isänsä Pekka Parikka palveli 40 vuotta "kruununluotsina", eroten virastaan v. 1920. Kylästä pääsi liikkeelle kesällä laivalla ja moottori- tai soutuveneellä ja talvella jäätä myöten mm hevosella. Karjananti vietiin naapurikylän Kesvalahden Sulasalmella olevaan Saariston Osuusmeijeriin, jonka huoneistossa oli myös osuuskassa. Sulasalmella oli osuuskaupan myymälä ja omassa kylässä yksityinen kauppa. Kolmen kylän yhteinen Kesvalahden kansakoulukin oli Sulasalmella vuoteen 1928, jolloin Kalksalo tuli omaksi koulupiiriksi, johon oma koulutalo saatiin v. 1932. Siihen asti oli vuokrahuoneisto. Kalksalosta puuttui sähköt, mutta puhelinyhteys oli.

KESVALAHTI

oli Laatokan rannikolla mantereella, ilman saaristoa. Kylällä oli keskeinen asema saariston naapurikyliin Kalksaloon ja Kuhkaaseen nähden. Näille yhteisen Laatokan rannikon laivareitti kulki Sulasalmen kautta. Salmi Kalksalon ja Kesvalahden välissä jäätyi syksyisin, mutta suli aina jonkin viikon kuluttua, ollen koko talven sulana, siitä nimi Sulasalmi. Täällä olleeseen osuuskaupan myymälään tulivat kesällä kaikki tavarat laivalla. Samoin rannikon asukkaat käyttivät laivaa tavaroiden kuljetukseen ja matkustamiseen. Kesvalahden kylän keskukseen valmistui 1930 kylätie hyvään kuntoon ja siinä alkoi linja-autoliikenne kerran päivässä linjalla Kesvalahti-Kumola-Lahdenpohja. Sulasalmella ollutta kolmen kylän yhteistä meijeriä ja osuuskassaa käytti suurin osa kyläläisiä. Maataloutta pääelinkeinona harjoittavat asukkaat myöskin kalastivat, aina kotitarpeiksi. Paikkakunnan oloihin nähden huomattava puutarha, n. 500 omenapuuta, antoi Toivo Kaartiselle tuloa aikana, jolloin ulkolaisista omenista ei ollut haittaa. Jaakko Taalikalla oli useita kymmeniä yhteiskuntia käsittävä mehiläistarha harrastuksena. Sulasalmella oli kolmen kylän yhteinen kansakoulu. Kun Kuhkaa sai oman koulun 1924 ja Kalksalo 1928, rakennettiin Kesvalahdelle uusi koulu kylän keskelle 1930. Entinen koulurakennus muutettiin Kalksaloon. Puhelimen tuntumaan kylä pääsi 1923, jolloin Lumivaaran Puhelinosuuskunnan keskus tuli myös Kesvalahdelle. Sähköt eivät vielä yltäneet kylään.

KOSTAMOJÄRVI

oli Lumivaaran läntisin kylä, joka oli saanut nimensä samannimisestä kylän keskellä olevasta järvestä. Kylä sijaitsi suurten metsien keskellä, sillä suuri osa Lumivaaran yhteismetsästä ympäröi kylää. Yksityiset tilatkin olivat metsärikkaita. Liikenteellisesti kylän asema oli hyvä. Sitä sivusi ikivanha valtion maantie ja kaksi kylässä risteillyttä kylätietä. Myöskin v. 1893 valmistunut rautatie kulki kylän läpi. Kylän elämään se huomattavammin vaikutti vasta v. 1909, kun paikkakuntalaisten anomuksesta saatiin kylän kohdalle laiturivaihde, joka v. 1925 korotettiin Akkaharju-nimiseksi pysäkiksi, josta matka Ihalaan ja Elisenvaaraan kumpaankin oli 9 km. Pysäkin avaaminen liikenteelle toi sen ympärille asutusta ja siitä muodostui paljon käytetty puutavara-asema. Vuonna 1921 perustettiin pysäkin läheisyyteen sahalaitos, huomattavin Lumivaaran teollisuuslaitoksista, joka muutamin keskeytyksin toimi alueluovutuksiin asti. Maanviljelijöitä oli kylän enemmistö, mutta paljon oli metsätöistä ja puutavaroiden parissa eläviäkin. Kaupat, kahvilat ja työväentalo ym palvelivat ympäröivää kylää sekä Kurkijoen puoleisiakin kyliä. Kurkijokelaisten kanssa yhteisenä toimi osuuskassakin, jonka nimi oli koottu molemmista kunnista Kurkivaaran Osuuskassaksi. Sähköä sai kylä sahalta ja puhelinyhteys oli Ihalan keskuksesta sahalle ja yhteismetsän metsänvartijalle.

KUUHKAA

oli tyypillinen saaristoon kuulunut kylä, jonka aluetta oli mantereenkin puolella. Suurin osa asukkaista asui saarissa, joita puolenkymmentä oli suurempaa ja lukuisia pienempiä, joista osa asumattomana. Asukkaat olivat tottuneet asumaan saarissaan, joiden välisistä salmista jotkut talvellakin pysyivät sulana, mutta aina he pääsivät saaristaan mantereen puolelle, kun tiesivät milloin mikin salmi sai kantavan jääpeitteen. Luonnon kauneus kesällä ja runsaat kalansaaliit ympäri vuoden hyvien viljelysmaiden ohella olivat omiaan herättämään kiintymystä kotiseutuun, joka oli ollut asuttua ikimuistoisista ajoista. Pamolan saaressa tiedetään olleen 1600-luvulla kreikkalaiskatolinen kirkko ja saarissa useita hautausmaita. Matkaa Lahdenpohjan kauppalaan oli n. 18 km, kesällä laivat ja moottoriveneet kulkuvälineinä. Laivalaitureita oli useita, joten kesällä matkustaminen oli mukavaa. Maanviljelyksen ohella kalastus antoi monille mukavaa sivutuloa ja useimmille ainakin kotitarpeiksi kalaa. Kauppa-, meijeri- ja osuuskassa-asioilla käytiin Sulasalmella kolmen kylän yhteisissä yrityksissä. Sähköä ei kylässä ollut, mutta puhelinyhteys v. 1923 alkaen. Kylän mantereen puolella oli Miesniemen höyrymylly- ja saha aivan laivareitin varrella. Sen omisti Atte Mustalampi. Samassa niemessä oli myöskin Antti Saikkosen nahkatehdas, joka menestyi hyvin, kun ennen sotia valmistettiin kotona jalkineita.

KUMOLA

oli Lumivaaran kirkonkylä ja samalla toinen suurimmista kylistä. Se rajoittui pohjoisessa Jaakkiman kuntaan, idässä Harvion kylään, Laatokkaan ja Kuhkaan kylään sekä lännessä Huhtervun kylään. Lumivaaran seurakunnan kirkko ja pappila sijaitsivat kylässä, samoin kaksi hautausmaata, luterilainen ja kreikkalaiskatolinen. Lumivaaran n. 200 ortodoksista suurin osa asui Kumolassa, jossa 1600-luvulla oli ollut säässynä (tsasouna). Myöskin Lumivaaran kunnantoimisto oli kylässä. Joessa oli Kukonkoski, jossa ns Kosen mylly, jonka omistaja Toivo Leinonen laittoi myllyn yhteyteen sahan ja sähkölaitoksen, joka vuodesta 1936 alkaen antoi sähköä keskeisimmälle kylälle, mutta kylän etäisimpiin taloihin ei virta riittänyt. Vuonna 1942 perustettiin Kumolan Sähköosuuskunta, joka sai yleisvirtaa Karjalan Valo Oy:ltä. Leinosen sähkölaitos oli palanut v. 1941 ja jäi uudelleen rakentamatta. Kylässä oli Jaakkiman Osuuskaupan myymälä ja yksityinen kauppa. Kumolan Osuuskassa, perustettu 1906, oli postipankin ohella kylän rahalaitoksena. Kylän hedelmälliset pellot kasvoivat hyvin. Enimmät tiloista olivat pieniä ja metsämaat kallioisia. Monet kyläläiset hankkivat lisätuloja Laatokan rantakalastuksesta. Seutu oli luonnonkaunis, jylhine vuorineen, viljavine notkelmineen ja Laatokan rantavesineen. Liikenneolot olivat hyvät kylän läpi kulkevan valtion maantien ansiosta, jossa mm linja-autoliikenne, kuten Huhtervun kylän kohdalla on selostettu. Matka Ihalan ja Jaakkiman asemille oli 10 km, ranta-asukkailla laivaliikennematka n. 12 km.

Huhtervun Osuuskassan hallitus.

Rahtimies oli tuttu näky Oinaanvaaran kujosilla vielä vappunakin 1935, kun pitkiä pylväitä ajettiin.

Kipon talo Kuhkassa luonnonkauniilla paikalla Kärpäsensaaressa.

Ihalan Osuusmeijeri, jossa talossa toimi myöskin osuuskassa.

Soutelijoita Huhtervun Vilpusjärvellä.

OINAANVAARA

oli kunnan pohjoisin kylä. Sen länsi- ja pohjoispuolella oli Lumivaaran yhteismetsää. Talvisin ja monille kesälläkin tarjosi yhteismetsä tervetullutta työansiota. Jalkamiehet saivat läpivuotisia hakkuutöitä ja ojitusta sekä metsänparannustöitä. Hevosmiehet talvisin puutavaroiden rahtia. Maanviljelys- ja karjanhoito olivat kyläläisten pääelinkeino. Kylän liikenne suuntautui n. 3 km päässä olevalle Ihalan asemalle, jossa kyläläiset kävivät asioillaan. Asemalla oli yhteinen meijeri, yhteinen osuuskassa, kauppa ym yhteistoimintaa sekä yksityisiä liikkeitä ja välillä hyvä tie. Omassa kylässä ei ollut kauppaa eikä muitakaan palveluksia, ei myöskään sähköä, mutta puhelin oli Ihalan keskuksen kautta.

TERVAJÄRVI

kunnan keskiosan läntinen kylä, oli Kurkijoen kunnan rajalla, tyypillinen maatalousalue, jossa viljelmien keskisuuruus kunnan keskimäärää suurempi. Kun kylä maapohjaltaan oli hyvää ja viljelijät ammattinsa osaavia, tuli kylästä maatalouden ylituotantoa ennen muita kyliä. Jo v. 1885 perustettiin yhtiömeijeri, joka oli toiminnassa yhtämittaa alueluovutuksiin asti. Vuotena 1936 se muutettiin Osuusmeijeriksi. Käsivoimaisesta se oli

ÄHTÄRIN OSUUSPANKKI

Ähtäri — Ähtärinranta

KAUPPIAS ARVO FORSMAN

Töysä — Puh. 6113

MUISTIKUVIA KOSTAMONJÄRVELTÄ

Lähtö kotiseudulta palautuu helposti jokaisen karjalaisen mieleen vaikka vuosikymmenien takaa. Olin niiden joukossa, jotka syyskuun 20. päivän aamuna 1944 nousivat Akkaharjulta lähteneeseen viimeiseen junaan. Kun tämän muistelun hetket sanomalehti Karjalan aloitteesta sattuivat joulun aikoihin, tulevat mieleen kotiseudun joulut, jolloin vielä "riemu niin riemulta tuntui kuin kaunihin Karjalan mailla".

Isälläni ei ollut joululahjojen keksimisessä mitään pulaa, sillä olihan meitä neljä kovaa kuluttajaa, joilta oli edellisen joulun hyvät lahjat, sukset, sauvat, rukkaset, lapaset y.m. jo loppuun käytetty. Heti joulupäivinä hyvin usein uudet sukset kiidättivät meidät lumisiin metsiin. Olihan Akkaharjun seutu erikoisen hyvää hiihtomaastoa. Aluksi aseman vastapäiset mäet olivat latuja täynnä, ne kun olivat lähimpänä. Myöhemmin mentiin Kostamojärvelle, Pihlajamäkeen Likolammin takaisille harjuille. Siellä laskettelimme rinteeltä toiselle, jolloin puoliväliin saatiin ilmainen nousu edellisen rinteen vauhdilla. Mäen laskun ohella teimme latuja pitkin harjua, joka alkoi Likolammin takaa heti ja ulottui muutamien kilometrien päähän Hepolammille saakka ja ties kuinka pitkälle. Vaikka latu talvella ja kesällä polku, oli metsässä, jossa näkyväisyyttä oli vähän, avautui Kostamojärven kohdalla kaunis näköala yli järven Helinin mäelle asti. Siinä, missä maisema oli väljin ja kaunein, tavallisesti pysähdyin lyhyeksi ja väliin pitemmäksikin hetkeksi. Samoin pysähdyin paluumatkalla harjun päässä, josta avautui kaunis karjalainen maisema etelää kohti yli Likolammin, yli metsien ja kaukaisten peltojen, aina Mikrilän kylään asti, lähes kymmenen kilometriä. Tuon maiseman edessä hiljenin ja kiitin Luojaa siitä, että kotiseutuni oli niin kaunis. Useimmiten otin lakin päästäni ihaillessani seutua, jolloin kasvoin ilmeisestikin parhaat poikavuoteni.

Näihin mäenlasku- ja hiihtoretki muistoihin liittyy erikoisesti näin joulun alla kotiintulo. Harvoin on mikään niin hyvää ollut kuin silloinen joulukinkku nälkäisen kasvuiässä olevan pojan suussa, kun koko päivä oli oltu ulkona. Tekee mieli sanoa, että siinä kinkku vapisi.

Entä sitten nämä samat lammen rannat kesällä. Kaksikymmenluvulla oli varsinainen uintipaikkamme lammen etelärannalla aivan kärritien vieressä. Parhaina uintipäivinä kuljimme lammen ja Kostamojärven väliä, kummassakin vuoroin uiden. Noihin aikoihin, muistan sen vieläkin varsin hyvin, oli vaikea ymmärtää, kuinka ihmiset yleensä voivat elää uimatta kahtatoista kertaa päivässä. Nykyisin menee rannallakin asuen kaksitoista päivää vain kerran uidessa, tai kokonaan uimatta. Sitten kolmekymmenluvulla ja sodan aikana oli paras uintipaikkamme kansakoulun vastakkainen ranta, juuri siellä, missä olivat parhaat mäet talvella lasketella suksilla. Aurinko paistoi päin rantaa. Kylmät tuulet eivät tähän osuneet. Lämmin kanervamaasto uhosi kanervakukkien ja petäjikön tuoksua. Polku rantaan oli kimmoisaa astella tai mukavaa pyörällä ajaa. Lammessa uitiin ristiin ja rastiin. Pituutta sillä oli puolisen kilometriä. Vesi oli kirkasta ja ranta hiekkapohjaista. Oli lämmintä ja oli aurinkoa, sodankin aikana.

Tänne uimarannalle poikkesin vielä evakkoonlähtöaamunakin syyskuun 20. päivänä 1944. Näin myöhään syksyllä en ollut aikaisemmin uinut, mutta tuolloin päätin ottaa lähtökylvyn. Syysaamu oli silloin varsin kaunis, joten pieni pulahdus ei tuottanut vaikeuksia. Se oli lähtökylpy. Uimarannasta jatkoin vielä pyörällä kylään. Ketään ei ollut lähistöllä. Kylä oli autio. Toiviaisen Jussin talo oli lähinnä Pihlajamäen alla. Talon takana järven rannalla oli Litmasen Väinön ja Eevan Kuusiniemi. Peltojen takaa näkyi Toiviaisen Matin talo ja siitä oikealla serkkunsa Toivon ja Oton talo. Vasemmalle, järven eteläpäähän jäi Lumivaaran yhteismetsän metsänvartijan virkatalo sekä oikealle Taivaisen Miinan talo. Kaikkialla oli nyt hiljaista ja autiota. Vielä eilen näissä taloissa touhuttiin. Kerättiin mukaan mitä voitiin. Silloin vielä puitiin niin paljon kuin kerettiin. Mutta pelloille jäi siitä huolimatta osittain kultaisena lainehtien, osittain seipäille laitettuna viljaa, jota ei ennätetty puida eikä mukaan ottaa.

Nyt seisoin yksin jättämässä hyvästejä kotiseudulle:

"---Niin pehmeä kumpujen kaarre, niin kummasti kimaltaen, lepäs järvi kuin simpukan aarre, sylis armahan vehmauden".

Tämä näkymä silmieni edessä olen vaeltanut evakkovuoteni.

-Antero Komonen.

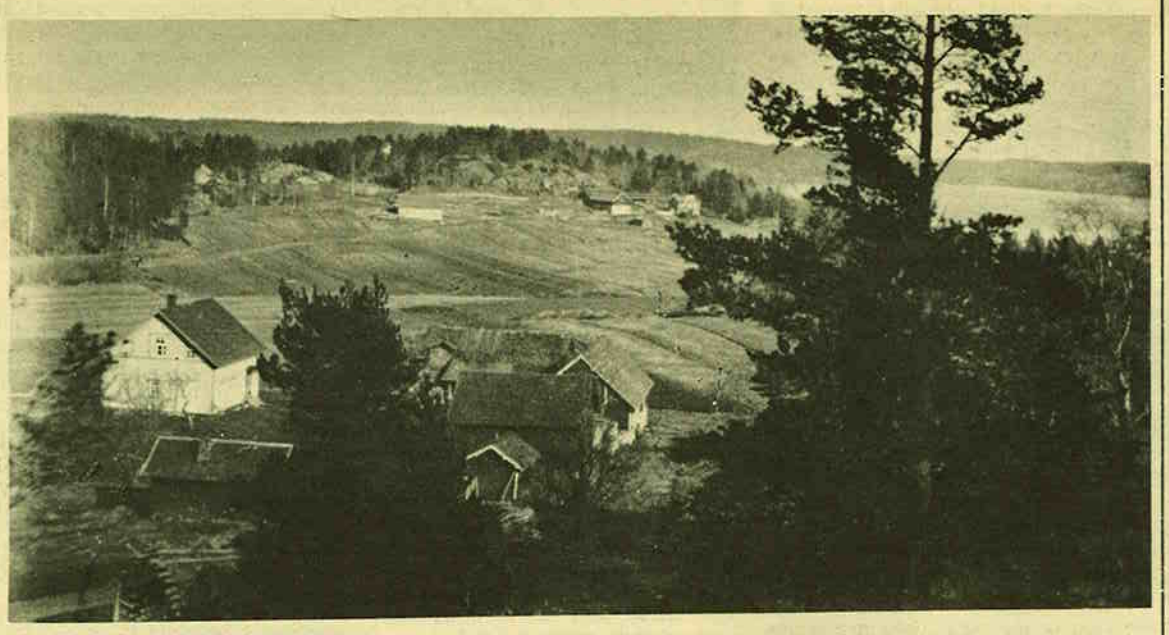

Kesvalahden kylämaisemaa, taustalla oikeallä itse Kesvalahtea.

muutettu konevoimaiseksi v. 1925. Vesimylly ja sahalaitos kylässä oli ja yksityiskauppa, joskus kaksikin. Suuremmat kauppa-asiat hoidettiin Huhtervun myymälöissä. Huhtervulaisten kanssa yhteinen oli osuuskassakin ja puhelinosuuskunta. Yhteinenhän se oli kansakoulukin siihen asti, kunnes v. 1927 saatiin kylään oma koulu. Oma Tervajärven Sähköosuuskunta perustettiin v. 1937, jolloin kylä tuli valaistuksi ja muutamat ottivat voimaakin. Lumivaaran kuuluessa Jaakkimaan oli kirkko kaukana ja kun paikkakunnalla oli runsaasti uskonnollista väkeä, perustettiin Tervajärvelle jo viime vuosisadan puolella Luterilainen Evankeliumiyhdistys. Yhdistyksen nuorisoliitto teki v. 1908 päätöksen rukoushuoneen rakentamisesta Tervajärvelle. Vuonna 1909 rukoushuone saatiinkin rakennetuksi. Kiertäviä puhujia ja oman seurakunnan maallikoita kävi puhujina. Vuodesta 1914 kävi Jaakkiman seurakunnan pappi kerran kuukaudessa pitämässä jumalanpalveluksia. Kun v. 1923 alussa alkoi Lumivaaran seurakunnan toiminta, se vuokrasi rukoushuoneen jumalanpalveluksia varten. Joka pyhäinen kirkonmeno oli vuoteen 1927, jolloin Kumolaan valmistui seurakuntatalo. Sitten jumalanpalveluksia pidettiin vuoroin kummassakin.

MYLLYKYLÄ

oli epävirallinen, josta alkoi muodostua Lumivaaran 11. kylä. Se sai nimensä viereisessä Iijoessa Kuismin koskessa olleesta myllystä. Se oli yhtenäinen alue Kumolan kylän luoteisosan ja Harvion kylän ulkopalstojen taloista. Alue kuului Kumolan koulupiiriin, mutta v. 1929 päätettiin perustaa Myllykylän koulupiiri, jossa kansakoulu alkoi toimia vuokrahuoneissa v. 1932. Myllykylä olisi hyvin täyttänyt kyläyhteisön vaatimukset. Sieltä oli hyvät kulkuyhteydet Kumolaan kirkolle ja Ihalan asemalle sekä Jaakkiman asemalle. Kauppoja, kahviloita yms. ei kylässä ollut, ei sähköjä eikä puhelimiakaan, mutta eihän niitä kaikkia ollut kaikissa muissakaan kylissä. Asukkaat olivat melkein kauttaaltaan hyvin toimeentulevia maanviljelijöitä ja maat hyviä viljelysmaita.

Näin on tullut Lumivaaran kylät lyhyesti esitellyksi. Liikenne oli kauttaaltaan melko hyvä, puhelinyhteys melkein kaikkiin kyliin ja sähköistys lienee ollut 20 - 25 % luokkaa.

JAAKKIMAN OSUUSKAUPPA

Ennen vuotta 1923 kuului Lumivaaran kunta Jaakkiman kuntaan ja sen mukaan monet yhteiset muutkin yritykset olivat jaakkimalaisten kanssa yhteiset, niin osuuskauppatoimintakin.

Jo vuonna 1906 perustettiin Jaakkiman Työväen Osuuskauppa, joka kuitenkin lopetti toimintansa vuonna 1910. Samoihin aikoihin kolmisen vuotta oli Kumolan kylässä suppeampaa aluetta käsittävä osuuskauppa. Kun nämä alut eivät pitemmälle menestyneet, kesti useita vuosia, ennen kuin uusi yritys saatiin pystyyn.

Vuonna 1915 pidettiin ensimmäinen Jaakkiman Osuuskaupan perustava kokous, mutta tarvittavaksi suunnitellun 500 jäsenen kerääminen kesti parisen vuotta. Vasta v. 1917 saatiin liike pystyyn. Ensimmäinen myymälä avattiin Jaakkiman lopotissa Jaakko Heinoselta ostetussa liiketalossa 31.3. 1917. Ja saman vuoden kesäkuulla avattiin myymälä Ihalassa. Tämän jälkeen uusia myymälöitä avattiin pitkin aikaa, sikäli kuin niitä kullekin paikkakunnalle pyydettiin ja katsottiin kannattavaksi yrittää. Välillä eräitä myymälöitä jouduttiin kannattamattomana lakkauttamaankin. Näin liike toimi hyvin menestyen talvisotaan asti, jolloin jouduttiin kiireellä tavarat pakkaamaan ja lähettämään luovutettavalta alueelta muun Suomen puolelle. Silloin oli liikkeellä jo 14 myyntipistettä. Silloinen johtaja Jussi Ristolainen joutui sitten kokoilemaan evakoituja tavaroita ympäri Suomen ja myi niitä nyky-Suomen liikkeille. Osuuskuntaa ei kuitenkaan vielä purettu, vaan johtaja hoiteli sitä sivutehtävänään, ollessaan Haapajärven Osuuskaupan johtajana.

Kun taas entinen toiminta-alue vapautui ja päästiin palaamaan takaisin, oli eräs ensimmäisiä ja kiireellisimpiä tehtäviä saada osuuskauppamme uudelleen toimimaan. Kaikki liikkeen entiset toimipaikat olivat sota-aikana pahoin vaurioituneet. Uusi johtaja Simo Puputti pani taas myymälät kuntoon ja alkoi liikkeen toiminnan. Paljon uuttakin pantiin alulle. Lahdenpohjaan rakennettiin keskeisimmälle paikalle jo ennen sotia hankitulle tontille uusi keskustoimipaikka konttoreineen, ravintoloineen ja useampiosastoisine myymälöineen. Satamaan rakennettiin viljavarasto kuivaamoineen. Perustettiin leipomo, tosin vuokrahuoneissa, järjestettiin kalakauppa moottoreineen, kasvitarha, y.m.

Kun taas oltiin syksyllä 1944 toisen evakuoimisen edessä, oli liikkeellä yhteensä 16 eri myyntipistettä, Lahdenpohjassa kaksi, keskustoimipaikka ja rantamyymälä, Jaakkimassa seitsemän, aseman myymälä, Huuhanmäen myymälä, Nivan myymälä, Metsämiklin myymälä, Reuskulan myymälä, Miklin myymälä ja Sorolan myymälä, Lumivaarassa viisi, Akkaharjun myymälä, Ihalan myymälä, Huhtervun myymälä, Kumolan myymälä, Sulasalmen myymälä, Uukuniemellä kaksi, Ristilahden myymälä ia Mensuvaaran myymälä. Vuoden 1943 myynti jakautui kunnittain seuraavasti: Lahdenpohjan myymälät 10,8 milj., Jaakkiman myymälät 5,8 milj., Lumivaaran myymälät 6 milj. ja Uukuniemen myymälät 1,6 milj. Mainittakoon, että iso osa Jaakkiman ja Lumivaaran asukkaista käytti Lahdenpohjan myymälöitä. Nyt johtaja Simo Puputti hoiti tavaroiden kokoamisen ja kauppaamisen, ja sen jälkeen muut loppuselvittelyt, ollessaan Haminassa Osuuskauppa Ympyrän johtajana.

Kun näytti, ettei paluuta entiseen, ainakaan lähiaikoina ole, niin päätettiin osuuskunta purkaa. Purkamispäätös tehtiin 22. 8. 1950 ja viimeinen tilinpäätös päivälle 29.6. 1953.

Jäseniä oli v. 1944 osuuskunnassa 1594 henkeä, henkilökuntaa 66 henkeä ja liikevaihto vähän yli 20 milj.

Osuuskunnan hallituksessa tulivat toimineeksi: Antti Kopsa Kurenranta, Matti Lappalainen Miinala, Jaakko Veikkolainen Lahdenpohja, Jaakko Loppi Iijärvi, J.A.Heinonen Sorola, A.A. Fennander Lahdenpohja, K.V. Lindgren Huhtervu, Emil Tarkkonen Mikli, Pekka Hannonen Kesvalahti, Vilho Lätti Huhtervu, Juho Härkönen Ihala, Juho Kormano Korteela, Pekka Väisänen Iijärvi, Simo Ovaska Huhtervu, Antti Kilpiö Parkonmäki, Pekka Härkönen Ihala, Simo Kosonen Oppola, Jaakko Uimonen Miinala, Olli Natri Reuskula, Lauri Sihvonen Kuhkaa, Tuomas Lätti Kuhkaa, Matti Ahokas Kumola, Olli Leinonen Iijärvi, Paavo Kilpiö Parkonmäki, Juho Simpura Kokonniemi, Lauri Virtanen Lahdenpohja, Jaakko Pitkänen Uukuniemi, Väinö Pitkänen Uukuniemi, Pekka Levonen Sorola, Juho Iivonen Kostamojärvi, Väinö Tiilikka Jaakkima, Eino Veijalainen Jaakkima. Näistä puheenjohtajina Antti Kopsa 1917-1931, Matti Lappalainen 1932, Simo Kosonen 1933-1934, Pekka Härkönen 1935-1950. kirjurina Jaakko Veikkolainen 1917-1932 ja Eemil Tarkkonen 1933-1950.

Liikkeen johtokuntaan ovat kuuluneet toimitusjohtajat Arvid Keto, Tuomas Paldanius, Adolf Pitkänen,

Jaakkiman Osuuskaupan viimeinen hallintoneuvosto.

...nyt maalaamaan

MIRANOLilla. Kohteita on kaikkialla. Sisällä tai ulkona. Puupinnoille tai metallipinnoille. Aivan kuten haluatte. MIRANOLilla saatte kiiltävän ja kovan pinnan. Se kestää. Iskujakin. Ja väreissä on valinnanvaraa. 40 värisävyä. Valkoisen, mustan ja okran lisäksi. Kaikki valmiina purkissa.

– kestävää kauneutta kaikkialle –

MIRANOL

Osuuskauppa KYNTÄJÄ

Tavaratalo ja myymälät

PEKKA HARKONEN:

LUMIVAARAN YHTEISMETSÄ

Lumivaaran Yhteismetsän perustamisajaksi on merkitty 5. päivä toukokuuta 1913. Ennen tätä perustamispäätöstä on täytynyt tapahtua paljon mielenkiintoisia asioita, ennenkuin on päästy yhteismetsää perustamaan. Siksipä palatkaammekin ajassa yli 200 v. taaksepäin. Siellä näemme, kuinka Venäjän keisarit lahjoittelivat suuria maa-alueita suosimilleen sotapäälliköille ja virkamiehille. Jo Isonvihan aikana keisari Pietari Suuri lahjoitti muun muassa Jaakkiman pitäjän ruhtinas Dolgorukoville, mutta peruutti lahjoituksensa vuonna 1721 ja sitten vuonna 1728 lahjoitti keisari Pietari II Pietari Suuren tyttärelle Elisabetille pöytälahjaksi. Tultuaan keisarinnaksi lahjoitti Elisabet tämän alueen vuonna 1743 kamariherra Mikael Vorontzoville. Kun tämä kuoli vuonna 1767, peruutti keisarinna Katariina II lahjoituksen ja otti alueen kruunun hallintaan, mutta taas vuonna 1743 lahjoitti sen kenraali Semen Vorontzoville. Tämän tytär Katariina myi lahjoitukset vuonna 1846 kreivi Aleksander Kuschelev-Besborodkoille. Hän jakoi sitten alueet tyttärilleen kolmeen osaan. Ensimmäistä nimitettiin Tervun alueeksi, johon kuuluivat Lumivaaran kylistä Tervajärvi, Kesvalahti, Kalksalo, Kuhkaa ja Kostamojärvi kokonaan sekä Huhtervun kylästä suurempi puoli. Toinen osa muodosti Savimäen lankakunnan Jaakkiman kunnasta ja kolmas olsa oli Besborodko eli Lumivaaran hovin aluen. Tähän kuuluivat Harvion, Oinaanvaaran, Ihalanojan ja Kumolan kylät kokonaan, sekä Huhtervun pienempi osa. Lahjoitukset annettiin aikaisemmin vain toistaiseksi tai lahjoituksen saajan elinajaksi, mutta myöhemmin, erikoisesti keisarinna Elisabetin aikana alettiin lahjoitukset antaa ikuisiksi ajoiksi ja perinnöllisiksi.

Lumivaaran Yhteismetsän hoitokunta.

Lahjoituskirjojen sanamuodot mitä törkeimmin loukkasivat Ruotsinvallan aikaisten talonpoikain omistusoikeutta, vieläpä näiden henkilökohtaista vapauttakin. Muun muassa Lumivaarankin lahjoitusmaan lahjakirjassa sanotaan, että »niissä olevat ihmiset ja talonpojat ja karjat tulevat ikuisiksi ajoiksi ja perinnöllisiksi lahjoituksen saajalle». Siis ihmiset ja talonpojat eivät sen mukaan kuuluneet samaan ryhmään. Katariina II meni lahjakirjoissaan vieläkin pitemmälle, lahjoittaen asukkaat »sieluineen» täydellä omistusoikeudella. Kun näiden lahjoitusmaiden synty ja lahjakirjojen sanamuotokin jo oli näin mielivaltainen, on ilman muuta selvää, että noilta venäläisiltä luutnanteilta, kapteeneilta tai kreiveiltä eikä ruhtinailtakaan ollut suomalaisella talonpojalla mitään hyvää odotettavana.

Monien vaiheiden jälkeen v. 1867 valtiopäivät hyväksyivät saamansa esityksen lahjoitusmaiden lunastamiseksi valtiolle, joka sitten luovutti tilat talonpojille. Näin siis oli lopultakin päätetty Suomen valtion avustuksella vapauttaa suurin osa Viipurin läänin asukkaista onnettomasta herranvallan kirosta.

Kuitenkin kului vielä kymmenen vuotta, ennenkuin Besborodkon (Lumivaaran) lahjoitusmaiden silloinen omistaja, hovimestari kreivi Alexj Mussin-Puschkin ja hänen rouvansa Liubov Alexandrovna. syntyään Kuschelev-Besborodko, myivät alueet marraskuun 1. päivänä 1877 päivätyllä kauppakirjalla Suomen valtiolle. Kauppahinta oli 502.463,22 markkaa. Perintökirjat asukkaille päästiin jakamaan vasta vuonna 1890. Tähän lahjoitusmaahan kuului koko Lumivaaran kunnan alue, käsittäen siihen aikaan 376 taloa ja 10 torppaa.

Lunastushinnan helpottamiseksi, lohkaistiin isossa jaossa toimitusmiesten kehotuksesta talonpoikien suostumuksella lahjoitusmaista Lumivaaran Yhteismetsää käsittävä alue valtiolle kruununpuistoksi 6. pnä toukokuuta 1887, yhteensä 6.775,49 tynnyrinalaa, joka on 3.383,94 ha, 67.705,22 mk hintaisena.

Viipurin läänin kuvernööri piti senaatin määräyksestä kokouksia yhteismetsän perustamiseksi. Talonpojat kuitenkin pitivät näitä metsiä täysin ominaan ja vaativat niitä liitettäväksi tiloihinsa. Kun kuitenkin tämän laatuiset anomukset kaikki tulivat hylätyksi, Lumivaaran jakokunnan kokouksessa tammikuun 9. päivänä 1909 päätettiin anoa tämä kruununpuisto kaikkina aikoina yhteismetsänä käytettäväksi järkiperäiseen metsänviljelyyn, ja niillä ehdoilla ja hinnalla, joita hallitus katsoo tarpeelliseksi asettaa.

Lankakunnan (jakokunnan) valtuutetuksi asiamieheksi onnistuttiin saamaan Kurkijoen rovasti Gust Arokallio, joka sitten yli viisivuotisella väsymättömällä ponnistuksellaan, suureksi osaksi omalla, henkilökohtaisella vaikutusvallallaan ja ainutlaatuisella tarmollaan ja uhrautuvaisuudellaan ajoi tämän usein voittamattomalta näyttäviä vaikeuksia ja vastuksia kohtaavan yrityksen onnelliseen lopputulokseen.

MONTA MUTKAA MATKASSA

Kun kyläkunnista valitut asiamiehet olivat hankkineet asiasta tehtävää anomusta varten valtakirjat kaikilta 1243 tilanomistajalta, jätettiin anomus senaattiin 29. pnä maaliskuuta 1909. Sieltä se lausuntoa varten lähetettiin Viipurin läänin kuvernöörille ja metsähallitukselle. Kuvernöörin lausunto oli myönteinen, jossa todetaan, "ettei ole mitään syytä olla anomukseen suostumatta". Viipurin lääninhallitus ja kuvernöörit sekä maaherrat ovatkin aina kannattaneet ja puolustaneet lahjoitusmaatalonpoikien pyrkimyksiä ja anomuksia, saada lunastaa kruununpuistot yhteismetsiksi. Metsähallituksen lausunto sitä vastoin oli jyrkästi kielteinen. Siinä sanotaan lopuksi, että "jos nuo aikaisemmat lupaukset kruununpuistojen luovuttamisesta katsottaisiin sitoviksi, valtion tulisi käteisellä rahalla ostaa itsensä irti näistä sitoumuksista, ennenkuin ryhdyttäisiin siihen maamme vastaiselle kehitykselle turmiolliseen tekoon". Sitten kun vielä oli vaadittu erityisiä lausuntoja siitä, millä hinnalla Besborodkon kruununpuisto olisi luovutettava talonpojille, hyväksyi senaatti 1. päivänä joulukuuta 1910 kyseessä olevan anomuksen.

Kun senaatin antamassa päätöksessä oli yhtenä ehtona, että jokaisen lahjoitusmaatilan silloisen omistajan tulee vielä läänin kuvernöörille ilmoittaa suostuvansa senaatin määräämillä ehdoilla kauppaan, käytti metsähallitus sitä hyväkseen, ostamalla ko kruununpuiston metsänvartijan nimiin pienen maatilan Oinaanvaaran kylästä, ja sen perusteella sitten metsänvartija Kinnari jätti vastalauseen koko yhteismetsän ostohankkeesta.

Tapaus tietenkin herätti yleistä suuttumusta koko Lumivaarassa, ja muuallakin maassa, kun se sanomalehtien välityksellä tuli yleisesti tunnetuksi. Yksi metsänvartija olisi voinut tehdä turhaksi koko 1243 maanomistajan hankkeen. Asian hoitamiseksi valittiin lähetystö käymään Pyhäjärvellä, metsänhoitaja Garsdettin luona pyytämässä, että hän kehottaisi Kinnaria peruuttamaan valituksensa. Metsänhoitaja ilmoitti jyrkästi olevansa sitä mieltä, ettei kruununpuistoja olisi luovutettava talonpojille eikä niin ollen kehoita Kinnaria valitustaan peruuttamaan. Sitten toinen lähetystö lähetettiin käymään Helsingissä senaatissa ja eduskunnassa laki- ja talousvaliokunnassa, jonka valmisteltavana oli lakiehdotuksen tekeminen tässä asiassa. Samalla kävi lähetystö myöskin metsähallituksessa, jossa silloinen ylitirehtööri antoi kielteisen vastauksen, ilmoittaen, että hänen ja metsähallituksen mielestä Kinnari oli tehnyt aivan oikein. Sen jälkeen vielä yritettiin sukulunastustakin, lunastaa Kinnarilta tila takaisin. Se kyllä olisikin ollut mahdollista, mutta se olisi vienyt aikaa kukaties vuosia, ja sillä välillä olisi taas voinut tulla uusia Kinnareita tai muuta sellaista estettä väliin.

OSTO TAPAHTUI

Yleisen mielipiteen pakottamana sitten lopultakin saatiin Kinnari myymään tilansa ja siten peruuttamaan vastalauseensa. Heti sen jälkeen, toukokuun 5. päivänä 1913 kirjoitti rovasti Arokallio lumivaaralaisten puolesta ja valtuuttamaan alle kauppakirjan, jolla tämä yhteismetsä siirtyi lumivaaralaisten omistukseen.

Heti sen jälkeen pidettiin kokous Huhtervun kansakoululla toukokuun 20. päivänä 1913. Siinä rovasti Arokallio esitteli kauppakirjan, jolla metsä oli ostettu. Valittiin väliaikainen toimikunta, jonka tuli ottaa huolehtiakseen metsän asioista siihen asti, kun säännöt on vahvistettu. Kuultiin myöskin, että metsähallitus oli määrännyt metsäkonduktööri R.V. Hoffströmin laatimaan yhteismetsälle ensimmäistä hoitosuunnitelmaa.

Toimikunnan kokouksessa 19. pnä maaliskuuta 1914 esitteli metsänhoitaja Hoffström laatimansa metsänhoitosäännöt ja selosti hoitosuunnitelmaa. Näihin tehtiin pienehköjä muutoksia.

Ville Lääperi Oinaanvaarasta valittiin ensimmäiseksi metsänvartijaksi hoitokunnan kokouksessa toukokuun 25. päivänä 1913 50 mk kuukausipalkalla.

Osakasten kokouksessa 23. pnä toukokuuta 1914 hyväksyttiin metsärahaston säännöt, mutta seuraavassa kokouksessa lokakuun 26. päivänä toimikunnan ehdotuksesta tehtiin niihin vielä muutoksia, jotka osakkaiden kokouksessa samana päivänä, osaksi myrskyisen keskustelun jälkeen, hyväksyttiin 112 äänellä 98 vastaan. Erimielisyys koski metsärahastoon siirrettävää rahaerää. Ennen tätä kokousta oli pidetty Kumolassa vastustajien kokous, ja oli päätetty valittaa kuvernöörille asti. Tällä valituksella olisi saattanut olla vielä tässäkin vaiheessa tuhoisat seuraukset koko hankkeelle, ellei valtuutettu rovasti Arokallio olisi ollut varustettuna niin laajalla valtakirjalla, ettei valitusta otettu tutkittavaksikaan. Näin lopultakin oli tullut kaikki ehdot täytetyksi, joita oli vaadittu yhteismetsän toiminnan aloittamiselle.

Siinä tarkoituksessa, että järjestetään toiminta vakinaiselle kannalle, pidettiin osakasten kokous 11. päivänä tammikuuta 1915. Siinä rovasti Arokallio selosti laajalti toimenpiteitään tässä asiassa ja luovutti toimikunnalle hallussaan olevat asiakirjat. Kokous valitsi vakituisen hoitokunnan ja päätti ensimmäisestä metsän myynnistä maksettavaksi valtiolle lunastushinnan. Lopuksi rovasti Arokallio ilmoitti nyt luopuvansa valtuuksistaan yhteismetsäasiassa, kun sen toiminta oli saatu vakinaiselle kannalle. Samalla hän kiitti saamastaan luottamuksesta ja avusta, erikoisesti mainiten Simo Jääskeläisen ja Pekka Pitkäsen sekä K.V. Lindgrenin erinomaisen alttiuden hänen avustajinaan. Hän myös toivoi, että Yhteismetsästä koituisi sen omistajille ei ainoastaan taloudellista etua, vaan että sen kautta myöskin yhteiskunnallinen ja siveellinen nousu ja edistyminen tapahtuisi oikeassa isänmaallisessa hengessä.

HOITOSUUNNITELMA

Varsinaiseen toimintaan päästyä oli ensimmäiseksi saatava hoitosuunnitelma. Metsänhoitaja Hoffströmin suunnitelmien mukaan luettiin koko metsä yksin puin ja sen mukaan laadittiin suunnitelma ensimmäistä kymmenvuotiskautta varten. Ensisijaisesti oli päähuomio kiinnitettävä vanhimpien puiden poistamiseen ja nuorimpien puustojen kasvukuntoon saattamiseen. Ensimmäisistä metsänmyyntituloista maksettiin kaikki laskut ja valtiolle lunastushinta sekä jaettiin osakkaille heidän jo maksamansa lunastushintaerät. Seuraavien vuosien metsänhoito- ja hakkuut jatkuivat sitten laaditun suunnitelman mukaan.

Toisella kymmenvuotiskaudella laati hoitosuunnitelman metsänhoitaja V. Huuhtanen ja kolmannelle kymmenvuotistaipaleelle metsänhoitaja E.E. Metsäpelto, kumpikin metsähallituksen virkamiehiä. Viimeisen tarkistuksen mukaan oli metsässä kasvullista metsämaata 2.831 ha, huonokasvuista metsämaata 412 ha ja joutomaata 78 ha, tähän lisäksi vesi- ja tiealueet.

Varsinaisia myyntejä varten tavallisesti puut leimattiin kesällä jo ennen myyntejä sekä ennen syksyn hakkuukauden alkua myytiin huutokaupalla, jotka huutokaupat tavallisesti pidettiin Viipurissa. Varsinaiset tukkipuuleimikot myytiin pystyyn metsässä, mutta pinotavarat toisinaan pystyyn, toisinaan hankintakaupalla, mikä milloinkin katsottiin edullisemmaksi.

Ostajien kanssa kaupat yleensä sujuivat hankauksitta ja molemminpuolisen luottamuksen merkeissä. Kun kauppaan kuuluvat puut luovutettiin asianmukaisesti, niin ostajat luottivat myyjiin ja kun useimmiten samat ostajat vuodesta toiseen esiintyivät ostajina, myyjät jo tunsivat ostajatkin ja voivat sen mukaan luottaa heihin. Kotitarvepuita myytiin osakkaille metsänvartijoiden leimauksen mukaan ja hoitokunnan vuodeksi kerrallaan vahvistamilla hinnoilla. Tämäkin oli osaltaan parantamassa metsän tilaa, kun huolellinen metsänvartija haki aina kunkin ostajan tarpeisiin sopivat puut joko kaatuneista taikka muutoin vioittuneista metsänhoidollisesti leimaten. Hakkuujätteet suurempien hakkuiden jäleltä myytiin huutokau-

Kalle Mikkonen, Jussi Ristolainen, Simo Puputti ja muina jäseninä Matti Lappalainen, Jaakko Uimonen, Simo Anttonen, Toivo Tapanainen, Heikki Haakana, Viljo Paakkinen, Adolf Pitkänen, Väinö Vanhanen ja Tuomas Heinonen.

- P. H.

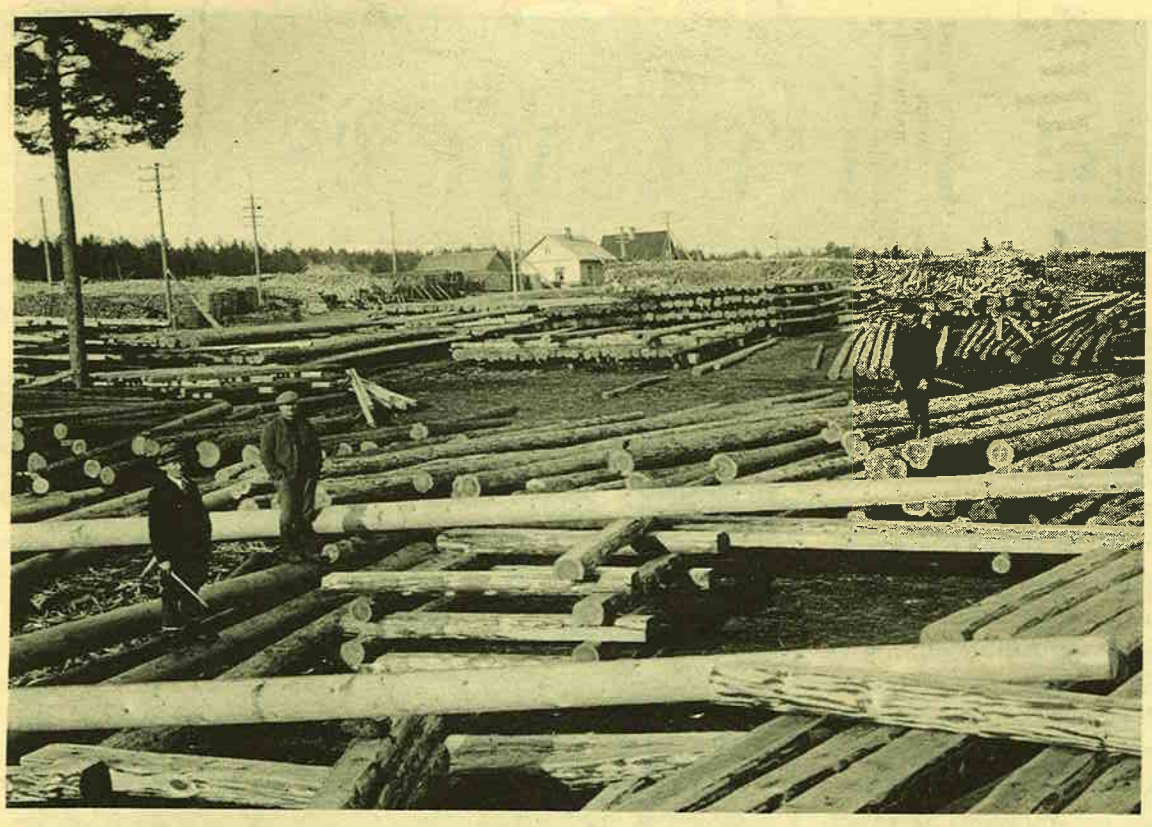

Lumivaaran Yhteismetsän komeita pylväitä on tuotu Ihalan aseman puutavaralaaniille.

palla, jolloin nekin tuli hyödyllisesti käytetyksi ja jälki saatiin aikanaan puhtaaksi.

METSÄN KÄYTTÖ

Yhteismetsästä sen toiminta-aikana otettiin havutukkipuita 261.878 runkoa, koivutukkeja 30.088 runkoa, haapatukkipuita 1.669 runkoa, kuusipaperipuita 35.365 m^3, mäntypropsia 12.765 m^3, pärepuita 2.006 m^3, seipäitä 6.100 m^3, halkoja 152.415 m^3 ja muuta puuta 30.595 m^3, jotka yhteensä sisälsivät 296.699 m^3 kiintomittaa.

Vaikka metsästä olikin otettu näinkin huomattavat puumäärät, ei puuvarasto sanottavasti vähentynyt ja sen minkä se väheni, laatu sen monin verroin korvasi.

Metsän parannuksiin jo alunperin alettiin kiinnittää vakavaa huomiota. Nuorennusaukkoja vajaatuottoisiin paikkoihin hakattiin ja kylvettiin uudelleen metsää kasvamaan. Taimistoita ja nuoria metsiä perattiin vuosittain suoritetuilla risusavotoilla. Vesiperäisiä metsämaita kuivattiin, ensin vain luonnonpuroja peraten ja muutoinkin pienempiä aloja ojittaen. Varsinaisiin suurempiin kuivatustöihin ryhdyttiin vuonna 1932, jolloin Keskusmetsäseura Tapion suunnitelmien mukaan ojitettiin, silloisen työttömyyden vallitessa varatöinä. Uusia metsäojia tuli kaivetuksi 50.014 m, kuivatusalueen ollessa noin 400 ha. Taimistoita tuli peratuksi noin 90 ha. Männyn siemeniä kylvettiin 22 kg ja kuusen siemeniä 50 kg. Ensimmäiset parannustyöt, perkaukset ja ojitukset antoivat jo silminnähtävää hyötyä kitukasvuisen metsän parantajana. Tämän saivat muun muassa hoitokunnan jäsenet tarkastusretkillään todeta.

TALVISODAN JÄLKEEN

kun Lumivaara metsineen piti luovuttaa, oli tämä yhteismetsä saatu huomiota herättävän hyvään kuntoon. Vuonna 1920 pidetyssä maanviljelysseuran järjestämässä maatalousnäyttelyssä saatiin toinen palkinto sekä myöskin kesällä 1932 Viipurissa pidetyssä koko maata käsittävässä maatalousnäyttelyssä metsätalouksien kilpailuissa, sarjassa kunnat ym yhtymät saatiin myöskin toinen palkinto. Muutoinkin oli tämä metsä metsäammattimiesten piireissä yleisesti tunnettu ja tunnustettu hyvin hoidetuksi. Myöskin puutavaraliikemiespiireissä yleisesti tiedettiin, että Lumivaaran yhteismetsässä oli sellaisia erikoistarpeisiin soveltuvia puita, joita ei monessa muussa metsässä ollut saatavana, jolloin se hinnassa huomioitiin. Usein myöskin opintoretkeilijät poikkesivat tutustumassa tähän metsään ja sen hoitotapoihin.

JATKOSODAN JÄLKEEN

takaisin palatessa nähtiin tämä arvokas metsämme pahoin raiskattuna. Ei tässä laajassa metsässä näyttänyt olevan sitä kolkkaa, ettei vieras olisi siellä kirveineen käynyt, missä hakaten aivan paljaaksi, missä lievemmin kirvestään käyttäen. Näin ollen ensimmäinen tehtävämme olikin tuhojen selville saaminen ja sitten sitä mukaa kuin ehdittiin, jälkien paranteleminen. Hakkaukset kohdistettiinkin yksinomaan särkyneisiin ja kuivuneisiin puihin.

Siitä huolimatta, vaikka sota ja hakkuut olivat metsää pahoin runnelleet, oli hoitosuunnitelmaa varten metsänhoitaja Metsäpellon toimittaman arvion mukaan v. 1943 metsän tila seuraava: kasvullisilla mailla oli 1-40-vuotista puustoa 19 %, 41-80-v. 20 % ja sitä vanhempaa metsää 61 % pinta-alasta.

Puuvarasto oli v. 1914 noin 447.000 kiintokuutiometriä, v. 1924 noin 360.000, v. 1934 noin 417.000 sekä v. 1943 noin 361.000, mikä on vielä keskimäärin 112 kiintokuutiometriä hehtaarille koko metsässä ja 123 kiintokuutiota kasvullisilla metsämailla sekä 32 huonokasvuisilla metsämailla. Puuvarasto oli siis vieläkin melko korkea, verrattuna Etelä-Suomen yksityismetsiin, missä se on laskettu samaan aikaan olleen 69 kiintokuutiota ha. Puuvarastosta oli viime tarkastuksessa kuusia 49 %, mäntyjä 34 % ja koivuja ym lehtipuita 17 %. Taimistoita ja nuoria metsiä oli suhteellisen vähän ja hakkuukypsyyttä lähenteleviä sekä jo hakkuukypsiä runsaammin. Kun hakkuissa oli aina ja nimenomaan nyt sodan jäljeltä otettu pääasiassa huonompia yksilöitä, oli metsä toiseen evakuointiin lähdettäessä taas tervettä ja hyvälaatuista.

PUUKAUPOISTA

Kun kevääseen mennessä oli saatu tilitykset, päästiin keväisin rahojen jakoon. Nämä päivät olivatkin lumivaaralaisille suuret tilimarkkinat. Näissä tilaisuuksissa kannettiin myöskin kunnan ja seurakunnan veroja sekä monia muitakin maksuja. Vieläpä rihkamakauppiaatkin kunnioittivat tilaisuuksia läsnäololllaan. Rahanjakoja ehdittiin toimittaa 23 eri jakoa, joista pienin oli v. 1920 180.749+ 90 mk, joka oli 70 mk 1/100 manttaalille. Suurin jako oli vuonna 1938 2.820.000:- markkaa, eli 1000 mk 1/100 manttaalille. Yhteensä koko aikana tuli jaetuksi mk 21.653.101: 60 mk. Kun Lumivaaran koko manttaali oli 25,82, tulee tästä 1/100 manttaalille jaetuksi 8.386 markkaa.

Alussa oli yhteismetsän osakkaiden tilaluku 711, mutta v. 1944 oli tilojen luku lisääntynyt jakaantumisien takia 771:ksi taloudeksi. Näissä talouksissa on ollut usein monia eri henkilöitä osakkaana ja samaan talouteen useissa tapauksissa on kuulunut useita eri tiloja, mutta yhteismetsän osakkaina näitä on käsitelty yhtenä yksikkönä.

Näiden jakorahojen lisäksi oli yhteismetsän puiden myynneistä kertyneillä varoilla kartutettu metsärahastoa kahteen miljoonaan markkaan asti. Ensin oli rahaston pääomatavoitteena yksi miljoona, mutta sen tultua täyteen, korotettiin tavoitetta vuonna 1927 kahdeksi miljoonaksi, joka sekin tuli täyteen samanaikaisesti kun puiden myyntitulot loppuivat. Nämä rahaston varat oli lainattu osakkaille kiinnitysvakuuksia vastaan. Ensin oli korkein lainamäärä yhdelle osakkaalle 10.000 markkaa, mutta vuonna 1937 se korotettiin 50.000 markaksi. Tämä rahasto oli sääntöjen mukaan tarkoitettu sitä varten, että jos jonain vuotena ei olisi tullut metsästä myyntituloja, olisi tämän rahaston korkotuloilla voitu hoitaa välttämättömät kulut ja suunnitellut hoitotoimenpiteet.

Vielä lisäksi tehtiin yhteismetsän varoista useina vuosina lahjoituksia yleishyödyllisiin tarkoituksiin. Huomattavin sellainen oli Lumivaaran seurakunnalle myönnetty 300.000 markkaa kirkon rakennusrahastoon.

Edellä esitetyt rahasummat eivät tietenkään tunnu nykyaikakaudella kovinkaan suurilta, mutta kun ajatellaan niiden silloisia arvoja, jolloin niitä käsiteltiin, niin ovat summat varsin kunnioitettavia.

TOIMIHENKILÖITÄ

Niin sanotussa väliaikaisessa toimikunnassa kuin myöskin vakinaisessa hoitokunnassa on ollut tehtävään innostuneita lumivaaralaisia, useimmat hyvinkin pitkiä aikoja, hoitamassa heille uskottua arvokasta tehtävää. Väliaikainen toimikunta: Simo Jääskeläinen, Pekka Pitkänen, Antti Lyly, Nikolai Kuismin ja K.V. Lindgren. Vakinaiseen hoitokuntaan ovat kuuluneet varsinaisina jäseninä: Simo Jääskeläinen, Pekka Pitkänen, Israel Huolman, Jaakko Raninen, Pekka Naukkarinen, Matti Hirvonen, K.V. Lindgren, Juho Härkönen, Juho Timonen, Juho Kaartinen, Jaakko Lääperi, Pekka Härkönen, Matti Lätti, Heikki Ristolainen, Toivo Veikkolainen. Varajäseninä: Sippo Ijäs, Simo Ovaska, Heikki Hannonen, Matti Littunen vanhempi. Juho Sihvonen. Simo Ahokas, Sippo Kuntsi, Jaakko Talikka, Yrjö Toiviainen, Matti Kilpiö, Sippo Puputti, Matti Littunen nuorempi, Tuomas Heinonen, Juho Uimonen, Heikki Majuri, Juho Huuhka, Juho Sihvonen nuorempi, Matti Sihvonen, Matti Toiviainen, Juho Ahokas. Käytännössä varajäsenet ovat aina olleet vakinaisten tavoin toiminnassa. Näistä on puheenjohtajana toimineet, Simo Jääskeläinen, Pekka Pitkänen, Matti Lätti ja Jaakko Lääperi. Kirjureina: Israel Huolman, K. V. Lindgren, Juho Timonen, Matti Littunen ja Matti Lätti. Rahastonhoitajina: Simo Jääskeläinen, Juho Härkönen ja Pekka Härkönen.

Lisäksi oli Lumivaaran Yhteismetsä onnistunut saamaan yleensä hyviä ja uskollisia metsäammattimiehiä. Metsänhoitaja R.W. Hoffström hoiti yhteismetsän metsänhoitajan tointa alusta alkaen vuoteen 1939 asti. Siis käytännöllisesti katsoen melkein koko ajan. Metsän hoidon kannalta oli erinomaisen hyvä, että sama metsänhoitaja tuli olleeksi tehtävässään näin pitkän ajan. Näin hitaasti kehittyvä maatalous ehti jo saada selvän suunnan ja sen mukaisia tuloksiakin näkyviin. Myöskin hän vanhana kokeneena ammattimiehenä antoi hoitokunnalle erittäin arvokkaita neuvoja ja apua puutavaroiden kauppaamisessa. Nämä myyntitavat tunnustettiin asiallisiksi myöskin ostajien taholta. Takaisinpaluun jälkeen otti metsänhoitajan tehtävät Laato-Karjalan Metsänhoitolautakunnan metsänhoitaja

Lumivaaran osasto Karjalaisten Suurjuhlan historiallisessa kulkueessa kesäkuussa 1970 kuvasi ensi sijassa maanmainiota Lumivaaran Yhteismetsää kantamallaan metsäaiheisella kuvalla ja metsätyövälineillä, sekä maataloutta ja kalastusta niille kuuluneilla välineillä.

Lumivaaran saariston asukkaiden elinkeinoista ja harrastuksista

Kun puhuttiin Lumivaaran saaristosta, tarkoitettiin Harvion, Kuhkaan ja Kalksalon kyliä, sekä osittain Kesvalahden ja Kumolan kylien rannikoita. Näistä rikkinäisimmän ja saarisimman kokonaisuuden muodosti Kuhkaan kylä, johon pääsaaren lisäksi kuului yli 20 muuta saarta sekä osaa mannerta. Kaikissa saarissa ei ollut varsinaista asutusta, mutta lähes kymmenkunta oli niitäkin, joissa asuttiin.

Vaikka Kuhkaan saari olikin suurin, jossa oli kylän kansakoulukin, ei siellä ollut kauppaa. Kauppa ja meijeritkin olivat mantereessa, Kesvalahden puolella. On selvää, että tälläinen haja-asutus tuotti tiettyjä vaikeuksia, esim. seuratoiminnalle, joka yleensä näin ollen oli vähäistä. Kuitenkin mainittakoon kalastajien seurat, Saariston ja Harvion, jotka toimivat aktiivisesti. Kerhotoimintaa kyllä oli, niin maatalous-kuin opintokerhoissakin, mainittakoon tarkastusyhdistyskin. Voimakkaasti toimivat myös suojeluskunnan kyläosastot. Sen puitteissa tehtiin retkiä, pidettiin kilpailuita, ja mikä tärkeintä, saatiin omat "pyssyt". Näitä käytettiin metsästykseen ja hylkeenpyyntiin. Tämä olikin, ei vain harrastus, vaan suorastaan elinkeino monille saariston asukkaille. Tuntui, että oli olemassa kirjoittamaton laki, joka salli kaikenlaisen riistan pyynnin omiksi tarpeiksi, mikä lienee ollut ikivanha perinne.

Vaikka Kuhkaa olikin tyypillistä maanviljelys- ja karjatalousseutua, niin useimman kohdalla 40-50 % tuloista muodostui kalastuksesta ja hylkeenpyynnistä. Ehkä merkittävin kalastuksen muoto oli nuottakalastus. Se alotettiin aikaisin keväällä jäiden lähdettyä lohen ja siian pyynnillä ns. harvalla nuotalla. Sitten juhannuksen tienoilla saattoi yönä taikka kahtena tulla suurta muikkua, ns. rannan kiertäjää. Sen pyynnistä kuitenkin moni myöhästyi. Sitten samoihin aikoihin kun heinätyöt alkoivat, alkoivat myöskin oikeat muikkumarkkinat. Täytyi olla tarkkana, koska Miklin puolelta tulivat muikkuparvet, yön parin perästä ne olivat Pöllössä ja Papinniemessä. Tämä Papinniemi olikin ehkä kuuluisin nuotta-apaja koko kunnan alueella. Parhaina sesonkiaikoina siellä saattoi olla parikymmentäkin nuottakuntaa ja lisäksi muuta väkeä. Oli selvää, että kaikilla ei ollut muuta tehtävää kuin rantakalan keitto ja hyvien tarinoiden kertominen. Kun noin paljon nuottia kokoontui samalla apajalle, oli se merkki paikan luotettavaisuudesta. Kaikki vain toivoivat vuoronsa ehtivän ennen auringon nousua, sillä sen jälkeen ei enää tullut yhtään kalaa. Tavallisesti saaliit vaihtelivat sesonkiaikoina 500-1.000 kg apajalta. Tavallisimmin oli kaksi nuottaa yhtäaikaa nousemassa. Varsinainen Papinniemen ns. pääapaja oli vieressä oleva lahti, joka oli ns. pohja-apaja. Siitä pyynti tapahtui myöhemmällä syksyllä. Siinä oli pari kalasaunaa, toinen rysien eli maatkojen savustusta ja kuivatusta ja toinen yöpymistä varten. Yleensä, ainakaan omakyläläiset, eivät näin lähellä yöpyneet. Varsinainen syyskalastus suoritettiin ulkosaarissa. Keskeisin tukikohta oli Rahman saari. Siellä tavallisesti kalastajat olivat viikon pari yhteen jaksoon. Asuttiin suurissa kalasaunoissa, joissa myöskin selviteltiin verkot ja päästettiin kalat pois, verkot kuivateltiin ja savustettiin. Vaikka monasti pyyntimiehiä oli useita, sopu oli hyvä. Osa kalastajista, nimenomaan valatka-siian pyytäjät, kulkivat mantereelta käsin, koska niitä verkkoja koettiin vain noin viikon väliajoin joulun seutuvilla, jolloin tämän siian kutu tapahtui. Tämä siikalaji oli erittäin hyvä ja rasvainen kala. Sitä pyydystettiin syvistä vesistä, 30-120 syltä syvästä. Tämä siika ei koskaan tullut matalaan veteen, vaan asusti syvässä kovan paineen alla. Oli näin ollen luonnollista, että kalan noustessa verkon mukana pintaveteen paineen äkkiä vähetessä kala monasti räjähti, kalan maha paukahti auki. Veneessä tavallisesti olikin siltä varalta yksi henkilö, joka päästi kalasta ilman pois pistämällä terävällä piikillä kidusten kautta selkäruotoa vasten olevan ilmarakon rikki. Näin kala jäi ehjäksi, mikä myydessä oli edullisempi. Omassa käytössä rikkonaisessakaan kalassa ei ollut mitään vikaa. Näiden verkkojen nosto oli raskasta ja työlästä, etenkin silloin, kun ei ollut kovasti kaloja.

Muistan tässä erään, isäni Tuomaan kertoman vanhan kalamiesten jutun. Tämä oli niin vanhoilta ajoilta, jolloin raja ei merkinnyt sitä, mitä nykyisin. Venäläisiä kalastajia oli syksyisin käynyt myöskin Rahman saaressa. Usein käytiin istumassa iltaa toistensa saunoilla ja seurattiin mielenkiinnolla naapureiden touhua ja tyyliä. Erään kerran oli isäni kavereineen, huomattuaan naapureiden laittaneen kalakeiton tulelle, käynyt keittäjien huomaamatta ottamassa kalat pois kattilasta, ja vienyt ne eteisen hyllylle. Kun sitten arvioitiin naapureiden olevan keitolla, mentiin seuraamaan syöntiä. Kalat oli keitettv vedessä ilman perunoita, ja kokin oli määrä ottaa kalat erikseen, jotka sitten syötiin viimeksi. Nyt kun liemi oli syöty ja kehuttu hyväksi, kysyttiin: "A mispä kalat lie?" - Kokki lensi punaseksi korviaan myöten, kun muisti, ettei ollut ottanut kaloja pois keitosta. Mentiin katsomaan. Kalat löytyivät raakoina zintsoin (eteisen) hyllyllä. Kyllä kokki parka kuuli kunniansa. Taisipa työehtosopimuskin olla vaarassa.

Olen tehnyt sen havainnon, että kalamies, olkoon hän sitten itä- tai länsirannikolta, kujeet ja konstit ovat samat. Pieni kuje ja kiusanteko yhteisenä piirteenä kuuluu ikäänkuin vireyden ylläpitäjänä olennaisena osana kalastajan kovaan arkiseen elämään. - P. H.

KUOROTOIMINTA KUMOLASSA

Kuorotoiminta sai alkunsa Kumolassa kolmekymmentäluvun alussa. Ruustina Louhelainen ryhtyi taitavana musiikki-ihmisenä kokoamaan Kumolan nuorisoa ympärilleen kuoron perustamistarkoituksessa ja pian tulikin sen verran sakkia kokoon, että pystyttiin harjoitukset aloittamaan. Kumolassa oli juuri valmistunut seurakunnantalo, jossa oli hyvä pitää harjoituksia, olihan talo niin keskeisellä paikalla, että sinne oli mieluisa kokoontua. Seurakunnantalossahan opitut laulut alussa esitettiinkin, sillä siellä pidettiin kirkonmenotkin, kun kirkkoa ei vielä ollut ja perustettu kuorohan oli kirkkokuoro, joka harjoitteli vain hengellisiä lauluja ja virsiä.

Kohta kuoron perustamisen jälkeen tuli Lumivaaran kanttoriksi Juho Kaaartinen, joka nuorena ja reippaana ryhtyi Kumolan kuoroa johtamaan ja kuoron laulajien määrä lisääntyi huomattavasti, sillä olivathan johtaja ja laulajat suurinpiirtein samaa ikäluokkaa ja siksi harjoituksetkin olivat miellyttävämpiä. Kanttori Kaartinen johti myöskin Huuhtervun kuoroa. Olihan meillä joskus Huuhtervun kuoron kanssa yhteisiäkin harjoituksia ja joskus esiinnyimmekin yhdessä oikein suurella joukolla.

Kanttori Kaartinen muutti kuitenkin pian Leivomäen kanttoriksi ja meille tuli johtajaksi juuri kanttoriksi valmistunut Otto Rasilainen. Hänestä sitten myöhemmin tulikin vakituinen Lumivaaran kanttori. Olihan Otto Lumivaaran omia poikia, ei siis mikään "ottopoika", kuten oli tapana leikillisesti sanoa.

Lauluharjoituksia oli tapana pitää syksyisin ja talvella, silloinhan oli vapaata aikaa. Kesällä, jos oli jotain juhlia tiedossa, hiottiin opittuja lauluja. Kumolan kuoro esiintyi mm kirkon peruskiven laskiaisissa, kirkon harjannostajaisissa ja kirkon vihkiäisissä, jossa oli myöskin Huuhtervun kuoro mukana. Vakituiset esiintymistilaisuudet olivat tavallisesti adventtisunnuntaina, jouluna, pääsiäisenä ja äitienpäivänä, mutta myös satunnaisissa juhlissa kuoro oli mukana.

Erikoisesti on jäänyt mieleeni opettaja Juho Solehmaisen kuusikymmentävuotispäivät, kun olimme hänen ikkunansa alla laulamassa ja hän pyysi meidät seuraavana iltana kotiinsa kahville. Muistan miten hän ystävällisesti otti meidät kuorolaiset vastaan. Heti sisään mentyämme hän piti puheen sanoen muunmuassa, että ottakaa te kuorolaiset parhaat paikat näissä minun juhlissani, te olette parhaita vieraitani, olettehan kaikki minun lapsiani. Olimme näet kaikki hänen entisiä oppilaitaan.

-Märänlehon Matti.

LUMIVAARA-SEURA

Laatokan Karjalaisten Liiton toimesta oli kutsuttu lumivaaralaisia kokoukseen Seinäjoelle elokuun 22. pnä 1948 pitäjäseuran perustamistarkoituksessa. Kokoukseen oli saapunut ylijohtaja Veikko Vennamo ja lumivaaralaisia Simo Anttonen, Simo Ovaska, Pekka Pärnänen, Matti Kirves, Sippo Haakana, Jooseppi Pakkanen (Kumola 2), Jooseppi Pakkanen (Kumola 14), Pekka Kuismin, Feodor Pantsu, Jaakko Kaartinen, Arvi Rapo ja Tauno Sonne. Veikko Vennamo selosti aluksi pitäjäseurojen tarpeellisuutta ent. luovutetun alueen kuntalaisten yhdyssiteenä, heidän henkisen ja taloudellisten pyrkimystensä tukijana ja perinteiden vaalijana kunnan toiminnan loputtua. Keskustelun jälkeen päätettiin yksimielisesti perustaa Lumivaara-seura kotipaikkana Alavus. Hyväksyttiin seuralle säännöt ja johtokuntaan valittiin Simo Anttonen Isokyrö, Jooseppi Pakkanen ja Pekka Kuismin Alavus, Sippo Haakana Töysä, Simo Ovaska Jalasjärvi, Pekka Pärnänen Peräseinäjoki, Martti Julku Virrat, Matti Vallius Ähtäri ja Johannes Naukkarinen Multia, varajäseniksi Antti Mp. Nukarinen Jalasjärvi, Erkki Kaartinen Alavus ja Toivo Turunen Töysä. Johtokunta valitsi puheenjohtajaksi Simo Anttosen, varapuhj. Matti Valliuksen ja sihteeriksi Jooseppi Pakkasen.

Toiminta alkoi varsinaisesti v. 1949 alussa. Seuran johtokunta ja Lumivaaran seurakunnan kirkkohoitokunta päättivät yhteisvoimin järjestää Alavudelle 25.-26.6. ensimmäiset pitäjäjuhlat. Seurakunnan oma kirkkoherra Päiviö Holopainen oli mukana juhlien järjestelyssä. Juhlapuhujina olivat rovasti Paavo Kiuru ja kansanedustaja Pekka Kiiski. Lumivaaralaiset ottivat kutsun vastaan ja saapuivat joukolla juhliin niin etelästä kuin pohjoisesta, aina Rovaniemeltä asti. Tultiin tapaamaan entisiä ystäviä ja naapureita, joille voi kertoa ilonsa ja murheensa kuljetun matkan varrelta. Onnistuneiden juhlien jälkeen seuran johtokunta sai takeet siitä, että seuralla on toiminnan mahdollisuuksia lumivaaralaisten perinteiden säilyttämiseksi. Pitäjäjuhlia alettiin järjestää joka kevät kesä-heinäkuun vaihteessa, vuoroin eri sijoituskunnissa. Lumivaara-juhlia on pidetty Alavudella, Jalasjärvellä, Peräseinäjoella. Multialla, Töysässä, Ähtärissä ja Virroilla sekä Jaakkima-seuran kanssa yhteiset juhlat Seinäjoella. Kaksikymmentä vuotta pidettiin Lumivaara-juhlat joka

Lumivaara-juhlista Peräseinäjoella v. 1959.

Aappo Joukio tehtäväkseen, mutta toinen evakkomatka lopetti alkuunsa tämän lupaavan työskentelyn. Metsänvartijoina ja metsätöiden johtajana toimi lyhyempiä aikoja useampia ammattimiehiä, mutta pitempiaikaisena on erikoisesti mainittava metsäteknikko Mikko Hatakka. Hän oli aivan kuin kiinni kasvanut tähän yhteismetsään. Hän tunsi jokaisen puun ja tiesi jokaisen paikan tarkalleen, mitä siellä oli ja mitä tarvitsee tuottaakseen parhaan mahdollisen tuloksen. Häneen luotti vanha kokenut metsänhoitaja ja häneen luottivat myöskin hoitokunta ja osakkaat sekä liikemiehet, jotka ostivat puutavaroita. Toisena pitkäaikaisena metsänvartijana on myöskin mainittava Heikki Ahonen, ollessaan metsänvartijan apulaisena.

Kun olen tarkastellut yhteismetsän hoitokunnan ja toimihenkilöiden luetteloa, ei voi olla merkille panematta sitä, että samat miehet ovat joutuneet olemaan tehtävissään verrattain pitkiä aikoja. Tämä ei liene ollut jälkiään jättämättä myöskin koko tämän arvokkaan omaisuuden hoitamisessa. Kun koko yhteismetsäajatus oli vielä verrattain nuorta, eikö liene tämä Lumivaaran Yhteismetsä ollutkin niitä vanhimpia, niin ei tällä alalla ollut suurempia kokemuksia vielä valtion tarkastavilla viranomaisillakaan, puhumattakaan sitten tavallisista kansalaisista. Siksipä oma, käytännössä saatu kokemus on ollut sitäkin arvokkaampaa. Sille ovat antaneet tunnustuksensa metsähallituksen tarkastajatkin, ja sen ovat tunnustaneet muutkin yhteismetsäämme ja sen hoitojärjestelmään tarkemmin tutustuneet.

YHTEISMETSÄ ONNISTUNUT TOIMENPIDE

Jos kaitselmus olisi suonut tämän arvokkaan yhteismetsän olla entisien omistajien käsissä, olisi se varmaankin, edelleenkin, kuten jo alkuunkin, täyttänyt kunnioitetun rovasti Arokallion toivomuksen, että sen avulla taloudellisen edun rinnalla olisi Lumivaarassa jatkunut yhteiskunnallinen ja siveellinen nousu ja edistyminen oikeassa isänmaallisessa hengessä".

Nykyisin paljon puhutaan ja paljon kirjoitetaan metsätalouksien rationalisoimisesta ja pienmetsälöiden haittavaikutuksista yleiseen metsien käsittelyyn. Onkin luonnollista, että suurempien metsälöiden käsittely niin hoitotoimenpiteissä kuin puutavaroiden hakkuissa ja kauppaamisessa tulee edullisemmaksi kuin pienmetsälöissä. Tämän me lumivaaralaiset jo siellä ollessamme saimme selvästi havaita. Pienten metsälöiden hoitotoimenpiteet pyrkivät aina jäämään sattumanvaraisiksi ja puiden myynnissä aina yhteismetsän suuremmissa erissä saatiin parempia hintoja. Tähänhän nykyisin pyritään puutavaroiden yhteismyyntiajatuksen kautta, joka on erinomainen ajatus, mutta sen rinnalla olisi yhteismetsäätekin hyvinkin varteenotettava asia. Jos missä sellainen mahdollisuus tulisi vastaan, olisi siihen suhtauduttava ennakkoluulottomasti. Kyllä ainakin Lumivaarassa saatu kokemus kehottaisi siihen.

SUUTARIT JA RÄÄTÄLIT Y.M. AMMATTILAISET

Ennen tällaiset ammattilaiset kiertelivät taloissa tarpeen tullen. Kun taloon tuli suutari tahi räätäli, se jo sinänsä oli suurtapaus. Talon emännät olivat jo ennakolta varautuneet siihen. Tavallisesti ammattilaisia pidettiin kuin vieraita talossa. Piti olla parempaa pöytään pantavaa kuin oman väen kesken. Tiedettiin, että missä talossa heitä paremmin pidettiin, sinne seuraavalla kerralla mieluimmin tulivat ja sitä toisissa taloissa kehuttiin. Eli jos pito ei miellyttänyt, siitäkin voitiin kylillä kieliä. Myöskin työntekoon ja laatuunkin se saattoi vaikuttaa. Kaikkea tätä pelätessä siis talo koetti olla ammattilaisille mieliksi.

Suutarin tultua taloon kannettiin kaikki talon nahkavarat tupaan ja annettiin suutarille jalkojen mitat sekä suunniteltiin minkälaisia kenkiä kullekin tarvittaisiin. Sen mukaan sitten suutari valmiiden malliensa mukaan jakoi ja leikkasi nahkat. Sen jälkeen alkoikin varsinainen ompeleminen. Suutarilla oli tavallisesti kaikki työvälineensä omasta takaa. Nahkalla päällystetty istuin, iso säkki lestiä ja monellaista pikkukalustoa, joka levitettiin penkille. Useimmilla oli myöskin käsin kierrettävä ompelukone, sillä eihän kaikissa taloissa siihen aikaan sellaistakaan ollut. Myöhemmin olivat suutareillakin jo oikein suutarinkoneet. Tavallisesti suutari teki pitkiä työpäiviä. Aamulla heti ylösnoustua, usein jo ennen aamukahvia, alkoi työ ja illalla myöhäiseen maatapanoon asti se jatkui. Siinä valmistui miehille pitkävartisia saappaita, pyhäsaappaita ja arkikenkiä. Pyhäsaappaat piti lapsuuteni aikana olla kovavartisia, vuorin kanssa, ja kiiltäväksi lakattuna. Arkikengät useimmiten tehtiinkin vanhoihin varsiin. Arkikengiksi tehtiin usein niin sanottuja uiloja. Ne olivat yksipohjaisia, samasta nahkasta taivutettu pohjat ja päälliset, jotka myöhemmin, kun pohjat kuluivat, pohjattiin lapikkaan malliin. Myöskin lapikkaiden teko oli tavallista jo uutuudestaankin. Erääseen aikaan ne olivatkin muotitavaraa. Myöskin naisille tehtiin arkikengät varsikengiksi. Mutta pyhäkengät tehtiin lyhytvartisia nauhakenkiä, pieksuja. Monenlaisia muitakin välimuotoja oli tapana tehdä nahkavarojen ja tarvitsijoiden mielitekojen mukaan. Monet suutarit olivatkin aika taiteilijoita mallien suunnittelussa.

Tavallisesti suutarit olivat kovia leikinlaskijoita, joita naiset pitkät päivät mielellään kuuntelivat. Useinpa ne miehetkin pyrkivät varaamaan aikaa suutarin ympärille tarinoimaan. Meillä kerran oli Jussi-niminen paimenpoika. Kun hänelle piti ruveta kenkiä tekemään, suutari kysyi Jussilta, pitäisiköhän näihin Jussinkin kenkiin laittaa narskia. Siihen aikaan monet halusivat, että kengät narskuivat kävellessä. Jussikin tietysti halusi. Mutta suutari sanoi, että kun häneltä narski juuri loppui. Loput piti panna piika-Kaisan kenkiin. Mutta jospa tuolla kaupassa olisi. Käväseppäs kysymässä, ja antoi Jussille viisipennisen ostamista varten. Poika meni Räisäsen kauppaan, joka oli lähinnä. Kauppias sanoi, että eilen loppui eikä uutta ole ehditty saada, kehoitti käymään naapurikaupassa. Jussi meni, mutta ei sielläkään ollut eikä ollut kolmannessakaan kaupassa. Kun kauppias sai kuulla, ettei ollut toisissakaan kaupoissa, hän sanoi Jussille, että nyt sinua on narrattu. Onhan suutarilla muut konstit sitä varten. Jussi vähän nolostui, mutta osti sitten rahalla karamelliä. Kotona taas suutari sanoi, että kauppiashan se on narrannut, saadakseen ostamaan karamelliä. Lopulta Jussille jäi epäselväksi, kuka oikein on narrannut.

Räätäli tuli taloon tavallisesti kevätkorvassa, kun kankaat oli kudottu, sarat ja sarssit ym torvella. Silloin tavallisesti miestenkin pukukankaat kudottiin kotona ja enimmäkseen omista lampaan villoistakin. Minäkin sain ensimmäisen tehtaan kankaasta tehdyn puvun, kun kansanopistosta päästyäni teetin Jaakkiman Lopotissa vaatturi Tiilikaisella puvun. Kun miehille tehtiin sarkapuvut, ne olivat sitä paremmat, mitä paksummat. Leikillä sanottiinkin, että hyvien sarkahousujen tulee pysyä pystyssä ilman miestä.

Kotiräätäliä enää harvemmin käytettiin Karjalassa ollessamme, mutta suutaria on käytetty vielä täällä evakkona ollessammekin.

Kävivät hän vanhempaan aikaan sepätkin taloja myöten talojen pajoissa takomassa, mutta se tapa oli jäänyt jo aikaisemmin. Sepät ennen olivatkin monitaitoisia, mutta hyviä teräseppiä harvoin tapasi. Muutamat sepät olivat myöskin taitavia hampaan nyhtäjiä, kun hammaslääkäreitä ei vielä ollut.

Teurastaja oli myöskin sellainen virkamies, joka tarvittiin ainakin suurempien eläinten teurastuksessa. Siihenhän jo tarvittiin kovaa luontoakin ja lisäksi taitoa. Ei siihen kaikista miehistä ollut.

Vielä kotikävijöistä virkamiehistä, tahi tässä tapauksessa useimmiten naisista, on mainittava hierojat. Hieronta oli ennen hyvin yleinen hoitotapa, paljonhan sitä käytetään nykyisinkin. Ennen hierominen piti suorittaa lämpimässä saunassa, mutta myöhemmin se on siirtynyt olohuonelämpimiin. Hieronnan tehostamiseksi käytettiin vielä kuppaamistakin. Otettiin paha veri pois. Joskus kassaaminenkin oli tapana. Kun kuppaaminen suoritettiin sarvien kanssa imemällä veri lyödyistä haavoista, kassaaminen suoritettiin ilman sarvia sääriin lyödyistä haavoista. Mainittakoon tässä yhteydessä myöskin suonenlyöjät, jotka ottivat verta suoraan suoneen lyödystä haavasta.

Niin oli ennen. Nykyisin on asiakkaan itse mentävä kaikkien ammattilaisten kiinteisiin toimipaikkoihin. - P.H.

---

vuosi. 10-vuotisjuhlat oli Alavudella 28.-29.6.-58 ja 20-vuotisjuhlat Peräseinäjoella 30.6.-68. V 1969 oli välivuosi, mutta v 1970 juhlat pidettiin Alavudella ja juhlaväkeä oli entistä runsaammin. Näyttää siltä, että juhlia kaivataan joka vuosi, mutta monessa sijoituskunnassa ei ole lumivaaralaisia niin paljon, että juhlat pystyttäisiin paikallisin voimin järjestämään.

Seuran johtokunnan vakaa tarkoitus on että perinteellisiä pitäjäjuhlia pidetään edelleen ainakin joka toinen vuosi. Näin säilytämme yhteyden lumivaaralaisten kesken ja karjalaisuus säilyy keskuudessamme.

Nykyisin seuran johtokuntaan kuuluvat puheenjohtajana Olavi Sihvonen, varapuheenjohtajana Tenho Naukkarinen, sihteeri-rahastonhoitajana Jooseppi Pakkanen, muina jäseninä Irma Saikkonen, Armas Hämäläinen, Valde Turunen, Kyösti Kuismin, Antti Rapo ja Teuvo Tuomi. - J. P.

OLET AVAINASEMASSA
OSTA SUOMALAISTA
-se on kaikki kotiinpäin

ILMARI KARHU

Lumivaaran osuus vapaussodassa

Jaakkiman pitäjässä, johon Lumivaarakin vuonna 1917 kuului, Venäjän vallankumous maaliskuussa 1917 ja sen seurausilmiöt Suomessa eivät järkyttäneet paikallisia oloja. Kevään ja kesän kuluessa alkoi kuitenkin eri puolilta maata saapua tietoja levottomuuksista ja väkivallan teoista, jotka tietenkin synnyttivät rauhallisenkin väestönosan keskuudessa huolestumista. Tästä johtuen päätettiin Jaakkimassakin ryhtyä varotoimiin tulevien päivien varalta. Heinäkuussa 1917 Jaakkiman kuntakokous hyväksyi erityiset järjestyssäännöt kuntaa varten. Kutakin koulupiiriä varten valittiin järjestysmiehet, joiden tehtäviin kuului "laillisin keinoin" estää epäjärjestyksen syntyminen alueellaan. Nämä keinot olivat kuitenkin liian heiveröisiä todellisten vaikeuksien syntyessä. Niinpä maamme työväestön julistettua yleislakon marraskuussa - kymmenen päivää bolsevikien vallankaappauksen jälkeen Venäjällä - Jaakkimaankin muodostettu lakkokomitea otti vastarinnatta vallan käsiinsä. Pahempia häiriöitä tai yhteenottoja ei tästä vallan otosta silti seurannut. Vaadittiin vain alistumista lakkokomiteoiden määräyksiin. Virkamiehiltä vaadittiin peräti kirjallisia lojaalisuudenlupauksia "erottamisen uhalla". Mainittakoon, että rautatieläisten muodostaman lakkokomitean edustajat kävivät vaatimassa tällaiset lojaalisuussitoumukset Ihalankin asemavirkailijoilta.

Viikon kestäneen yleislakon päätyttyä olot rauhoittuivat Jaakkimassa siinä määrin, että joulukuun alussa pidetty kansalaiskokous käsitti sekä työväkeä että porvareita. Kokous antoi yhteisen julkilausuman, jossa kehotettiin julistamaan Suomi vapaaksi ja itsenäiseksi. Tämän päätöksen takana luvattiin seisoa "yksimielisesti". Itsenäisyysjulistushan annettiinkin 6.12.17.

Kaikkialla maassa ei oltu yhtä yksimielisiä ja sopuisia. Monin paikoin esiintyi rauhattomuutta, mikä sai yhä väkivaltaisempia muotoja. Vastapainoksi oli ryhdytty perustamaan suojeluskuntia, aluksi "palokuntien" nimellä. Toisella puolen koottiin punakaarteja, jotka tukeutuivat Suomessa oleviin vallankumouksellisiin venäläisiin sotilaisiin, joilta saivat aseita ja muutakin tukea.

Kun maan hallitus ei omannut riittävää voimaa järjestyksen ylläpitämiseksi, se julisti suojeluskunnat maan sotavoimaksi ja nimitti tammikuun puolivälissä Mannerheimin ylipäälliköksi. Hänen tehtäväkseen annettiin järjestyksen palauttaminen maahan.

Suojeluskuntien ja punakaartien väliset yhteenotot alkoivat. Niitä oli mm Taavetissa ja Viipurissa, Sortavalassa, Antreassa, Vuoksenniskalla ja Joensuussa riisuttiin paikalliset venäläiset osastot aseista.

Nämä tapahtumat olivat jo niin lähellä Jaakkimaa, etteivät ne voineet olla vaikuttamatta mielialoihin. Jaakkimalaisetkin ryhtyivät vakavasti harkitsemaan tilanteen vaatimia toimenpiteitä. Pienemmissä ryhmissä oli jo pitkin syksyä käyty keskusteluja tilanteesta. Yleisellä kuulutuksella kutsuttiin kansalaiskokous Jaakkiman nuorisoseuran talolle 27.1.18. Kokouksessa päätettiin perustaa Jaakkimaankin suojeluskunta. Osa kokouksen osanottajista jäikin välittömästi nuorisoseuran talolle harjoituksia varten. Samana päivänä oli pienempi kokous pidetty Ihalassakin, Kaivomäellä. Siinä päätettiin ryhtyä kokoamaan miehiä Ihalan nuorisoseuran talolle. Miehiä alkoikin tulla jo seuraavana päivänä. Kun pidettiin välttämättömänä, että harjoituksia varten saataisiin myös aseita, matkustivat Viljo Linni ja tämän kirjoittaja 28.1. Antreaan, minne tiedettiin jo muodostuneen jonkinlainen rintamaesikunta. Tapasimme Antrean asemalla rintamaesikunnan päällikön, jääkäriluutnantin, muistaakseni nimellä "Lindström", oikealta nimeltään Häggblund. Harvapuheisesti hän selosti meille tilannetta vakuttaen, että aseita saadaan lähiaikoina, mutta että tällä hetkellä aseita ei ollut antaa edes kaikille rintamalla olevillekaan. Tunsimme tilanteen vakavuuden, mutta myös sen, että olimme liikkeellä tärkeässä asiassa. Todisteena mm se, että Ihalan suuntaan lähtevä juna joutui odottamaan keskustelumme päättymistä ja pääsi lähtemään noin 15 minuuttia myöhässä.

Palasimme siis lupauksin, mutta tyhjin käsin Ihalaan. Ihalan nuorisoseuran talolle oli kokoontunut kolmisenkymmentä miestä harjoituksia varten. En muista kenen valitsemana ja millä perusteilla jouduin tämän joukon harjoitusten ohjaajaksi. Kenties tähän vaikutti se, että olin ollut lyhytaikaisesti Ihalan nuorisoseuran puitteissa toimineen voimisteluseuran "Vekaran" johtajana. Ehkäpä myös se, että olin ainoana paikkakuntalaisena saanut luottamuksellista tietä jaetun pienen harjoitusvihkosen, jossa selostettiin sulkeisjärjestyksen perusmuodot. Tietoni ja taitoni sotilaskoulutuksessa olivat siten varsin puutteelliset.

Miesten muonitus oli aluksi asianomaisten omien eväiden varassa. Majoitukseen oli käytettävissä tällaiseen tarkoitukseen täysin varautumaton nuorisoseuran talo. Mutta puutteista huolimatta työ alkoi. Puutteita korvasi harjoitettavien vakaumus asian tärkeydestä.

Lisää miehiä saapui jatkuvasti. Omat kokemukseni ja vaikutelmani tämän joukon piirissä jäivät kovin lyhytaikaiseksi. Jo 4.2. minut kutsuttiin sähkötystaitoisena (olin syksyn ollut harjoittelijana Ihalan asemalla) Antreaan, rintamaesikunnan käyttöön. Tilalleni harjoitusten ohjaajaksi tuli Jaakkimasta Antti Pelkonen, joka yhdessä Robert Jääskeläisen kanssa jatkoi joukon koulutusta. Koulutettavien määrä kasvoi myös jatkuvasti. Toimintaan miesten rinnalla astuivat myös naiset, jotka ryhtyivät valmistamaan vaatetarvikkeita rintamalle lähteville.

Tilanne rintamalla vaatikin nopeasti vahvistuksia. Jo 16.2. joutui ensimmäinen joukkue lähtemään Ihalasta Raudun rintamalle. Kymmenen päivää myöhemmin sitä seurasi toinen joukkue, tällä kertaa Jääsken rintamalle.

Kaikkiaan lähti vapaaehtoisina rintamalle Lumivaaran alueelta Ihalan kautta satakunta miestä ja Jaakkiman kautta likipitäen sama määrä. Lisäksi tulivat myöhemmin kutsunnan kautta palvelukseen otetut 67 miestä. Yhteensä osallistui lumivaaralaisia taisteluihin noin 250 miestä. Näistä kaatui 11 ja haavoittui parisenkymmentä. Kaatuneet lumivaaralaiset saivat viimeisen leposijansa Jaakkiman sankarihautausmaahan, mikä on valtakunnan nykyisen rajan tuolla puolen. Sinne me voimme vain ajatuksissamme siirtyä kunnioittamaan heidän antamaansa raskasta uhria maamme vapauden puolesta.

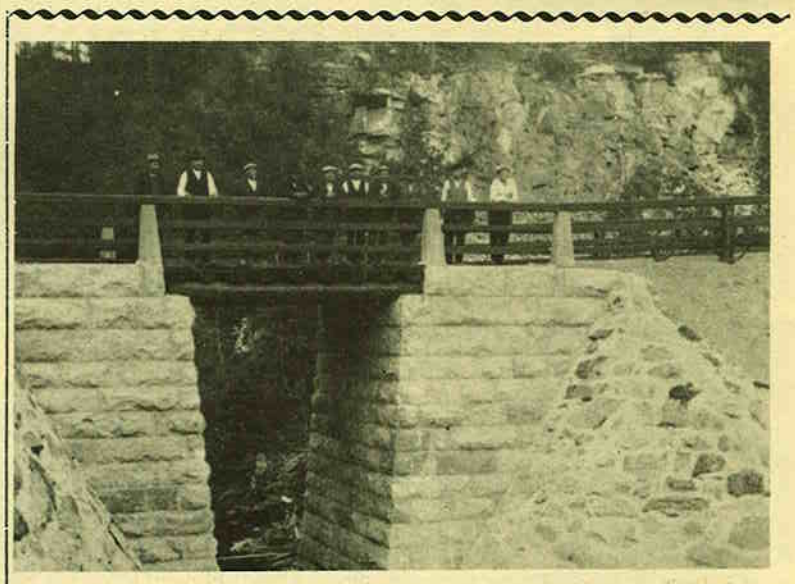

Nivanojan silta vasta valmistuneena Ihalan—Kumolan välisellä maantiellä.

MATKALLA IHALA--KUHMOLA

Sillä rataosuudella, joka oli aikoinaan sattunut Lumivaaran pitäjän kohdalle, oli kaksi rautatieasemaa, Akkaharju ja Ihala. Ihala ehkä kokonaisliikenteeltään suurempi, mutta varsin huomattavia ns puutavara-asemia kumpikin. Kun Lumivaaran Yhteismetsästä ja lisäksi laajalta alalta metsärikkaista yksityismetsistä aikaisemmin kaikki puutavara ajettiin näille asemille pois vietäväksi, valtavat määrät niistä vuosittain kertyi. Lumivaaran kunnan ja seurakunnan elinten keskityttyä Kumolaan (kirkonkylään) tuli niiden liikennepaikkojen ja kirkonkylän välinen tie monelle hyvin tutuksi. Lumivaaran kunnan perustamisen jälkeen vuonna 1923 oli tie tällä kulkureitillä melkein olematon ja liikenne sujui yksinomaan jalkaisin ja varsinkin kelirikon aikoina huonosti niinkin. Aikaa myöten Lumivaaran kunnan toimesta saatiin tähän hyvä tie, mutta valtion maantieksi se saatiin vasta vähän ennen pois lähtöä.

Erään kerran valtauksen jälkeen, eräänä aamuvarhaisena sunnuntaiaamuna laskeutui eräs tuntematon hemkilö Ihalan asemalaiturille. "Latformulle" päästyään hän kysäisi asemavirkailijalta, mistä

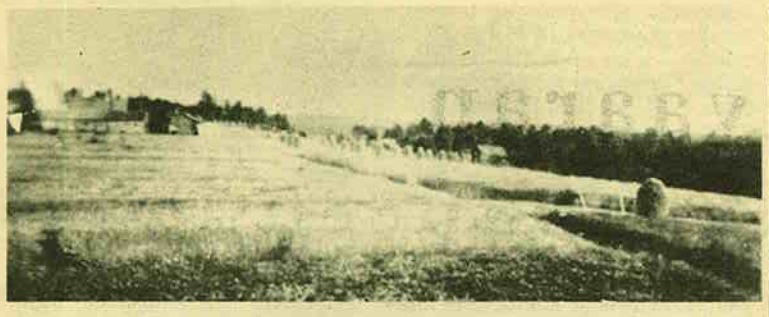

Oinaanvaaran kylämaisemaa.

OINAANVAARA

"Kaipaus Meillä on suurin sinne,/ mis on Koppisenvaara ja Hirvosen rinne,/ entäs vielä Kopananmäki/ ja Haapavaaran kukkuva käki."

Niin runoili eräs oinaanvaaralainen kotikylästämme evakkona pohjanmaan lakeuksilla ja näihin ajatuksiin yhtyivät varmaan kaikki oinaanvaaralaiset, jotka olimme joutuneet pohjanmaan lakeuksille. Vastakohtaisuus oli täydellinen kotikyläämme verrattuna.

Oinaanvaara sijaitsi Lumivaaran pitäjän pohjoispäässä melkein Lumivaaran Yhteismetsän ympäröimänä, mäkien päällä olevine taloineen ja rinnepeltoineen. Kylän maisemakuvaa kauniisti värittivät vielä lukuisat pikkkulammit. Maisemansa puolesta kylä jossakin suhteessa poikkesi toisista Lumivaaran kylistä. Erikoisesti vieraan silmiin voi sattua puuaitojen runsaus. Kun puuta oli paljon käytettävissä, sitä myöskin käytettiin aitojen tekoonkin. Sen ajan karjan hoidon kannalta katsottiin myöskin eduksi, että karjaa voitiin ajaa pitkin solasia yhteismetsään, jossa suurin osa kylän karjoista kävi vapaasti laitumella sotia edeltäneisiin vuosiin asti, sekä omienkin metsämaiden ruohoisille rinteille. Syksyllä taas odelmikoita syötettäessä oli helppo ajaa hyvin aidattuun peltolohkoon. Nämä aidat olivat vielä hyvin tiheitä. Koska siihen aikaan oli lampaita melkein joka talossa, aitojen tuli pitää myöskin lampaat takanaan. Talvisin nämä tiheät puuaidat aiheuttivat hankaluuttakin, kokoamalla lunta, ja erikoisesti solaset täyttyivät lumella aitojen korkeudelta. Silloin olikin talvitiet tehtävä peltoja myöten ja lampien jäätyneitä pintoja pitkin.

Oinaanvaara sijaitsi poikki Suomen olevan Salpausselän harjanteilla ja siellä oli myöskin Lumivaaran korkein mäki Peukalohuulen mäki 126 m. Lähinnä tätä mäkeä asui kylän vanha patriarkka, taitava saavimestari Peukalohuulen Ukko (Juho Ahokas), joka oli kuin kantasuomalaisuuden ilmestymä ja mäen haltia. Hänen lähin naapurinsa oli sitten Ignatiuksen Mari (Natjuksen) ja toiset kyläläiset sitten sopivatkin Marin porstuaan, sillä hänen tuvastaan kun astuttiin suoraan avaraan maailmaan.

Oinaanvaara koki jatkosodan tuntuvimmin Lumivaaran kylistä. Monia taloja paloi, metsää tuhoutui runsaasti, pellot oli myllerretty mustalle mullalle ja kylän kaunis kansakoulukin oli palatessa tuhkakasana.

Kaitselmus on suurimman osan oinaanvaaralaisia johdatellut lopullisesti asumaan niihin kuntiin, joista oli koottu joukko-osastot, jotka valtasivat Oinaanvaaran jatkosodan alussa. Se oli kanssakäymisen alkuunpääsemisessä hyvänä pohjana, kun sijoituskuntien asukkailla oli tuntemusta niistä paikoista, joista me kahdesti jouduimme lähtemään.

Emme me keski-iän oinaanvaaralaiset osanneet kuvitella, kun ennen sotia uudessa kansakoulussamme luimme maantiedostamme Ähtärin, Pihlajaveden ja Keuruun reitit, että oinaanvaaralaisten osana on raivata pellot ja rakentaa kodit Keuruun reitin varrelle. - E.N.

AKKAHARJU

Kun matkusti junassa Elisenvaarasta Ihalaan päin taikka päinvastoin, kuuli junailijan ilmoittavan: "Akkaharju seuraava." Vieraassa se herätti hymyilyä, jopa vitsailuakin. Kun sitten nähtiin Akkaharjun pysäkillä nainen junanlähettäjänä, heitettiin huulta, jotta ahaa, siitä nimi. Asianlaita ei tietenkään ollut niinpäinkään.

Mistä sitten nimi?

Avustajamme, nimimerkki E.R. -Vhnen kertoo kuulleensa seuraavan selityksen: Akkaharjun pysäkin lähellä sijaitsi pieni matalapohjainen lampi, mukavasti painautuneena mäkien suojaisaan kätköön. Taru kertoo tähän lampeen muinoin haudatun "pirun riivaama akka", kuten vanha sanonta kuului. Onko tarussa totta toinen puoli, jääköön meiltä arvaamatta.

Edellä mainittu nimimerkki kertoo lisäksi samaan lampeen kuuluvan vakavan tosikertomuksen. Akkaharjun pysäkille oli v. 1925 siirretty Kuiri-niminen asemamies. Syksyllä öiden pimetessä oli tämä asemamies illalla hävinnyt työpaikaltaan. Viikon turhan etsinnän jälkeen tuli yllättäen sattuma avuksi. Alettiin ihmetellä, mitä linnut olivat alkaneet rauhattomina lennellä tämän lammin ympärillä. Lammen pohjasta sitten löytyi kadonnut asemamies hukkuneena. Syytä onnettomuuteen ei saatu myöhemminkään selville.

Akkaharjun pysäkki.

Kalakestissä Laatokalla – Kalksalossa ja Vossenoissa

Lumivaaran Yhteismetsän hoitokunnalla oli tapana pitää kokouksensa vuorotellen kunkin jäsenen kotona. Niinpä eräänä kesäpäivänä oli kokous kutsuttu Kalksalon kylään hoitokunnan jäsenen Juho Uimosen kotiin. Me Lahdenpohjan kautta kulkijat tulimme höyrylaiva Venuksella Kalksalon Pöllin laiturille, jossa Uimonen oli meitä vastassa ja johon toisetkin olivat pikkuveneineen tulleet.

Kun oli talossa juotu emännän varaamat kahvit aloimme kokouksen. Kaikki seuraavat kymmenen hoitokunnan jäsentä olivat saapuneet kokoukseen: Harviosta Juho Huuhka, Huhtervusta Matti Lätti, Ihalasta allekirjoittanut, Kalksalosta talon isäntä Juho Uimonen, Kesvalahdelta Heikki Majuri, Kostamojärveltä Matti Littunen, Kuhkaasta Sippo Puputti, Kumolasta Juho Timonen, Oinaanvaarasta Jaakko Lääperi ja Tervajärveltä Pekka Pitkänen. Lisäksi oli metsänhoitaja Hoffström Helsingistä ja metsänvartija Mikko Hatakka. Kun kyseessä oli muun muassa seuraavan syksyn puiden myynti, oli metsänhoitajakin tullut mukaan antamaan tilanneselostusta puukauppaennusteluista ja ohjeita metsänvartijalle. Muutoin hän harvoin olikaan mukana. Kokouksen välillä nautittiin emännän laittama tukeva ja monipuolinen k a l a - a t e r i a. Kokouksen päätyttyä vielä illalla ennen maatamenoa tutustuttiin isännän runsaaseen ja monipuoliseen kalanpyydysvarastoon ja verkkojen savustussaunaan sekä ihailtiin kauniin kesäillan kauniita Laatokan rantamaisemia.

Aamulla herättyä alettiin tehdä lähtöä aavalla Laatokalla olevaan Vossenoin saareen. Emäntä ja isäntä laittoivat runsaat eväät ja kalankeitto- ja ruokailuvälineet y.m. tarpeet mukaan, joiden kanssa sijoittauduimme isännän isoon kalastusmoottoriin. Isännän ohjatessa ajoimme ulos saaristosta aavalle selälle. Edessämme vain vähän häämötti noin 12-13 km päässä oleva Heinäsenmaan saari, jota kohti ajettiin. Sää oli kaunis ja aurinkoinen eikä tuultakaan ollut sanottavasti, joten ajelu sujui mukavasti kalajuttuja ja metsäasioita puhellessa.

Heinäsenmaan (Heinsemä) saariryhmässä ajettiin pieneen salmeen, jossa poikettiin maissa jalkoja oikaisemassa ja pohjavettä keventämässä sekä katselemassa ympäristöä. Saari lienee ollut 4-5 km pitkä ja ehkä pari leveä. Siellä oli ainoastaan yksi Kukon talo, jossa kalastuksen ohella harjoitettiin maanviljelystäkin. Lienee siellä ollut yksinäistä asua, kun lähimpään naapuriin oli vesitietä matkaa toistakymmentä kilometriä

lähtee tie Lumivaaran kirkolle? Ensikertalainen kun oli. Ihalassa kautta-aikojen kohteliaat virkailijat, joihin tämäkin vuorossa oleva kuului, neuvoi, että tuosta makasiinin takaa ja tuon meijerin ohi pääsee kirkolle menevälle tielle. Mutta tuollahan onkin naapuri sieltäpäin ja taitaa olla juuri sinnepäin lähdössä, hänhän voi neuvoa edelleen. Mikäpäs siinä. Kun ei mitään kyytiä ollut näköpiirissä, ehdotin, että lähdemme yhdessä kävelemään. Käännyimme makasiinin takaa jyrkästi vasemmalle ja tulimme meijerin kohdalle. Huomasin seuralaiseni silmäilevän rakennusta, selitin että "tämä on Ihalan Osuusmeijeri. Kaksikeroksinen tiilitalo. Alakerrassa on meijeri ja yläkerrassa asuinhuoneita, jossa sijaitsee osuuskassa." "Onpas hyvällä paikalla, hyvän tien vieressä ja lähellä asemaa, jossa meijeri- ja kassa-asiat saa toimittaa samassa talossa", sanoi seuralaiseni.

Tulimme viitisenkymmentä metriä, niin olimme kirkolle menevällä tiellä. Siinä vieraamme pysähtyi katselemaan ympärilleen ja kyselemään näkemiään. Selitin, että "tuonne oikealle taaksemme jää osuuskauppa ja siinä naapurina näkyy Härkösen talo tuolla männikössä." "Siinä edessä ovat männikön takana Härkösen pellot ja niiden yli kauempana näkyy Ihalan kansakoulu ja siinä alempana joen varressa on Hirvosen talo ja saha- ja myllylaitos sekä sähkövoima-asema ja Linnin talo." "Me tästä käännymme vasemmalle, niin edessämme näkyy tuossa männikössä Littusen talo, joka on uudelleen rakennettu entisen, sodan aikana tuhoutuneen tilalle." "Ennen sitä tässä edessämme olevalta pieneltä pellolta tämän vuosisadan ensimmäisellä vuosikymmenellä, kun peltoa tehtiin, löydettiin vanha rahakätkö. Kuokkijan kuokka osui tuohiseen vakkaseen, josta hajosi iso kopare vanhoja kuparikolikoita. Löytö toimitettiin Helsinkiin Kansallismuseon kokoelmiin. Muutamia kolikoita jätettiin muistoksi löytäjille."

Kävelimme kilometrin suoran eteenpäin ja tässä oikealla on Härkösen metsässä vuonna 1924 kylvetty männikkö. "Onpas hyvin kehittynyttä", sanoi hän. Tästä saimme aiheen keskustella metsäasioista, jotka tuntuivatkin seuralaistani kiinnostavan.

Taas aukeni eteemme melkein kilometrin suora tie. Tämä on Sulunkangas, jota joskus on Kirkkokankaaksikin mainittu. Tuolla oikealla olevassa joessa on silta, jota sanotaan kirkkoportaaksi. Tässä toisessa päässä tien suoraa, on Meteliorko. Mistä sellaisen nimen lienee saanut? Olen kuullut, että sen seutuvilla olisi joskus metelöity. Minkälainen meteli tuo lienee ollut? Sotaisiinkin metelöimisiinhän tämä olisi sopinut. Tässä vasemmalla on suo, ja oikealla on jokeen asti ulottuva "Pukro". Joki on muuten aika lähellä, ja tämä tie kulkeekin joen suunnassa melkein koko matkan kirkolle asti. Tuosta notkelman (oron) tuolta puolelta erkanee tie, sellainen kärritie, Uuteenkylään ja edelleen Jaakkiman asemalle.

Tarinoidessamme olimme kulkeneet asemalta kolmisen kilometriä, kun eteemme aukesi pitkä peltoaukeama. Tuossa oikealla ensin on Valliuksen talo tien vieressä, mutta tuolla vähän kauempana näkyy entisen Lumivaaran hovin paikka. Pellot on hovin ja näiden naapureiden peltoja. Tässä vasemmalla on Natrin talo. Ennenhän nämä naapureidenkin pellot ovat kuuluneet hoville.

Edelleen tulimme Kontiovaaran kosken kohdalle. Tästä erkani tie joen yli oikealle, joka menee Kurenryhmän kautta Huhtervun keskikylälle. Tästä kilometri eteenpäin tulimme Nivanojan sillalle. Selitin vieraalle, että tämä silta, niinkuin koko tiekin on tehty hätäaputöinä. "Jopa onkin komea silta, ja syvä purnu", tuumasi vieras. Kerroin, että tässä aivan lähellä tämä joki yhtyy Ihalan jokeen ja siinä jyrkänteen alla on pyörre, jota sanotaan Mustalaispyörteeksi. Tässä ovat kuulemma joskus mustalaiset tapelleet ja heittäneet jonkun kaverinsa pyörteeseen, ja sen takia on kuulemma vesi vieläkin sillä kohdalla tummempaa. Vielä kilometri, niin ollaan Myllykylässä. Tuolla oikealla on Kuismin koski, jossa on aikoinaan ollut mylly, josta kyläkin on saanut nimekseen Myllykylä. Myös aikaisemmin mainitussa Kontiovaaran koskessa on kuulemma joskus ollut mylly. On sitä ennenkin ollut viljaa, kun myllyjä on näin tiheässä ollut.

Myllykylän komeat peltoaukeamat sivutettuamme saavuimmekin jo joen sillalle. Hetken ihailimme kaunista siltaa ja vehmaita jokimaisemia. Taas eteenpäin: Tässä ovat Lupunnurmet. Hyviä viljelysmaita, yksissä tuumin totesimme. Tuossa vasemmalla on Kosen mylly, saha ja sähkölaitos, jonka omisti Toivo Leinonen. Tuossa myllyn alapuolella jonkin matkaa on pyörre, mihin liittyi seuraava tarina, jonka kerroin vieraalle.

"Siellä joessa on kuulemma suuri aarre, minkä lunastamiseksi olisi heitettävä keskellä yötä veteen vastasyntynyt poikalapsi. Mitä aarre sisältäisi, ei kukaan tietänyt. Erään kerran eräs naisihminen oli keskellä yötä heittänyt veteen jäniksenpojan, saadakseen aarteen, mutta - yössä kuului vaan kumea ääni: Polo inehmoinen aioit pettää, jänöpojan annoit, aarretta et saa." Ja niin aarre jäi saamatta. Josko sitä siellä onkaan?

Siitä rinteestä noustuamme olemmekin tien haarassa, jossa tiemme yhtyy Lahdenpohjan-Kurkijoen väliseen tiehen. Käännymme vasemmalle ja tuon rinteen noustuamme tie tekee jyrkän mutkan, aivan kuin molemmilta puolilta tulijat ohjaa, kirkkoon. Kun molemmilta puolilta tulijoiden katseet ensimmäiseksi kohtaavat kirkon, niin kirkko antaa jo ulkopuolisesti tulijalle kauniin ja miellyttävän näyn eikä näin sunnuntaina kirkonmenon aikaan voi mennä ohi. Tässä vasemmalla puolella on seurakunnan ja kunnan talo, jossa kunnantoimistot toimivat, ja toisessa päässä on seurakunnan sali, jossa ennen kirkon valmistumista pidettiin jumalanpalveluksetkin. Tuolla oikealla ovat sankarihaudat, joissa sankarivainajamme lepäävät kirkon vieressä pyhässä mullassa. Tästä kirkon ja kunnantoimiston välistä kalliolta avautuu kaunis näköala tuonne laaksoon. Siellä on se sama joki, jonka suuntaisesti juuri olimme tulleet. Tuossa edessä Tereskän silta, ja tuolla alempana lampi ja siitä eteenpäin näkyykin jo Laatokka. On vehmaita peltoja, jyrkkiä kallioita ja kauniita taloja, aivan kuin alppimaastoa. Vielä hetken siinä seisoimme, kirkkomäellä, ja katselimme ihaillen kaunista maisemaa.

Käänsimme katseemme kirkkoon päin ja ihailimme sen komeata ja juhlallista ulkonäköä siinä korkealla kukkulalla. Näimme, kuinka seurakuntalaiset sankoin joukoin saapuivat kirkkoon, ja huomasimme tulijoiden kasvoilla hartaan ilmeen, kuinka he sisäisesti alistuvaisina istuutuivat kirkonpenkkiin, mielissään ajatellen: "Hiljaisuutta anna, myös mieleen myrkyiseen, niin että hengen silmin, sua katsella mä saan, ja hartahana antaudun, Sun ääntäs kuulemaan."

Kirkonkellot kumahtelivat, kutsuen jumalanpalvelukseen ja kaiku vastasi moneen kertaan kallioissa ja laaksoissa, aivan kuin tahallisesti hetken viivähtäen, julistaen näin sunnuntaiaamun pyhää ja rauhallista tunnelmaa - sota-ajasta huolimatta.

Jumalanpalveluksen päätyttyä, ennenkuin erosimme omille teillemme, matkakumppanini kysyi vielä, kuinka hän voisi kiittää seurasta. Sanoin: "Kiitä nimimerkkiä - V a i n o p a s."

Ihalan jokea uittojen mukana

Kirjoitin otsikkoon nimen Ihalan joki, kun sitä kotikyläni kohdalla yleisimmin sillä nimellä kutsuttiin. Virallinen nimi oli Iijoki. Nimensä se tietysti on saanut siitä, kun se saa alkunsa Iijärvestä. Ihalassa sitä väliin kutsuttiin Linnin joeksikin, kun Linnin talo ja mylly ja aikoinaan meijerikin olivat joen partaalla. Kun joen alajuoksu kulkee Kumolan kylän läpi, siellä sitä kutsuttiin Kumolan joeksi. Tällä Lumivaaran hyvällä lapsella oli monta nimeä. Jaakkiman puolella oleva Iijärvi oli salojärveksi huomattavan iso, ehkä 7-8 km pitkä.

Jos nyt lähtisimme vaikkapa uittomiesten mukana seuraamaan joen virran juoksua ja näkymiä joen varsilta. Puut, joita uitettiin, oli jo ennen joen suulle tuloa uitettu lauttoina yli Iijärven taikka keräilty järven ympäriltä ja odottivat joen suulla pääsyä joen uomaan heti keväällä jäiden sulettua. Piti yrittää kiirehtiä keväällä tulvaveden aikana päästä ainakin yläjuoksun hankalista koskista läpi. Heti joen alussa olikin pienoinen koski, jota sanottiin Iinniskaksi. Puita siihen pikkukoskellekin piti laskea vähitellen, ettei joki heti alkuun pääsisi tukkeutumaan ja muodostamaan ruuhkaa, jonka selvittäminen olisi tukkipoikien hankala tehtävä. Housutkin siinä oli monasti vaarassa kastua. Kun tästä pikkukoskesta päästiin läpi, tultiin isolle alavalle suomaisemalle, jossa vesikin kulki hiljalleen kierrellen ja kaarrellen suota pitkin Tyrjän-Iijärven kylien välisen maantien sillan alle. Vähän ennen siltaa sai joki lisävettä Tyrjän kylän puolelta tulleesta, Huhtalammesta laskevasta joesta. Vielä maantien alapuolellakin sai vesi ja sen mukana uittopuut lasketella hiljalleen suomaisemaa pitkin Lumivaaran Yhteismetsän puolelle asti. Tähän saakka olikin uittomiehillä helpot oltavat, hitaasti kävellä pitkin joen rantoja ja silloin tällöin hieman pakran kärellä tyrkätä tukin päitä irti rannasta. Mutta kun tultiin Oritkoskelle, joita oli peräkkäin kaksi, Iso- ja Pien-oritkoski, oli uittajilla sitä enemmän hommaa. Nämä kosket kun olivat pitkät ja kiviset, niin varsinkin pitemmät puut helposti tarttuivat kiviin ja rantoihin kiinni, ja silloin oli ruuhka valmis, ellei heti niitä ehditty irroittaa. Silloin sai tukkipoika näyttää, mihin se pystyi. Kun näistä Oritkoskista selvittiin alas, veden virtaaminen taas tasaantui, ja laski pois Yhteismetsän puolelta, Oinaanvaaran kylän maiden puolella. Tähän asti olikin tultu pääasiassa metsäisiä maisemia. Vain muutamia iijärveläisten ja tyrjäläistenkin niittyjä ja suoviljelyksiä oli ollut joen rantamilla. Mutta nyt oli tultu lähemmäksi asuttua seutua, Oinaanvaaran kylää. Lumivaaran Yhteismetsähän siinä välillä oli luku sinänsä, jossa mahtavat hongat humisivat komeiden mäkien rinteillä. Siellä tukkipoikakin sai täysin rinnoin laulaa lempilauluaan "Vielä niitä honkia humisee Suomen salomailla". Oinaanvaaralaisten niittyjen kohdalla joki taas sai lisävettä ns Ukonmyllyojasta. Tämä oja usein toi puitakin lisää uittomiesten kuljetettavaksi. Oinaanvaaran kylän kohdalla oli taas noin 500 m pitkä ja kivikkoinen Purmunkoski, joka lieneekin ollut uittomiehille tämän joen kiusallisin koski. Siinä pääsi usein uittomiesten valppaudesta huolimatta syntymään ruuhkia, joiden selvittäminen vaati aikaa ja tupakkaa, sekä uittomiesten voimia, ja märkiä saappaita, sekä joskus märkiä housujakin. Kun tästä vaikeasta koskesta selvittiin, tultiinkin jo Mikkelmäkeen, joka kuului Oinaanvaaran kylään. Täällä oli useita taloja, joissa tukkilaiset saivat ystävällisen vastaanoton ja ohikulkiessaan kortteeriakin. Mikkelmäessä oli koski ja siinä aikaisemmin mylly sekä sähkölaitoskin, jonka omistivat veljekset Mustalampi. Koski oli valtion, Mustalammille vuokrattuna, mutta kun vuokra-aika kului umpeen, hajoitti Mustalampi myllyn ja koski joutui Lumivaaran kunnalle. Seuraava huomattavampi koski, Laagerlinnin koski, putkahti esiin yllättäen korkeiden kallioiden välistä. Tässäkin oli aikaisemmin ollut mylly, kosken ollessa kauppias Knaappilan hallussa. Hän rakensi siihen hyvän sementtipadon ja sillan, jonka rännistä uittopuut saivat aikamoisen hyppäyksen. Myöhemmin tämän kosken osti Väinö Hirvonen, mutta jäi rakentamattomana alueluovutuksessa. Tässä kosken sillalla täytyikin uittomiesten olla vakituisesti puita laskemassa uittoränniin. Edelleen alajuoksuun päin tullessa oli useita pikkukoskia. Erästä nimitettiin Merjän koskeksi. Tultiin rautatien sillan alitse ja päästiin Ihalan maantien sillan korvaan. Tässä monet uittajat, varsinkin pinotavaran omistajat, olivat laittaneet puomit eteen ja puut nostettiin rannalle, Linnin maalle. Siitä ne ajettiin hevosilla noin kilometrin päässä olevalle Ihalan asemalle, josta rautatiekuljetuksena edelleen maailman markkinoille. Se antoi paikkakunnalle ansiomahdollisuuksia. Töissä olivat kaikenikäiset lapsista vanhuksiin. Toiset heittelivät puita rannoille, toiset pinosivat ja hevosmiehet ajoivat pois. Kaikilla oli kiire. Uittajilla oli kiire, kun piti koettaa joutua pois toisten uittajien alta ja työmiehillä kiire ehtiä saada lyhyessä ajassa paljon ansiota. Oli siellä silloin ääntä ja melskettä. Aina ei rahtimiehiä saatukaan tarpeeksi, vaan eräänkin kerran Kymi-yhtiö oli kymmenkunta omia hevosiaankin sinne ajoon jostain kartanostaan. Joskus jäi rannoille isot pinot puita syksyyn asti. Rahti oli hevosille erittäin raskasta, kun kesäpelissä ylämäkeen oli ajo, oli aina länget kiinni olkapäissä. Toiset yhtiöt taas uittivat maantiesillan alitse edelleen, tullen Hirvosen myllyn ja sahan koskelle. Tämä Hirvosen mylly-saha ja sähkölaitos olikin tämän joen huomattavin teollisuuslaitos. Jauhoa ja ryyniä siinä tehtiin kaikenlaista, sähköä jauhettiin ja jaettiin paikkakunnalle sekä puita sahattiin paikkakuntalaisille ja vähin erin ulosvientiinkin. Laitoksen viimeinen omistaja Väinö Hirvonen oli hankkinut omistukseensa tämän ja jo aikaisemmin mainitun Laagerlinnin kosken lisäksi myöskin alempana olevan Lumivaaran kosken, aikoen panna kaikki nämä kosket jauhamaan sähköä Ihalan asemalle rakennettaville teollisuuslaitoksille. Tätä varten oli paikkakin jo varattu ja oli siihen jo rakennettukin pilketehdas, joka koekäytön jälkeen oli luovutettava alueluovutuksissa. Uittajat jatkoivat matkaa, laskettuaan tämän kosken alas, edelleen monien pikkukoskien kautta Lumivaaran koskelle (Hovin koskelle), joka taisikin olla tämän joen mahtavin. Kun oli päästy onnellisesti alas, jatkettiin matkaa taaskin pikkukoskien kautta Kuismin koskelle. Siinä tuli jo sivuutettua Kontiovaaran koskikin, johon Huhtervun kyläläiset rakensivat kallioiselle pohjalle hyvän sementtisen sillan oikotieksi Ihalan-Kumolan väliselle maantielle. Tätä ennen sai joki huomattavan lisän Ihalan kylästä tulevasta Naikonojasta. Toisen lisän sai joki ennen Kuismin koskea Nivan ojasta, joka tuli Nivan nurmilta. Kuismin koski oli syväksi syöpyneessä uomassa, johon olisi ollut hyvä rakentaa jyrkkien ja korkeiden äyräiden ansiosta korkea putous. Vanhempaan aikaan oli koskessa myllykin, josta johtuen myllyn lähellä olevaa kylän osaa alettiin sanoa Myllykyläksi, joka asiallisesti kuului Kumolan kylään. Kuismin kosken omisti Lumivaaran kunta. Vähän tämän kosken alapuolelta sai joki taas huomattavan lisäveden Kalliosillan kautta tulevasta ojasta. Kun pitkin matkaa oli lukemattomia pienempiä ojia juoksuttanut vetensä tähän jokeen, täällä olikin jo vettä niin reippaasti, että puut hyvin kulkivat eikä uittajilla ollut paljon muuta kuin katsella niiden menoa. Oli sentään vielä yksi koski ennen joen alajuoksuun pääsyä, Leinosen myllyn ja sahan koski, jota myllyä ennen nimitettiinkin Kosen myllyksi. Toivo Leinonen oli sen ostettuaan rakentanut asianmukaiseen kuntoon, uusinut sahan ja laittanut siihen sähkölaitoksenkin, jaken sähköä kylällekin. Hyvinhän tästäkin uittajat selvisivät ja pääsivät lopun matkan tasaisessa virrassa seuraamaan puiden saapumista Laatokan rantaan. Täältä eräät, varsinkin lähirannikon sahat, veivät tukkinsa lauttoina sahoilleen. Eräät pinotavaran hankkijat nostivat niitä rannoille kuivamaan ja toiset taas lastasivat suoraan proomuihin. Ennen maailmansotaa täältä vietiin paljon halkoja Pietariin.

Uittoväylänä oli tällä joella suuri merkitys siitä huolimatta, että siinä oli runsaasti eri kokoisia koskia vaikeuttamassa uittoa. Jos nämä kosket kaikki olisi valjastettu jauhamaan sähköä, olisi kehittynyt valtava voimaenergiamäärä. Suunnitelmia siihen suuntaan olikin olemassa, mutta vain pari pienempää yritystä oli valmiina.

Joen rantamat olivat monin paikoin muodostuneet mieluisiksi virkistyspaikoiksi. Ja kalaakin siitä jossain määrin saatiin. Eräänä aikana takavuosina siitä saatiin helmisimpukoitakin ja myöhemmin sinne oli ilmaantunut rapujakin.

---

halki aavan Laatokan ulapan. Jos siellä sattuivat isännältä tulitikut tai emännältä hiiva loppumaan, ei voinut käväistä naapurista lainaamassa. Varsinkin syksyisin ja keväisin kelirikon aikana täytyi olla kaikkia tarvikkeita varattu moniksi viikoiksi.

Heinäsenmaasta taas eteenpäin katsottuna vain vähän häämötti noin 15 km päässä Vossenoin saari, jota kohti nyt moottorin kokka ohjattiin. Vielä nytkin sää oli kaunis ja tuuli pysyi kohtuuden rajoissa, niin ettei meitä salokylienkään miehiä pelottanut. Uimosen iso kalastusalus tuntui turvalliselta aallokossakin. Isäntä vakuttikin, ettei niin suurta myrskyä tulekaan, ettei sillä moottorilla pääsisi. Lieneekö sitten vain meitä maakrapuja sillä rauhoitellut, vain jaksaisikohan tuo oikein ison laineen yli hypätä. Miten lie?

Vossenoin saareen tullessa ohjattiin munkin laiturille. Saarihan kuului Valamon luostarille, vaikka Valamon saareen olikin matkaa noin 30 km. Tämä saari lienee ollut 3-4 km pitkä ja 1-2 leveä. Siellä oli luostarilla karjatalo, jossa pidettiin joutokarjaa ja sitä hoitamassa oli muutamia munkkeja. Heitä varten oli rakennettu tarpeelliset rakennukset, mm pikku kirkkokin. Saaren toisessa päässä oli kalastussatama, jossa myöskin luostari harjoitti kalastusta sekä siellä oli muillakin kalastusoikeus, n.s. vapaa satama ja tarpeelliset katokset ja majoitustilat. Kunnallisesti saari, niinkuin edellä mainittu Heinäsenmaan saarikin kuuluivat Kurkijoen kuntaan.

Nyt siis tulimme munkin laituriin, jossa munkit olivat meitä vastaanottamassa ja tervetulleeksi toivottamassa. Isäntämme Uimonen olikin jo entuudestaan kalastusmatkoilla tullut siellä tutuksi. Vaikka munkit eivät osanneet suomen kieltä eikä meistäkään kukaan venäjää, niin käsien ja muutoin merkkien avulla selvittiin. Meidät ohjattiin heidän ruokalaansa, jossa talo tarjosi teetä. Sen kanssa emäntä Uimosen laittamia eväitä nauttimalla kiireellisin tarve tuli tyydytetyksi.

Kohta tämän jälkeen läksimmekin saaren toiseen päähän kalastajain luo, joita siellä olikin useita pyyntiryhmiä. Oli siian pyyntiaika, josta mekin pääsimme osallisiksi. Siellä saimme tutustua pyyntimiehiin ja heidän välineihinsä sekä kalustokatoksiin ja majoitustiloihin ym. Kun siellä saaren päässä katseli aavalle ulapalle eikä maata näkynyt kuin selän takana ja vaikka Laatokan laineetkaan eivät kovin suuria olleet, silti täytyi tunnustaa, että merimiehet on eri miehiä ja kalastajat niistäkin ensimmäisiä. Merkalastus on kovaa ja kallista hommaa. Miesten täytyy olla rohkeita ja voimakkaita ja välineet tulevat kalliiksi. Ja niin miehet kuin välineetkin ovat usein myrskyn vaaroille alttiina.

Saatuamme kalamme, palasimme munkin talolle, jossa keittiössä saimme laittaa kalamme pataan kiehumaan. Isäntämme Uimonen vanhana tekijänä jäi kalaa keittämään. Meille toisille läksivät munkit esittelemään laitteitaan ja paikkoja. Saaren päämunkki ei ollut kotona, vaan käymässä Valamossa, mutta hänen sijaisensa, jota lukkariksi sanottiin, apulaisineen oli oppaanamme. Käytiin katsomassa komeata karjaa laitumella. Kyllä siellä olikin isoja sonneja ja muutakin joutokarjaa. Mielenkiintoisin oli munkkien pikkukirkko. Kun me toistakymmentä miestä menimme sisään, eipä paljon vapaata tilaa jäänytkään. Muuten se oli sisustettu niinkuin ortodoksiset kirkot yleensä, kuvia ja koristeita runsaasti.

Kalakeiton jouduttua pääsimme ruokailemaan, jota varten ruokailuhuone oli varattu käytettäväksemme. Kylläpä siikasoppa taitavan keittäjän keittämänä maistuikin mainiosti. Vaivaksi asti sitä tuli syötyä.

Kun Uimonen tunsi munkit ja heidän halunsa, osasi hän tuoda heille sopivat tuliaiset, josta he olivat kovasti ihastuneita ja tulivat hilpeälle tuulelle, pitäen meille hauskaa seuraa koko illan.

Kun meidän oli aamuyöstä ajettava pois, kävimme aikaisin levolle. Samaan ruokailuhuoneeseen laitettiin lattialle laverit jossa oli hyvä iltayöstä nukkua. Puolen yön jälkeen noustiin ja lähdettiin paluumatkalle. Lähtiessämme olivat munkitkin heränneet lähtijöitä rantaan saattamaan. Meri oli melkein tyyni, mutta rantakylien miehet sanoivat merkkien ennustavan päiväksi kovaa tuulta. Jonkinverran tuulen tuntua alkoikin jo olla, kun lähestyimme rannikkoa, vaikka silloin oli vielä aikainen aamu. Meidänhän oli jouduttava muistaakseni kuuden tienoilla Pöllin laituriin, josta taas Venus-laiva vei meidät Lahdenpohjaan. Laivassa ollessa Harvion kohdalla aavalle merelle katsoessamme näimme, miten vaahtopäiset laineet myllersivät. Olipa onni, ettei meidän tarvinnut olla siellä.

Matka oli mitä miellyttävin ja mielenkiintoisin, joten se on säilynyt muistissa yksityiskohdittain, vaikka siitä aikaa on jo kulunut noin 40 vuotta. - P. H ä r k ö n e n.

Velallinen

Kerran kun evakko P. käveli Kemin kadulla, tuli vastaan tuttavansa evakko M. Tervehdittiin ja puheltiin muutama sana ilmasta ym. Sitten M. sanoi, että hän on P:n edesmenneelle isälle velkaa 30 mk. Ahaa, arveli P. Jokohan M. aikoo ruveta sitä velkaansa maksamaan. P. tiesi, että asia todellakin oli niin, kun oli aikoinaan isänsä jäämistössä nähnyt M:n velasta antaman kuitin. M. kuitenkin jatkoi, että hän on P:n työtoverille evakko J:lle velkaa 50 mk ja samoin P:n toiselle työtoverille evakko S:lle 50 mk ja ehdotti, että jos P. nyt antaisi hänelle 20 mk, niin sitten hän olisi teille kaikille saman verran velkaa. Kun nyt kerran niin oli, niin tietysti P. antoi pyydetyn 20 mk, siitä huolimatta, vaikka tiesi, että M. vie sen heti kapakkaan, niin kuin tekikin. Mutta kun pyyntö oli niin mainio, ettei voinut olla sitä täyttämättä.

Erkki Lätti:

NORPANPÄÄYTÄJIÄ

Maanviljelyksen ohella harjoitettiin Laatokan saaristossa kalastusta sekä aika huomattavasti myöskin hylkeenpyyntiä. Paitsi tavanomaista kevätpyyntiä jäiden aikana oli myöskin norpan kesäpyynti ulkoluodoilta hyvin yleistä ja tarjosi harjoittajilleen jännityksen ja virkistyksen lisäksi myöskin rahallista ansiota.

Eräs muistamani norpanpyytäjähahmo oli Salvaaran Simo. Koska itsekin joskus soutelin samoilla hylkeenpyyntiasioilla ja olimme myös samalla luodolla norpan ilta- tai aamu-uintia odottelemassa, tulimme tutuiksi ja minun nuorena oppilaana oli yritettävä kysellä niksejä vanhalta harmaapartaiselta tekijältä, jolla oli takanaan kymmenien vuosien kokemus. Minua kovasti kiinnosti usein kuulemani "hylkeen maaniminen". Koska tiesin kysymyksessä olevan ammattisalaisuuden, en uskaltanut suoralta kädeltä kysellä, vaan oli lähestyttävä varovasti. Kun olin antanut ampumani koskelon Simolle keittoon, rohkenin vihdoin kuin ihmetellen kysäistä, millaista se oikein on se niinsanottu maaniminen.

Varovaisuuteni osoittautui turhaksi, sillä Simo katsoi minua hetken silmiin ja sanoi: "Miepä näytän sen siul."

Simo asteli veden rajaan, kääntyi minuun päin ja sanoi: "Tähä lipil mie oon monta ampunt." Sitten hän kävi makuulle niin, että jalat yltivät veteen. Pian alkoi kuulua ärinää, vesi pärskyi, vuoroin nousi pää, vuoroin nousivat jalat. Kun näytöstä oli kestänyt jonkin aikaa, sanoi Simo: "Nyt täytyisi sukeltaa välillä". Sanoin päässeeni maanimisen perille sukeltamattakin. Kun hylkeitä ei vielä näkynyt, meillä oli niiden aamu-uintia odotellessa aikaa iskeä tarinaa ja pyydystää yhä uudelleen jo vuosia sitten saadut hylkeet.

Hyvin ahneesti kulki hylkeissä myöskin Sihvosen Antti (Peltolan) vainaa. Hän sai kerran äkkiherätyksen nukkuessaan mökerikön luodolla kumisaappaat jalassa, jalat aivan veden kalvossa. Paikalle souteli Sihvosen Lassi luodon takaa. Koska musta möykky oli ilmestynyt tavanomaiselle hylkeenmakuupaikalle ja koska ilmeisesti saappaat heilahtelivat, tuli haulipanos Antin varpaille. Oli onni, että laukaus sattui jalkoihin ja jaloissa oli tosiaan kumisaappaat.

Kovia pyyntimiehiä olivat myös Julun Matti (Juholan), Sihvosen Jaska Kärpässaaresta ja Julun Jaakko vainaa. Myöskin Emil-setäni oli hänkin kova kulkemaan kesähylkeissä. Eräältä tällaiselta retkeltä palatessaan syyskuisena iltana, kävellessään rannasta kotiin, hän näki lähellä tietä olevan lammikon rannalla liikkuvan valkoisen kääryn. Luullen ilman muuta olevan kyseessä jäniksen - koska saaristossa oli yleensäkin erikoisoikeuksia, oli jäniskin aina vapaa. Siis äkkiä laukaus, säikähdys oli kova molemmin puolin. Se oli äitini, joka oli pesemässä suolia lammen rannalla valkoinen huivi päässä. Säikähdys oli kova molemmin puolin. Äitini eli vielä 40 vuotta tämän jälkeen.

Setäni Erkki oli eräs uranuurta-

Lumivaaran hovi ja hovinkoski

Lumivaaran pitäjässä, Ihalan asemalta kolme kilometriä Lumivaaran kirkolle päin oli entinen Lumivaaran hovi ja sen vieressä Ihalan joessa pitäjän kuulu Hovinkoski.

Hovissa lienee aikoinaan eletty "voimakkaasti". Muun muassa tie Ihalan aseman luota, Viipurin-Sortavalan maantieltä (asemaa ja rautatietähän ei silloin ollut) oli osittain kahtapuolen ojitettu ja sannoitettu, jota myöten oli hyvä hovilaisten pari- tai ehkä kolmivaljakoidenkin kanssa ajaa maantielle ja siitä edelleen, vaikka esim. Pietariin. Tie sittemmin aikojen saatossa oli mennyt melkein luonnonvaraiseen kuntoon, kunnes se v. 1938 Lumivaaran kunnan toimesta rakennettiin uudelleen Lumivaaran kirkolle asti ja luovutettiin valtion maantieksi. Kun siltä tieltä hoviin johtava noin 200 m suora lopputie kauniilla harjulla toi pihaan, se antoi tulijalle ensi tunnelman hovista ja ajattelemisen aihetta.

Ensimmäisenä oli tulijan näköpiirissä kolme suurta mäntyä piha-aukealla. Näiden ikä lienee kolminumeroisella luvulla kirjoitettava. Nuo männyt, ellei niitä olisi nyttemmin kaadettu, lienevät ainoat elossa olevat luonnon muistomerkit, jotka voisivat kertoa hovista ja sen ympäristötapahtumista. Paljon ne kumminkin ovat aikoinaan nähneet hovin isäntien loistoelämästä ja sen alaisten kurjuudesta. Mutta ne eivät kerro. Ne säilyttävät luonnonomaisen salaisuutensa. Me voimme vain kertoa siitä, mitä rappeutuneita luonnonmerkkejä vielä on havaittavissa.

Ennen varsinaista asuinpihaa, talouspihan oikealla puolella oli penkkaan kaivettu maakivistä holvikattoiseksi kalkkiruukilla muurattuja n. 5 metriä pitkiä "viinikellareita". Ne oli maalla peitetty ja pihan puolelta sinne johtivat tuulikaapilla varustetut, raskaasti raudoitetut ovet, aikoinaan raskaine rautalukkoineen. Ne lienevät toimineet sen aikuisina jäätkaappeina. Omistajilleen niistä lienee ollut iloa, mutta ympäristöasukkaille ehkä enemmän harmia.

Hovissa lienee aikoinaan ollut myös voimakas "karjahuusholli". Siitä todisteena olivat palaneitten karjarakennusten suuret kivijalkarakenteet. Siihen aikaan jo oli ollut mm kaksinkertainen tallirakennus, josta lannat oli luotu tallin alakertaan. Tämä kivijalasta ja vetosillasta päätellen. Päärakennus oli kauniin puutarhan ympäröimällä, jyrkästi koskellepäin viettävällä kumpareella. Puutarhassa kasvoi vieläkin monia harvinaisuuksia, myös aikoinaan istutettuja omena- ym puita, köynnös- ja maustepensaita. Päärakennuksen ikää tuskin kukaan lienee tietänyt. Sen toinen pää lienee ollut vanhempi, hirsirakenteinen ja taidokkaasti kalkkiruukilla rapattu. Se rappaus oli muisto menneiden suomalaisten sukupolvien suorittamasta taiteellisesta työstä. Toinen pää, sekin hirsirakenteinen, lienee ollut myöhemmin rakennettu, ja rappaamaton. Rakennukset olivat jo pahoin ränsistyneet, kun viimeinen omistaja Tapanainen muutamia vuosia ennen talvisotaa rakennutti uuden päärakennuksen.

Hovin alaisuuteen "Kreivin aikaan" verovelvollisena, päivä- ja taksvärkki- ym töineen oli kuulunut Lumivaaran pitäjä kokonaisuudessaan, ja osia naapuripitäjistäkin, joista lampuotitilalliset kävivät päivätöitään suorittamassa. Silloin lienee Hovin oma viljelyspinta-alakin ollut huomattavan suuri silloisiin oloihin verrattuna. Nytkin sillä aukealla oli naapureiden kanssa n. 50 ha ja paljon oli ympäristössä vanhoja peltoja metsittyneinä, joissa näkyi vieläkin vanhoja auran jälkiä.

"Kreivin aika" päättyi, kun v. 1877 silloinen omistaja, hovimestari kreivi Alexj Mussin Puschkin ja hänen rouvansa Ljubov Alekxandrovna, syntyään Besborotko, myivät alueet Suomen valtiolle. Tästä viimeksi mainitusta nimestä olikin jäänyt kansan suuhun pilkkanimitys "Perspotkun hovi". Tämän jälkeen isossa jaossa oli hovin pääpaikka joutunut vänr. Vehviläiselle. Seuraava omistaja oli Kokko, jolta talo meni pakkomyyntiin, ja ostaja oli Jaakko Lankinen. Hänen jälkeensä tuli paikalle Meskanen ja sitten Larikka. Viimeksi isännöi Josua Tapanainen, jonka aikana peltopinta-ala oli 25 ha.

Hovin pihasta meni koskelle, sen niskalla olleelle myllylle, ja vähän alempana olleelle sillalle ojitettu ja vieremään leikattu tie kivirumpusiltoineen. Tien vieressä oli ns säkkinotko. Tieleikkauksen alapuolella oli koskenpuoleisella reunalla äkkijyrkkä kallioseinä, jossa oli sateessa pitäviä onkaloita. Näihin olivat kuulemma ennen asukkaat, ehkä sotaa karkuun lähtiessään, peittäneet aarteitaan, ja mm viljasäkkejä. Siitä nimi säkkinotko. Myöskin kulta- ym rahoja oli peitetty rautapatoihin, joista oli tehty merkintöjä kiviin ja kalliioon. Nämä jalometallirahojen homeen aiheuttaneet, pimeällä joskus leimahdelleet, fosforiliekit ns aarrevalkeat saivat aikaan puheenaihetta, ja myöskin toimintaa. Aikoinaan muinaistieteilijät kävivät merkkejä ja aarteita etsimässä, kun kerrottiin jonkun löytäneen ja rikastuneen aarteilla. Tulos taisi olla heikko?

Kosken niskalla oli aikoinaan ollut mylly ja tamppi. Siitä todisteena olivat ns uitopadon jäännökset, jykeviä veistettyjä parruja rautapulteilla toisiinsa kiinnitettynä ja myllyyn menevä vetosilta. Alajuoksua varten oli kaivettu menotie, joka muodosti jokeen kauniin saaren. Vähän alempana oli ollut silta, josta olivat jäännöksenä kahdenpuolen koskea olevat kiviarkut. Silta oli ollut käytössä mm joen toisella puolella oleville ns Torppiin pelloille kuljettaessa. Ne olivat entisiä ruotusotamiesten torppia, jotka olivat kuuluneet hoviin, joista jätteitä oli näkyvissä viimeiseen lähtöömme asti.

Itse hovinkoski oli noin viisisataa metriä pitkiä, ja putousta parikymmentä metriä. Se oli Ihalan joessa, jossa oli myöskin monia muitakin koskia, mutta tämä oli suurin ja kuuluisin. Koskessa oli välillä useampiakin parin metrin korkuisia putouksia. Niissä putouksissa kävivät monet, etenkin aseman herrasväki, itseään hierottamassa. Ja mikäpä sen mukavampaa ja halpaa luonnonmukaista hierontaa olisi voinut ollakaan, kun kuumana kesäpäivänä ryöppyävä raikas vesi antoi terveellistä hierontaa. Tulva-aikana ei näitä putouksia ollut, kun vettä oli joen täydeltä. Tulvien aikana tavallisesti uitettiin puutavaroita, etupäässä tukkeja. Se oli valtava näkemys, mutta työmiehille joskus vaarallinenkin. Erään kerran, liekö laskulla olleet luikkumiehet nukahtaneet ja puomi jäänyt auki, kun koko koski meni tukkeja täyteen. Muodostui ruuhka. Tukkeja oli pystyssäkin noin viiden metrin korkuisena ruuhkana. Tälle ei kukaan mitään mahtanut. Mutta sitten yön aikana vesi nousi suman yläpuolelle ja aamulla ruuhka lähti liikkeelle valtavalla rytinällä, ja koski oli tyhjä vasta kun tukit loppuivat. Uittotyö oli monelle hyvä keväinen ansiotyö, kun se Iijärvestä Laatokkaan kesti joskus pitkälle kesään, kun oli usean firman puut uitettava. Koski oli myös kaunis nähtävyys keväällä ja kesällä kahdenpuolen kukkivine tuomineen ja muine lehtoineen. Koskessa oli myös kaloja, etupäässä lohia, joita oli hauska narrata, mutta jotka väliin narrasivat narraajaansa. Kosken ylä- ja alapuolella oli myös krapuja ja simpukoita.

"Monasti rannalla kosken, kuohuja katselin, kuuntelin. Usein vieläkin, niistä uneksin."

ja kevätpyynnissä, hänen nimissään lienee vieläkin epävirallinen Suomen ennätys hylkeenpyynnissä, tulos 11 hyljettä 10 laukauksella. Lukumäärä on ylitetty, mutta panoksia on mennyt enemmän.

Pöllön kalasauna. Laatokalla oli tuttu paikka kalastajille ja hylkeenpyytäjille.

KALASTUSSEURA JA KALAJUHLAT

Lumivaaran saaristossa toimi ennen sotia, siitä asti kun muistan, kalastajain yhdistys, Saariston Kalastusseura. Seuraan kuuluivat jäseninä Kalksalon, Kuhkaan ja Kesvalahden kylien kalastajat. Toimipaikkana oli pääasiassa Kalksalo ja Kuhkaa. Kun isäni Otto Heinonen oli erääseen aikaan vuosia seuran sihteeri ja isoisäni eli ukkoni Paavo Heinonen seuran puheenjohtaja, muistan lapsuudessani monia kokouksia meillä kotona pidetyn. Äitini hyvän kirjoitustaidon ja kauniin käsialan omaavana kirjoitti isäni puolesta pöytäkirjat puhtaaksi. Muista johtokunnan jäsenistä muistan mm Matti Kilpiön eli Huttumäen Matin Kuhkaasta. Hän oli sen ajan paikkakunnan valistuneimpia henkilöitä. Ei ihme, että hänen kaksi poikaansa ovat nyt vuosikymmeniä vaikuttaneet kansankynttilöinä Keski-Suomessa.

Tämä kalastusseura oli Sortavalassa toimivan keskusliiton alainen, josta neuvoja vieraili seuran alueella. Mitä kaikkea hyötyä seurasta oli jäsenilleen, siitä ei minulla ole tarkkoja tietoja.

Joka kesä siellä pidettiin kuulut kalajuhlat. Johtokunnan asiana olikin kevätkesällä näiden juhlien järjestely. Juhlapaikkana oli tavallisesti saari. Ensi alkuun pidettiin juhlat Haminan saaressa, joka sijaitsi Kuhkaan ja Kalksalon välisen Sittaselän salmien lähellä. Varsin hyvä ja keskeinen paikka, jonka lehtoaukeamalla oli talkoolla joskus rakennettu tanssilava. Lavan ainoa suurkäyttö olikin nämä juhlat. Joskus syyskesän talkoiden väki kävi siellä ns talkoiden kuokkajaisia tanssimassa. Kalajuhlat pidettiin tavallisesti heinäkuun sunnuntaina iltapäivällä alkaen. Ohjelmassa oli mm torvisoittoa, jota esitti Lahdenpohjasta pyydetty soittokunta. Oli lausuntaa, yhteislaulua ja juhlapuheen pitäjäksi oli kutsuttu joku seudun maalaisliittolainen kansanedustaja. Muistan heistä Juhani Leppälän ja Kaapro Huittisen. Juhlan menoon kuuluivat myöskin monet kilpailut. Siellä kilpailivat eri suuruisilla hevosvoimilla varustetut tavalliset kalastajien moottoriveneet, ja sitten oli soutukilpailuita sekä naisille että miehille. Soutukilpailuissa jokainen osanottaja joutui vuoronperään samalla veneellä ilman perämiestä kiertämään määrätyn reimarin tai vaajan. Se oli kova soututaidon koetus, mutta osanottajia oli, ja palkintoja jaettiin.

Juhlien järjestäjillä oli myös kova urakka juhlaravintolan eli puhvetin järjestämisessä. Siinä saivat kylien naiset panna parastaan. Muistan, että äitinikin leipoi osan pullapitkoista kahvileiväksi, jotka sitten pyykkikoriin ladottuina kannettiin veneeseen juhlapaikalle vietäväksi. Juhlaravintolaan kuului aina kahvin ja virvoitusjuomien lisäksi voilla voidellut karjalan piiraat ja voileipiäkin, mutta ennenkaikkea rantakala eli kalakeitto. Siinä piti aina olla hyvää arvokalaa, siikaa, lohta tai nieriäistä. Sen valmistus oli vaativaa hommaa, kun suurissa kivien väliin asetetuissa rautapadoissa piti keiton valmistua niin, etteivät perunat ja kalat menneet sekaisin velliksi. Kalakeitto ammennettiinkin suoraan padasta syöjille, ja syöjiä riitti, sillä Lahdenpohjan kauppalastakin tuli nk herrasväkeä juuri sitä kalasoppaa syömään.

Kaksi, jopa joskus kolmekin matkustajalaivaa kuljetti Lahdenpohjasta lähtien, ja välilaitureilta kooten väkeä juhlapaikalle. Niinpä sinne kokoontuikin aina monisatapäinen juhlajoukko. Tietysti rannan kylistä kuka kynnelle kykeni, mutta myöskin niin kutsutuista salokylistäkin tuli paljon, varsinkin nuorta väkeä, jota moottoriveneet eri paikoista kuljettivat juhlasaareen. Juhlan lopussa oli puolitoista tuntia tanssia torvien säestyksellä, ja sehän oli nuoren väen mielestä juhlan kohokohta, sillä siihen aikaan ei ollut huvipaikkoja lähellä. Eipä ihme, että kalajuhlat olivatkin kauan odotettu tapaus. Kesäsunnuntai olikin vaihtunut jo hämärtyväksi illaksi, kun viimeiset moottoriveneet väkineen lähtivät pois juhlapaikalta.

Seuraavana päivänä lähistön pikkupojat kävivät sitten tarkastamassa tienoot, että olisiko sinne jotain jäänyt, ja sattuipa silloin löytymään jokin lantti tai tyhjä pullo. Haminan saaren tanssilavan lahottua muuttui juhlapaikka aavan meren äärellä olevan kallioisen Loukion saaren rauhalliseen poukamaan. Se saari oli kauempana kylän asutuista rannoista, mutta paikka oli sitä juhlavampi, kun lähistön kallioilta sai ihailla Laatokan rannatonta keskikesän levossa lepäävää ulappaa. - B e r t t a H ä m ä l ä i n e n.

Ester Kuutsa:

KAUPPAPUOTI

Silloin kun Lumivaara oli vielä yhtä Jaakkiman pitäjän kanssa, oli Kumolassa vain yksi kauppa, Lisinin puoti. Se oli aivan senaikainen tyypillinen kauppapuoti. Katossa koukuissaan riippuivat ämpärit, lypsyrainnat, myrskylyhdyt ja huopatossut. Seinällä olivat remmit, rahkeet, setolkat, mahavyöt ym hevosvaljaat. Lattialla olivat nuorakiepit, joiden päällä isännät istuskelivat, tupakoivat, syleksivät ja pohtivat maailman menoa. Ovinurkassa oli kraanalla varustettu "kirassi"-astia ja sen edessä pullapellin tapaisella litran ja puolen litran mitat ja suppilo. Siitä sitten laskettiin öljykannuihin ja lasipulloihin tätä tuiki tarpeellista ainetta, eihän silloin ollut sähköä.

Kaupan perältä meni ovi latavoihen (käsivarastoon). Siellä olivat sillit, rautanaulat ym kylmä tavara. Oikealta vei ovi kauppiaan asuntoon. Siinä ovessa oli soikea lasi-ikkuna, noin 30 x 20 cm, siitä sopi pitää silmällä kauppaa. Siinä lähellä oli kauppiaan kirjoituspöytä ja siinä välttämätön "tsottalauta", helmitaulu, senaikainen laskukone.

Itse kauppias oli toimelias ja ronski mies, nykyään sanottaisiin, että hän oli värikäs persoona. Hän viljeli tiheään kirosanoja, ominaisin sanansa oli perttele. Hän osti viljaa, voita, munia ym ja vaihtoi ne sokeriin, tsajuun, kahvineljänneksiin, mahorkkaan ja kaikkeen, mikä elämämme tarpeisiin kuuluu. Emännille oli tyykiä ja kretonkihuiveja, lapsille pompommia ja orahkoita. Joskus pelmahti lapsiparvi puotiin, melusi äänekkäästi ja kosketteli tavaroita. Silloin kauppias suuttui ja ajoi lapset ulos: "Perttelen kauravatsat, mänkää kotihenne." Lapset mennessään huusivat: "Orehkapötsi, orehkapötsi."

Kauppiaan rouva oli hiljainen, nöyräluontoinen ihminen. Hänen nimensä oli Sofia, mutta kauppias kutsui häntä Tsonniksi. "Tsonni perttele, tule tänne", kuului monta kertaa päivässä. Hänen oli pysyteltävä miehensä lähettyvillä. Olihan itsestään selvää, ettei kauppaa voinut yksin jättää, kun kauppias meni asioilleen makasiiniin tai muualle. Usein piti Tsonni-rouvan laskea kirassi astioihin, ettei kauppiaan kädet likaantuneet ja haisseet öljylle, kun hän mittasi ruokatavaroita ostajille.

Tsonni-rouvalla oli kaksi lehmää ja puoli tusinaa lampaita hoidettavanaan. Lampailla oli tsottahelmi kaulassa, mistä ne tunnettiin kauppiaan omiksi, kun kesäisin olivat yhteisillä laitumilla. Suuri pässi käyskenteli talvisin pihalla ja nyhti asiakkaiden reestä heiniä ja syödä nöplötteli heinäntähteet hevospuomin luota. Eihän heiniä kukaan niin tarkasti rekeensä nostanut, ettei pässille rippeitä jäänyt. Lihava ja komea se olikin.

Usein kävi kauppias kauppamatkoilla Viipurissa ja Pietarissa. Mennessään vei maalaistuotteita ja toi kauppaansa kaikenlaisia tavaroita. Joka kerran sai Tsonni-rouva hyvät tuliaiset. Kerrankin näädännahkaisen muhvin ja kauluksen ja usein leninkikankaita, jopa silkkisiäkin, ja käsiveskan, mitä ei monella siihen aikaan ollut.

Erään kerran pääsiäisen edellä toi kauppias Pietarista kotiinsa uuden ikonin, obrosan, niinkuin siellä sanottiin. Siinä oli pieni öljylamppu Pyhän Äidin ja Jeesuslapsen edessä, missä paloi ikuinen tuli. Kauppias oli harras katolilainen ja risti silmiään obrosan edessä joka aamu ja ilta sekä aterioiden jälkeen.

Uuden obrosan hän asetti kotinsa parhaaseen nurkkaan "suureen tsuppuun", täytti lampun öljyllä, sytytti tulen ja asettui kumartamaan ja tekemään ristinmerkkiä ja mielessään kiitti Jumalan äi-

Lumivaarasta 1970

Heräsin siihen, kun junailija koputti makuuvaunun ovelle, ja sanoi »Seuraava Elisenvaara, ja sitä seuraava Ihala. Matkalippu, olkaa hyvä.» Olin tulossa pitkältä matkalta. Annoin matkalipun ja aloin pukeutua. Tiesin, että juna Elisenvaarasta Ihalaan ei kauan kulje. Kun juna läksi Elisenvaarasta, vedin akkunasta verhot syrjään, ja siinä pukeutuessa katselin tuttuja maisemia. Olikin kaunis kevätkesän aamu. Aurinko paistoi, ja maa näytti olevan kukkeimmillaan.

Kohta oltiinkin jo Akkaharjun kohdalla, mutta siinä ei juna pysähtynyt. Vain pysäkin hoitaja Komonen ja asemamies Heinonen siinä antoivat junalle ohimenomerkkiä. Junan ohi kiitäessä ehdin vain senverran havaita, että kaikki Akkaharjun aseman ja sahan puutavara-alueet olivat korkeita lautaja lankkutaapeleita täynnä. Sarion Akkaharjun saha oli siis ollut talven aikana ahkerasti käynnissä. Edelleen Hörpön särkän kohdalla leikkauksessa tuli vastaamme pitkä tavarajuna, kiskoen raskasta kuormaansa ylämäkeen. Siitä huomasin, että radalle oli laitettu toinenkin raide. Se lienee ollut koko Viipurin ja Sortavalan välinen. Vilahti siinä ohikiitäessä Hoteen kohdalla Hotee-niminen seisakkeen merkkikin. Tästä ajattelin, että sinne varmaankin on tullut asutusta lisää, sillä ei varmaankaan entisten asukkaiden takia olisi siihen seisaketta annettu.

Sittenpä jo saavuttiinkin Ihalan asemalle, jossa juna pysähtyi, ja astuin junasta. Vaikka oli aikainen aamu, olipas jo asemalla junan vastaanottajatkin. Aseman kirjuri Elna Kunnas ja asemamies Toivo Pipatti siellä olivat viran puolesta ja Heikuran Jussi ja Heinosen Jaakko työhön mennessään olivat vain asianharrastuksesta poikenneet junille. Siinä tuttaville kättä heilauttaen tervehdittyäni läksin kävelemään kotiin päin.

Makasiinin takana meijerille päin vilkaistuani huomasin, että meijerirakennusta oli jatkettu kaksi kertaa entistä pituutta, niinkuin jo itse olin meijeriä suunnitellessa ja sitä rakennettaessa ajatellut meijerin mahdollisia tarpeita varten. Nyt kuitenkin seinälle näkyi olevan tekstattu "Osuuspankki". Siinä näkyi myöskin olevan posti, parturi ym ja meijeristä ei näkynyt jälkeäkään. Siinä Pipatti jo tulikin perästäni, jolta kyselin tätä muutosta. Hän kertoi, ettei täällä meijeriä ole, vaan Osuuspankki osti talon ja rakensi jatkoksen sekä toimii siinä, ja on liikatilat vuokrannut postille ym. Maidon keräävät maitoautot taloista tankkiinsa ja vievät suoraan Sortavalan suurmeijeriin.

Kävelinkin sen kautta, ja edelleen mennessä näin, että Jaakkiman Osuuskauppa oli rakentanut entiselle tyhjälle peltotontille Lumivaaran tien ja rautatien alueen väliin isot viljasiilot ja pitkät viljaym makasiinit. Siinä joku varastomies availi juuri ovia. Kysellessäni hän kertoi, että siinä viljasiilojen lisäksi oli viljan kuivaamo- ja lajittelutilat sekä säkkitavaran varastot. Tien toisella puolella olevalla rakennustyömaalla kertoi samainen mies olevan rakenteilla ison myllyrakennuksen, joka jo sekin näytti olevan lähes valmistumaisillaan. Sekin oli osuuskaupan toimintaa. Sanoi, että osuuskaupalla, joka muuten on muuttanut nimensä Osuuskauppa Kalevaksi, on täällä koko kaupan alueen viljan keräilykeskus, jossa se kuivataan ja lajitellaan, sekä edelleen on tarkoitus myöskin jauhattaa myyntikuntoon. On kuulemma suunniteltu edelleen vielä myllyn vierelle rakentaa leipomokin, viljan edelleen jalostamista varten, aina pöytään asti kelpaavaksi.

Kun tulin kotiini kääntyvälle tielle, näin tien viereen rakennetuksi osuuskaupalle isot tavaramakasiinit, sekä näin myymälärakennustakin laajennetuksi. Siinä tulikin vasta herännyt myymälänhoitaja Taavi Hirvonen ennen myymälän avaamista paikkoja katselemaan. Hän kertoi, että Ihalaan oli hyvän oman tontin ja hyvien tieyhteyksien sekä rautatien ansiosta muodostettu liikkeen yksi suurimmista toimipisteistä. Tänne kootaan ja täältä jaetaan eri myymälöille tavaroita. Täällä on eräs liikkeen myymäläautokin, joka kiertää myymälättömiä alueita, ottaen täältä tavarat, ja täällä yöpyen. Siinäpä tulikin myymäläauton kuljettajakin ja läksivät myymälänhoitajan kanssa auton varastoa täydentämään. Minä läksin kotiin.

Syötyäni ja juotuani sekä hiukan levähdettyäni, pyysin autopoikiani lähtemään kanssani päivän ajelulle. Piti lähteä Kumolaan kunnanvaltuuston kokoukseen ja ajella vähän muuallakin, jonne linja-autokyydit eivät olisi sopineet.

Läksimme sitten suorinta tietä Kumolaan. Tämäkin tie oli valtion tienä laitettu asfalttipäällysteiseksi, ja olikin hyvässä kunnossa. Ennen Lumivaaran kosken kohtaa erkani siitä hyvä, sorapäällysteinen tie koskelle päin. Päästyämme tähän tienhaaraan näkyi sieltä juuri ajavan Varosen auto. Kalle-poika oli tuomassa isäänsä valtuuston kokoukseen. Pyysimme isä-Kallen kyytiimme, että poikansa pääsi palaamaan takaisin kotiin. Sanoin, että tarkoituksemme oli kokouksen jälkeen ajella vähän muuallakin ja että samassa kyydissä sen jälkeen pääsee takaisin kotiin. Tähän Varonenkin suostui. Ajaessamme Varonen kertoi, että Ihalan kyläläiset olivat tehneet sen kylätienä, kunnan avustaessa sen rakentamisessa, sekä vuotuisissa kunnostuksissa. Kertoi vielä, että Lumivaaran koski on nyt Imatran Voiman hallinnassa, ja se, samoin kuin Myllykylässä Kuismin koskikin, on valjastettu jauhamaan sähköä valtakunnn voimaverkostoon. Sitä rakennettaessa oli kosken padolle rakennettu hyvä ylimenosilta Ihalan kylätietä varten. Nyt Varonenkin oli tähän järjestelyyn tyytyväinen, vaikka aikoinaan olimmekin näistä tieasioista vähän erimieltä.

Tultuamme Valliuksen talon kohdalle havaitsimme Matin poikineen laittaneen pihaansa suuret autotallit y.m. rakennelmat. Ei Varonenkaan sanonut tietävänsä, mitä kaikkia, autoja ja erilaisia ajopelejä siellä lieneekään. Ainakin yhden kauppa-auton hän oli nähnyt liikennöivän ympäri kunnan, ja useampiakin pikkuautoja Matilla ja pojilla kuului olevan. Myöskin paloauto siellä on, kun Matti on edelleen palopäällikkönä.

Entisen Lumivaaran hovin kohdalla näimme Tapanaisen purkaneen vanhat hovin aikuiset rakennukset ja rakentaneen komean tiilinavetan sekä vanhojen asuinrakennusten paikalle perustaneen hyvän puutarhan. Edelleen näimme, että peräpelloille oli rakennettu uudet talon rakennukset, missä Varonen sanoi Toivo pojan isännöivän, ja Viljo-veli hoitelee entistä paikkaa. Kaikki mahdolliset viljelyskelpoiset maat oli raivattu pelloiksi.

Päästyämme Kontiovaaran kosken kohdalle näimme, että siellä oli tehty joen yli hyvä sementtisilta, josta läksi hyvä tie kohti Huhtervua. Varonen sanoi, että sekin oli tehty huhtervulaisten kylätieksi kunnan avustuksia käyttäen. Nyt sitä kuulemma oli aikomus tarjota kunnantieksi, joka luultavasti lähiaikoina tulee kunnanvaltuustossa esille.

Kun ajoimme Nivanojan sillalle, pysäytimme auton ja laskeuduimme katsomaan, miten sillan rakenteet ovat pysyneet paikoillaan. Hyvin olivat pysyneet. Hyvin oli aikoinaan rakennusmestari Nero rakenteet suunnitellut ja hyvin oli Pulliaisen Juho ne työt valvonut, vaikka silloin hätäaputöinä ammattitaidottomia työmiehiä olikin ollut suurin osa työvoimasta. Mutta oli-

Lumivaaran lottia.

han Juho itse vanha kokenut kivityömies.

Katsoimme kelloa ja havaitsimme, että useita uusia taloja oli reellä, että ehdimme ajoissa kokoukseen.

Myllykylän kohdalla ajaessamme näimme, että useita uusia taloja oli sinne rakennettu ja että pellot oli salaojitettu ja näyttivät olevan hyvässä kasvukunnossa.

Penttilän Sakarikin oli siinä kaivolta vettä hakemassa ja vilkuttamassa, johon vastasimme.

Ajaessamme joen sillalle, tuumasin, että kuinkahan kauan tämä aikoinaan urakoitsija Koivulan rakentama puusilta kestää. Varonen sanoi kuulleensa, että TVH:n insinöörit olisivat jo alkaneet suunnitella siihen kovan aineen sillan rakentamista.

Siitä edelleen näimme, että Toivo Leinonen oli nostanut kaikki rakennukset, myllyn ja sahan toiselle puolelle jokea tasaiselle maalle. No siinähän se Toivokin jo käveli, oli hänkin kokoukseen menossa. Käskimme kyytiin ja ajoimme Päntönaholle. Mennessä Toivo kertoi, että hän rakensi myllyn paikalle vain uuden padon ja sähkölaitoksen, josta oman tarpeen yli menevää sähköä jakaa naapureillekin.

Päntönaholla kun tultiin Kumolan Huhtervun väliselle maantielle oli siihen laitettu liikenneympyrät ja keskelle tienviitta, jossa tulotiellemme osoitti Ihalaan, vasemmalle luki Lumivaara - Lahdenpohja - Sortavala-, oikealle Huhtervu - Kurkijoki - Käkisalmi sekä suoraan eteenpäin Lumivaaran satama-Kesvalahti-Tervu. Kaikki nämä tiet olivat valtion teitä ja asfalttipäällysteiset. Tähän risteykseen, pitkin teiden varsia oli rakennettu useita uusia asumuksia.

Käännyimme vasemmalle, ja ajaessamme näimme, että kirkko oli entisellään ja seurakuntatalo oli vuorattu ja maalattu, mutta kallio, johon oli tarkoitus pystyttää Lahjoitusmaatalonpoikien muistomerkki, oli vielä tyhjä. Siinä tuumasimmekin, että kun ensi joulukuussa tulee kuluneeksi 70 vuotta siitä, kun Lumivaaran lahjoitusmaatalonpojat saivat perintökirjat tiloihinsa, olisi sopiva aika saada sekin hanke toteutetuksi, jota olisi ryhdyttävä kiireellä valmistelemaan.

Kunnantoimisto- ja kokouspaikka sijaitsi entisessä alakoulun rakennuksessa, joka oli sitä varten kunnostettu. Ajoimme sinne, ja hyvin ehdimmekin, ei kello ollut vielä kymmentä, eivätkä kaikki valtuutetutkaan tulleet. Ehdittiin vielä kertoa kuulumisia ja silmäillä ympärille. Tien toisella puolella olevaa osuuskaupan myymälää oli laajennettu ja siellä akkunan läpi näkyi Vilho Kuutsa apulaisineen tekevän kovasti kauppaa täynnä olevan asiakasjoukon keskellä. Myymälä oli järjestetty uudenaikaiseksi itsepalvelumyymäläksi. Siinä viereisessä talossa, jonka omisti edellä mainittu myymälänhoitaja Kuutsa, näkyi pihassa Kuutsan Esteri-rouva jonkun tuttavansa kanssa istuvan pihakeinussa.

Seuraava rakennus oli uusi kaksikerroksinen tiilitalo, jossa näkyi olevan Osuuspankki, posti, kunnanlääkäri, lastenneuvola y.m. Tämä kuului olevan pankin talo ja toiset vuokralaisia. Useita muitakin varsin edustavia taloja oli pitkin tien vartta rakennettu.

Nytpä olikin kello jo hiukan yli kymmenen ja kaikki valtuutetut näyttivät olleen saapuvilla. Aloimme kokouksen ja olin taas puheenjohtajana. Nuori, vastavalittu kunnankirjuri tuli pöytäkirjan kirjoittajaksi. Kunnanhallituksen puheenjohtaja Simo Anttonen esitteli asioita, joita kunnanhallitus oli jo valmistellen käsitellyt.

Tärkein asia oli kunnantoimitalon ja -lääkärin ym tiloja varten rakennettavan talon rakennussuunnitelmat. Kunnan toimitilat olivat käyneet riittämättömäksi ja Osuuspankkikin toivoi lääkärin ym kunnan vuokraamat tilat saavansa pankin omaan käyttöön, lisääntyneen oman toimintansa tarpeisiin. Nyt oli kysymys, että rakennettaisiinko nämä kaikki yhteen, vai olisiko parempi, että kunnantoimistorakennus olisi erillään ja lääkäri yms tilat erillään. Valtuusto vakavasti ja monipuolisesti harkittuaan, tuli siihen tulokseen, että suunnitellaan kaksi eri rakennusta lähekkäin yhteen lämpökeskukseen, ja jätettiin harkittavaksi sekä myöhemmin päätettäväksi, jospa olisikin paras suunnitella nämä rakennukset Päntönahon ja kirkon läheisyyteen ja jättää tämä paikka koulutointa varten, kun sekin jo on ja piakkoin vieläkin enemmän tulee olemaan tilojen tarpeessa, kun uusi peruskoululaki joutuu toimimaan. Näillä evästyksillä palautettiin asia kunnanhallituksen ja kouluvaliokunnan käsiteltäväksi.

Toinen kauaskantoinen asia oli esillä, kun TVH on suunnitellut uuden moottoritien rakentamista Viipurin Sortavalan välille Ihalan asemanseudun vieritse. Tästä oli pyydetty kunnan lausuntoa. Tie tulisi Metsikon kylän kohdalta suoraan Laagerlinnin talon ja kosken kautta Ihalan aseman lähelle, jossa se kulkisi aseman asutuksen yläpuolella levonmäkeä myöten Syvänoron ojalle ja siitä Jaakkiman puolelle. Tämä ehdotus tuntuikin

Lumivaaran kunnanvaltuusto Kemissä.

tiä onnistuneesta liikematkasta. Mutta voi kauhistus, hänen nenälleen alkoi tippua öljyä. Silloin karjaisi: "Tsonni perttele, tuo riepu, obrosa vuotaa." Rouva pyyhki öljyn ja totesi, että lamppu vuotaa. Se piti tyhjentää, pestä ja odottaa tinuria kylään. Siksi aikaa asetettiin ikonin eteen kynttilä.

Kauppiaan kuoltua rouva möi kauppatalon tontteineen ja muutti poikiensa kera maatilalleen Kurkijoen pitäjään. Nyt viimeksi omisti sen kauppapaikan Jaakkiman Osuuskaupan Kumolan myymälä.

valtuustoa miellyttävän, mutta paikan päällä tarkemmin asiaan tutustumaan valittiin minut tielautakunnan kanssa ja laatimaan ehdotus lausunnoksi seuraavaan valtuuston kokoukseen.

Eräitä pienempiäkin asioita oli vielä listalla, mutta ne päätettiin vähin äänin, joten kokous päättyi hyvissä ajoissa.

Pois lähtiessä sanoin Anttosen Simolle, että käykanssamme autoon, niin saat kyydin Kuhkaan kautta Huhtervuun. Ja kävihän Simo. Niinpä sitten ajoimme ensin pappilan ohi. Sekin tie oli parannettu ja levitetty sekä päällystetty pikitieksi, joka liittyi Siiran luona Päntönaholta tulevaan Kesvalahden tiehen. Tästä vähän matkan päästä erkani tie satamaan. Olisipa ollut mukava pistäytyä katsomassa satamalaituriakin, mutta Simo vakutti, että kyllä se nyt kestää paremmin kuin ensimmäinen rakennusyritys. Tähän luottaen emme nyt malttaneet mennä katsomaan, vaan suuntasimme edelleen Kesvalahdelle päin. Tässä Kumolan kylän halki ajellessamme näimme, kuinka hyvin olivat pellot kasvaneet. Kyllähän entuudestaankin tiesimme, että nämä maat olivat mitä parhaita viljelysmaita, ja hyvin kasvaneet, mutta kun ne nyt oli suurimmalta osalta salaojitettu, ja voimaperäisesti uusin peltoviljelyskalustein viljelty, niin kyllä kelpasi niitä katsella. Asutustakin oli lisääntynyt pitkin matkaa. Sitä ihmetellessäni Simo sanoi, että jossakinhan on täytynyt asumuksiakin lisääntyä, kun kunnan asukasluku jo lähentelee 8000, joten kuntamme pakkoliitoksistakaan ei enää ole pelkoa. Tähän asti on toimeentulokin ollut kohtalainen pääasiassa maatalouden turvin, kun melkein kaikki viljelyskelpoiset maat on otettu viljelykseen ja rannikkopuolella on kalastus antanut hyvän lisätoimeentulon. Mutta nyt näyttää, että jotain muutakin, esim. teollisuutta, pitäisi ruveta saamaan, jos mieli turvata koko väestölle toimeentulo.

Siinä puhellessamme tultiinkin jo Kuhkaan tienhaaraan, jonne käännyttiin. Lähellä Miesniemeä käännyimme Seitsalmen lautalle. Siellä oli Samulin Pekko lautturina ja pieni lautturin tupa, josta tapasimme Pekon kahvilla. Tuvan eteen ajettuamme Pekko hyppäsi ulos ja oli valmis palvelemaan, vaikka sanoi jääneen kahvin juonnin kesken. Kun meillä ei niin kovin kiirettä ollut, sanoimme, että juo nyt edes kahvi edelleen. No sehän sopii, sanoi Pekko, mutta tulkaa nyt sitten tekin hänen kanssaan kahville. Menimme, ja kyselimme Pekolta kaikenlaista. Kertoi mm että Miesniemestä on tullut suuri tehdasyhdyskunta. Mustalampi ja Saikkonen siellä on laajentanut ja monipuolistanut laitteitaan. Kun sinnekin saatiin sähkövoima, niin sen turvin on ollut hyvä lisätä monipuolista tuotantoa. Koko niemi ja Utusen ranta on kuin pieni teollisuuskaupunki. Sanoi vielä, että kun hän on nyt ollut lautturina, niin ovat ruvenneet suunnittelemaan siihenkin sillan laittamista, jolloin häneltäkin virka menee, mutta tuumasi, että johan se joutaakin. Hänellä on ollut jonkinlainen pohjapalkka ja lisäksi lauttamaksut. Ja kun pois jää, niin saa eläkettä, joka hänelle riittää. Lautta ja tie kesvalahden tieltä asti on kylien tiekunnan tie, joka saa kunnalta ja valtiolta huomattavat avustukset. Tässä puhellessamme tuli perästämme jo Lätin Tuomaskin poikansa kyydissä. Tuomashan oli myöskin kokouksessa ja poika sillä välillä Lahdenpohjassa käymässä. Nyt Pekko hinasi meidät ja molemmat autot samassa lautassa yli, että pääsimme jatkamaan matkaa. Lautalta päästyä ylitimme toiset pienemmät salmet, jotka oli täyttämällä saatu hyväksi tieksi. Riemunsaaren läpi ajettuamme tulimme Lautsalmelle Matti setäni pihaan. Tullessa ihmettelimme, kuinka mukavasti oli Riemunsaaren kohdallakin saatu tie kallioiseen maastoon hieman kallioita kierrellen. Tuomas pyysi lähtemään edelleen heille asti ja kehui tien olevan hyvän. Tämä tieto meille riittikin, sillä maisemat muuten olivatkin jo entuudestaan tuttuja, joten päätimme tästä kääntyä takaisin, kun ensin käymme serkkujani tervehtimässä. Sisään mentyämme, oli siellä vain naiset kotona, sanoivat miesten olevan Kylmässäorossa aitoja laittamassa. Kävivät naiset laittamaan kahvipannua tulelle, mutta sen kielsimme, kun juuri olimme lautalla Pekon luona olleet kahvilla. Sitten muutettiinkin pata tulelle, ja sanottiin, että aamulla oli saatu rysästä muutamia haukia, niin tarjotaan vieraille kalakeittoa. No sehän sopii, eihän me salokylän ukot aina niin verestä kalakeittoa saakaan. Sanoin autopojallemme, että käyköön Kylmästäorosta hakemassa joitakin miehiä kansamme juttelemaan. Ennenkuin automme ehti lähteä, Jussi-serkkuni jo tulikin pyörän kanssa pihaan. Oli Lätin Tuomas ohikulkiessaan sanonut, että pihaan jäi vieraita ja silloin Jussi oli lähtenyt. Jussi kertoikin, kuinka suuren työn takana oli tien aikaansaaminen. Ensin ei meinattu saada kyläläisiä yhteiseen tuumaan ja sitten oli avustusten saaminen juuren alla. Vuosikymmen siinä kului ennenkuin päästiin varsinaiseen työhön käsiksi. Mutta sitten kun työhön käytiin, pian siinä valmista tuli, kun kaikki, epäilijätkin olivat mukana talkoovoimin, ja osalta tehtiin konetöitä rahaa vastaan, johon avustukset käytettiin. Kun tie saatiin valmiiksi, tulos on nyt kaikkien mieleinen.

Kysyin Jussilta, kuinka lienee kalksalolaisten tiehanke edistynyt. Sanoi, että eiköhän se hyvässä kunnossa jo liene sekin tie. Kun Kesvalahden tie saatiin Tervuun asti, niin kohtahan ne Kalksalon kyläläisetkin alkoivat touhuta sinne pääsyä. Heillähän olikin vain yksi melkein kuiva salmi ylitettävänä, että pääsivät Kurkijoen kunnan puolelle, jonka kautta sitten tekivät edelleen Kesvalahden tielle. Kyllä ne ainakin jo läpi autolla ajavat, mutta kuinka hyvässä kunnossa lienee, ei tietänyt, kun ei ole siellä kulkenut.

Siinä puhellessa tuli kalakin keitetyksi ja syödyksikin ja vieläpä kahvikin päälle, jonka jälkeen mustalaisen tavoin saatuamme kiitimme ja läksimme takaisin samaa tietä Kesvalahden tielle asti. Siinä päätimme lähteä suorinta tietä Huhtervuun osuuskaupan luo. Hyvä oli tämäkin tie, vaikka olikin vielä sorapäällysteinen, niinkuin se Kuhkaankin tie.

Tultuamme Huhtervuun osuuskaupan luo, emme malttaneet olla käymättä myymälänhoitaja Jussi Sihvosta tervehtimässä. Ensiksi kysyin Jussilta, kuinkas kauppa käy. Jussi tuumasi, että ei päivää, ettei kauppaa. Ja jatkoi, että vaikka myymäläautot kulkevat siitä joka päivä, niin niillä on pääasiassa vain ruokatavaroita ja myymälän lähiympäristö käy senkin täältä myymälästä. Myöskin oman liikkeen myymäläautot ottavat usein täydennystä täältä myymälästä. Kyllä myymäläkin on myynnin nousuunnassa, sillä asutuskin on lisääntynyt ja entistä enemmän elätään kauppatavaran varassa. Tieoloja kysyttyämme, sanoi Jussi, että entinen Korjosen ryhmän tie on hyvässä kunnossa. Sielläkin on pahimpia mutkia oikaistu ja pahimpia mäkiäkin on madallettu. Kunnalliskodilta Ihalaan sanoi tien olevan hyvässä kunnossa. Sanoi, että Ihalan varastoltahan heillekin pääasiassa tavara tulee, vaikka joskus rihkamaa täytyykin käydä Lahdenpohjasta päävarastolta valitsemassa.

Nyt päätimme lähteä Anttosen kautta, että Simo pääsee kotiin kyydissä. Siinä ajaessa, kun kunnalliskoti meiltä jäi näkemättä, niin Simo selitti, että entistä päärakennusta on pitänyt laajentaa, ja erillinen sairasosastokin on sinne rakennettu. Nyt siellä ei ole suurempia puutteellisuuksia lähiaikoina pelättävissä. Sieltä tien Ihalan tielle päin sanoi olevan samanlaista kuin tulemme Kalliosillan luona ja edelleen näkemään.

Tultuamme entisen Huhtervun meijerin kohdalle, näimme siinä olevan autokorjaamon. Simo kertoi, että sieltäkin maito kerätään taloista tankkeihin ja viedään joko Lahdenpohjaan jakelumeijeriin tahi Sortavalan suurmeijeriin. Rakennus myytiin autoliikkeelle, jossa korjataan vanhoja autoja ja tehdään muutakin metallityötä.

Ajoimme siis Hangasjärven kautta Anttoseen, jossa tipautimme Simon pois kyydistä omassa pihassaan ja jatkoimme matkaa Kalliosiltaan. Hyvähän se oli tämäkin tie, vaikka ei ollutkaan päällystetty. Kalliosillassa se yhtyi Kurenlammin kautta tulevaan tiehen, jota pitkin ajoimme edelleen Kontiovaaraan ja siitä Ihalan tietä edelleen. Kalliosillassa näimme kuinka Tirrin Matti siellä korjaili myllyään. Hän olikin saanut siihen hyvän padon, kun tien silta tehtiin padon kohdalle. Kyllä tie muutenkin oli hyvä, niin että sitä pienin parannuksin voitaisiin tarjota vaikka valtion tieksi.

Kierros tuli Kontiovaarassa umpeen ja paljon ehdittiinkin nähdä. Hyvin näytti tieolot olevan menossa.

Veimme Varosenkin kotiin Ihalan kylätietä myöten. Mennessä näimme Lumivaaran kosken padon ja sähkölaitoksen. Isot olivat siellä kin laitteet, kun vanhalle hovin koskelle oli pantu päitset päähän. Ja hyvän tien olivat ihalalaisetkin saaneet. Tuumasimme Varosen kanssa, että on nyt toista Kumolassa kokouksissakin käydä kuin ennen, kun piti jalkaisin kulkea, eikä aina päässyt suorinta tietä jalkaisinkaan. Joskus piti mennä ensin Jaakkiman asemalle ja sen kautta pääsi kuivin jaloin. Kevättulvien aikana ojat tulvivat ja veivät sillatkin mennessään.

Ihalan kylään päästyämme näimme, kuinka kylä oli kaunistunut. Talot olivat komeita ja pellot vieläkin komeampia. Salaojitetut peltolohkot kukoistivat täyteläisen tähkäpään toivossa. Tämä vanha valtion maantiekin oli levitetty ja päällystetty, niin että voi täydellä syyllä sitä nimittää "launoi toroka". Varonen kertoi aikaisemmin suunnitelleiden Kalmäen ja Myllymäenkin tulleen oikaistuksi ja mataloiduksi.

Varosen jäätyä kotinsa kohdalle ajoimme edelleen Ihalan asemalle päin. Poliisi Jaatisen tapasimme kotinsa pihassa maantien vieressä. Pysäytimme ja kysyimme, mikä huuto seurantalon urheilukentältä kuuluu. Kertoi siellä pelattavan jotain pallopeliä. Näimme, että seuran talokin oli vuorattu ja maalattu sekä saanut uuden peltikaton. Jaatinen kertoi, että nuorisoseura toimii ahkerasti ja monet muutkin järjestöt käyttävät taloa ahkerasti. Elokuvat ovat säännöllisesti pari kertaa viikolla ja muina iltoina milloin mitäkin tilaisuuksia. Poliisimiehenä hän kertoi, että käytös siellä on aina ollut siivoa, vaikka joskus pitkätukkaisiakin on näkynyt, niin hyvin harvoin häntä on siellä virkansa puolesta tarvittu.

Vähän matkan päässä taas pysäytimme, kun näimme opettaja Paavo Särkisillan puutarhassaan. Hän oli rakentanut oman talon koulun kohdalle maantien toiselle puolelle aikoinaan ostamalleen maalle. Siihen oli laittanut kauniin puutarhan, jossa väliin työskenteli. Sanoi olevansa eläkkeellä ja poikansa Olavi on koululla johtajaopettajana. Koululleki oli rakennettu uusi lisärakennus, kun entinen oli käynyt pieneksi. Oinaanvaaran ja Kostamojärvenkin oppilaat nykyisin kyyditään tänne eikä näille kylille sodan jälkeen rakennettukaan uusia kouluja, kun entiset olivat sodan aikana tuhoutuneet. Myöskin Kurkijoen puolelta Marianvaaran lapset käyvät täällä koulussa, kuten ennen vanhaan aikaan.

Nyt laskeuduimme Myllymäen uudelle oikotielle ison liikenneympyrän kautta, josta erkani myöskin Perikkalaan lähtevä tie. Näimme, että mäen päälle uuden ja vanhan tien väliin oli rakennettu uusi rukoushuone ja sen ympärillä oli hautausmaa. Tätäkin olimme jo pitkän aikaa suunnitelleet, mutta nyt sen näin valmiina. Tultuamme joen sillalle, näin että se oli tehty samalle paikalle, kuin aikoinaan oli suunniteltukin, vähän ylemmäksi entisestä sillasta. Siitä tie nousi suoraan Piiskankennäälle, joka kennäskin ja notko oli tasattu. Tästä edelleen entistä suuntaa omalle portille. Siinä näin, että uusi tie oli siitä tehty suoraan rautatien yli Saikkosen kaupan vasemmalle puolelle, kuten aikoinaan ratamestarit olivat suunnitelleet.

Tässä laitoin auton kotiin ja läksin jalkaisin katselemaan aseman seutua. Näin, että siinä edessä oleva vanhan ja uuden tien välinen vanha pelto oli rakennettu täyteen, paitsi siinä teiden risteyksessä oli pienoinen pallokenttä. Siinä oli omakotitaloja ja radan varrella oli korkeampiakin taloja. Läksin kävelemään uutta tietä. Vasemmalla, vanhan mutahaudan kohdalla oli tien viereen tullut iso autojen korjaus- ja huoltoasema. Oikealla puolella näkyi eräässä talossa olevan baari, jossa kuuluivat pelit soivan. Sillan yli mentyä oli edessäni iso liikeympyrä, ja oikealla oli kauppias Saikkosen tavaratalo, joka oli jatkettu ja uudelleen rakennettu vanhan ylikäytävän kohdalle asti, joka ylikäytävä oli suljettu. Siellähän se kauppias Aarne Saikkonenkin näkyi olevan liikkeen sulkemispuuhissa. Pysähdyimme puhelemaan. Siinä liikenneympyrässä, paitsi sillalle, läksi tie vasemmalle, Laagerlinnin koskelle päin ja oikealle aseman asutuksen ohi Jaakkimaan sekä suoraan vanhan ylikäytävän kohdalta ylös mäkeen päin, Kalliovaaraan ja sieltä edelleen Merjän kylään. Entinen Laukkasen talo oli purettu liikenneympyrän tieltä, mutta uusi entistä ehompi oli rakennettu jälelle jääneelle tontille. Se näkyi olevan kaksikerroksinen, jonka alakerrassa oli leipomo ja ruokala-kahvila sekä matkahuolto. Saikkonen kertoi, että liike käy hyvin. Laukkasen perikunta sitä hoitelee. Ennen hyviksi todetuilla Laukkasen rinkeleillä on hyvä menekki ympäri maakuntaa, ja valmistetaan siinä kaikenlaisia muitakin leipomotuotteita. Saikkonen itsekin sanoi olevan tyytyväinen liikkeensä tuottoon. Saikkonen kertoi edelleen hommistaan ja suunnitelmistaan mm, että kun Kortelammin ja Hepolammin rannoilla on paljon huvila-asutusta ja uimarantoja, hänellä on siellä pienet baarikaupat. Lisäksi nyt parhaillaan rakennetaan Jaakkimaan menevän maan-

Lumivaaran kunnan lopettajaisissa Seinäjoella. — Valokuvaamo Pohjola, Seinäjoki.

Sotilashallinnon aikainen Lumivaaran kunnan esikunta.

Lumivaaran kunnan viimeinen hoitokunta Seinäjoella.

Kalksalolaisten hylkeenpyynnistä

Laatokkahan jäätyi harvoin umpijäähän. Siihen jäi usein sulia aukkoja ja railoja, joiden reunoille hylkeet nousivat kevättalvella makaamaan ja aurinkoa ottamaan ja jos ei milloin ollut railoja eikä sulia aukkoja, hylkeet pitivät reiät kiintojäässä, sillä niidenhän täytyi saada hengittää ilmaa. Näkyi yleensä kauas, kun musta hylje makasi valkoisella jäällä.

Pyynti jäältä alkoi tavallisesti maalis-huhtikuun vaihteessa, riippuen kevään tulosta. Kulkuvälineenä käytettiin potkukelkkaa ja jääkenkä oli kummassakin jalassa. Kelkan eteen oli laitettu valkoinen vaate ja pyyntimiehellä oli päällä lumipuku, ampuma-aseena hyvin tarkkuutettu kiväärі ja panoksissa n.s. puolimantteliluoti. Ampuminen oli tarkkaa työtä, sillä täytyi osua päähän tahi kaulaan, että kuolema seurasi heti, sillä muuten hylje meni avantoon ja vaikka se myöhemmin kuolikin, pyytäjä ei sitä saanut. Pyyntivarusteihin kuului lisäksi kiikari, ampumateline, aurinkolasit ja tietysti muonaa.

Pyynti oli tarkkaa hommaa, sillä hylje oli hyvä kuulemaan ja haistamaan. Lähestymisen täytyi tapahtua ehdottomasti tuulen alapuolelta ja jos jäissä ei ollut rompeita, niin hiipiminen oli tasaisella jäällä sitäkin tarkempaa. Sopivana ampumamatkana pidettiin yleensä 100-150 metriä, mutta joskus joutui ampumaan pitemmältäkin matkalta. Kun hylje oli saatu, se vedettiin auki ja läski jätettiin nahkaan kiinni ja lihat pudotettiin avantoon, kun ensin oli otettu pois alaleuka, sillä se piti viedä todisteeksi nimismiehelle, että sai tapporahan, joka ennen sotia oli 50 mk.

Talvipyynnin aikana asuttiin saarissa olevissa kalasaunoissa. Jos ilma oli huono, oltiin kämpillä, sillä pyynti voi tapahtua vain hyvällä ilmalla. Hylje ei nouse jäälle huonolla ilmalla. Saaliit jääpyynnissä olivat yleensä vaihtelevia, 0-4 kpl miestä päälle päivässä.

Sitten kun jäät alkavat liikehtiä ja hajoilla suuriksi lautoiksi, pyynti muuttuu ns. ajojääpyynniksi, jossa kulkuvälineenä ja tukikohtana eli asuinpaikkana oli moottorivene ja porukkaan kuului 2-3 miestä, ja pyynti lautoilla tapahtui suksia tahi potkukelkkaa käyttäen ja tällainen porukka oli pyyntireissulla tavallisesti useita viikkoja, joskus kuukaudenkin yhteen menoon ja siellä sattui joskus vaarallisiakin tilanteita, esim. moottorivene voi jäädä puristuksiin jäiden väliin ja rikkoontua ja korjauspajat olivat kaukana. Saaliit näillä pyyntiretkillä joskus olivat hyviä, tietääkseni parhaimman saaliin saivat Matti Löyhkö ja Tauno Veijalainen, 3 viikossa 93 kpl. Pyyntikauden loputtua keväällä vuoltiin sileän pölkyn päällä terävällä veitsellä läskit irti nahkasta ja nahkat pinnattiin rakennusten seinille kuivumaan. Läski sulatettiin heraksi ja myytiin

Kesällä sulien vesien aikana oli hylkeenpyynti vähäisempää ja se tapahtui yleensä saarien rannoilta, joihin hylkeet nousivat iltasilla ja aamusilla makaamaan. Siellä oli monasti jo kyttä varttumassa. Tässä pyynnissä oli ampumaaseena yleensä haulikko, sillä illat ja aamut olivat sen verran hämäriä, että kiväärillä ei oikein nähnytkään ampua.

Jatkosodan aikana v 1944 sattui sellainenkin tapaus, että hylkeenpyytäjiä luultiin vihollisiksi. Laatokalla oleva Vossenoin saari oli miehittämätön. Kaksi kalksalolaista hyljemiestä oli saanut linnakkeiston komentajalta luvan mennä Vossenoihin ampumaan hylkeitä. Niinpä he kauniina kesäiltana menivät saareen. Siellä m.s. Meriniemessä oli paljon kiviä ja niillä myös paljon hylkeitä istumassa. Miehet pääsivät ampumamatkan päähän ja pauke alkoi. Mutta se kuului miehitettyihin saariin, joissa luultiin, että vihollinen oli noussut maihin Vossenoihin. Meidän linnakkeelta Heinämaasta lähti seuraavana aamuna kaksi moottorivenettä täynnä aseellisia miehiä ottamaan selvää Vossenoin tilanteesta. Mutta siellä ei ollut enää ketään. Hyljemiehet olivat yön aikana poistuneet saaliineen. Ja sitten komentaja muistikin, että hän oli antanut hyljemiehille luvan mennä paukuttelemaan hylkeitä. Komentaja sai muistutuksen päiväkäskyssä.

- Matti Niukkanen.

Lauloi niin että silmä putosi

Sattui ennen sotia Lumivaaran kirkossa, että virren veisuun ollessa käynnissä, kuului kirkonpenkistä voimakas ääni: "Kukaan ei saa liikahtaa, Sakari Kuismilta putosi silmä." Kirkkoon tuli hetken hiljaisuus ja Sakarin silmä löytyikin penkin alta. Sakari laittoi silmänsä taskuun ja veisuu sai jatkua.

Sakari oli ollut kivenhakkuussa ja kivensiru oli puhkaissut hänen silmänsä, joka sairaalassa oli poistettu kokonaan ja tilalle laitettu lasinen silmä. Sakarilla oli laulaessaan tapana tehdä naamaliikkeitä, minkä vuoksi silmä putosi.

Lumivaaran kirkkokuoro kirkon edessä kirkon vihkiäisten aikaan, johtajanaan kanttori Otto Rasilainen.

Laulajan muistoja

Muistellessani kotipitäjääni Lumivaaraa ja selaillessani Lumivaara-julkaisua, tuli eteeni otsikko "Laulua Lumivaarassa". Siinä mainitaan lukuisia kyläkuoroja, mutta ei kotikyläni Harvion kuoroa. Harviossa toimi noin 20 vuoden ajan tarmokas kansakoulunopettaja Saara Tapanainen. Hän kokosi kylän laulajaväestä sekakuoron ja ahkerien harjoitusten jälkeen kuoro esiintyi koululla järjestetyissä tilaisuuksissa. Kun joku kuorolaisista epäili joskus, mitenkähän esiintymisessä mahdetaan onnistua, asiasta varma opettaja lausahti: "Kyllä se menee, kun pistää menemään."

Sittemmin, kun olin päässyt kirkkomusiikkiopistosta ja toimin seurakunnan kanttoriurkurina, pyysivät kuorolaiset minua harjoittamaan ja johtamaan kuoroa. Tärkeä esiintyminenkin oli tiedossa. Pyyntöön suostuin mielelläni. Ja niin me ahkerasti puuhasimme lauluohjelmaa. Oli tulossa kalastusseurojen kesäjuhla, johon tarvittiin myös kuorolauluohjelmaa. Juhlapaikaksi oli valittu luonnonkaunis Pöllönsaaren saunaniemi.

Juhlakansaa saapui sinne kuka laivalla, kuka moottoriveneellä ja toiset tietysti tavallisilla soutuveneillä. Kirkonkylän porukka taisi käydä siellä Leppäsuon Ahokkaan moottorilla. Juhlaohjelmasta en erikoista muista. Taisi olla puheiden ja laulujen lomassa erilaisia kilpailuja soudussa, uinnissa ym ja ravintolasta oli tietysti saatavissa maukasta kalakeittoa ja karjalan piirakoita. Sitäkään en enää muista, mitä ja miten me kuorossa lauloimme. Mutta tulihan esiinnyttyä.

Kyläkuoroista oli kokoonpantu kirkkokuorokin. Huhtervun ja Kumolan kuoro yhdistettynä lauloimme juhlapyhinä kirkossa ja järjestimmepä joskus laulajaisiakin.

- Otto Rasilainen.

LUMIVAARAN MAANOMISTUSSUHTEISTA

Koko Lumivaaran kunnan alueen osti Suomen valtio vuonna 1877 sen silloiselta omistajalta kreivi Alexej Ivanovitsch Mussin-Puschkinilta ja hänen rouvaltaan kreivinna Ljubov Aleksandrovnalta, joka syntyään oli Kuschheleff-Besborodko. Tähän siis päättyi varsinainen lahjoitusmaakausi. Se olikin silloisille talonpojille ankaraa aikaa. Koko kunnan alueen silloinen kauppahinta oli 502.453:22 mk. Siis nykyisin varsin mitätön hinta. Tähän kauppaan sisältyi peltoa 3.349 tynnyrinalaa ja niittyä 5.179 tynnyrinalaa sekä metsää 46.647 tynnyrinalaa, yhteensä 55.175 tynnyrinalaa. Kesti kolmetoista vuotta, ennenkuin valtio sai hoidetuksi asiat siihen kuntoon, että v. 1890 voitiin mainitut maat luovuttaa silloisille viljelijöille täydellä omistusoikeudella 39 vuoden maksuajalla. Lunastushintojen vakuudeksi valtio otti kiinnitykset. Kuitenkin tässä yhteydessä valtio jätti itselleen metsämaata kruununpuistona käytettäväksi 3.382,94 ha, joka vuonna 1913 monien seikkailujen jälkeen luovutettiin tilallisille yhteismetsänä käytettäväksi. Maat luovutettiin v. 1890 yhteensä 392 asukkaalle perintökauppakirjalla. Taloa kohden oli keskimäärin peltoa 4,24 ha, yhteensä 1.663,20 ha, niittyä 6,52 ha, yhteensä 2.556,56 ha, metsää 50,16 ha, yhteensä 19.662,88 ha eli kaikkiaan 60,92 ha ja 23.882,64 ha. Erikoisesti tässä kiinnittyy huomio pellon vähyyteen ja niittyjen paljouteen. Se kuitenkin oli luonnollista, sillä kun maat eivät olleet omia vaan lahjoitusmaaherran alaisia ja vieläpä monenlaisien mielivaltaisuuksien painamana, ei tehnyt mieli niittyjä viljellä pelloksi, sillä se olisi tietänyt vain entistä raskaampia päivätöitä ja muita rasituksia.

Vuonna 1939 oli koko Lumivaaran yhteinen manttaali 25.82, jakautuen 773 eri omistajan taikka omistajaryhmän kesken. Näistä 24 oli sellaisia omistajia, jotka eivät asuneet Lumivaarassa eikä heillä siellä ollut viljelyskeskusta. Huomattava osa oli sellaisia omistajia, joilla oli maita eri nimillä omistuksessa, mutta viljeltiin toisten omistajien kanssa yhteisviljelyksessä, joko peltoa taikka metsää. Toiselta puolelta taas oli sellaisia omistajia, jotka yhdyspesänä omistivat maat, mutta asuivat ja viljelivät erikseen sovintojakojen mukaan. Varsinaisia omistusyksiköitä oli 685 ja omistivat ne silloin keskimäärin: puutarhaa 0,14 ha, yhteensä 102 ha, peltoa 8,12 ha, yhteensä 5.566 ha, niittyä 0,16 ha, yhteensä 112 ha, metsää ja joutomaita 26,38 ha, yhteensä 18.073,64 ha, yhteismetsää 4,92 ha, yhteensä 3.382,94 eli kaikkiaan 39,72 ha ja 27.236,58 ha.

Lumivaaran kunnan maataloustoimiston laatiman tilaston mukaan oli vuonna 1943 viljelmiä 729, johon on otettu erillisenä kaikki nekin viljelmät, jotka viljelivät yhdyspesien jakamattomia maita erillisenä. Tämä tilastotaulukko oli seuraava: 39 viljelmällä oli 0,25 - 1 ha, 54 viljelmällä 1 - 2 ha, 50 viljelmällä 2 - 3 ha, 122 viljel-

OSUUSTOIMINTA

Lumivaaralainen pienviljelijä tiesi jo ammoisista ajoista, mikä merkitys oli hyvällä naapuriavulla tai niin sanotulla talkoohengellä. Jos joltakin naapurilta näytti jäävän jokin ajankohtainen tehtävä työvoiman puutteessa suorittamatta, mentiin kylän voimalla talkoisiin. Jos metsätön pieneläjä oli polttopuiden tai rakennustarpeiden puutteessa, pidettiin talkoot ja vietiin puita. Kun tarvittiin suurempi tarvekalu, esim. kirkkovene tai muu sellainen, jota ei yksityinen pieneläjä yksin pystynyt hankkimaan, koottiin isompi porukka yhteisin voimin sitä toteuttamaan. Tälläinen yhteistoimintahenki oli oivallinen pohja tämän vuosisadan alussa syntyneelle osuustoiminnalle. Niinpä osuustoiminta monin eri muodoin heti alkuun saikin Lumivaarassa kiitollisen maaperän. Lumivaarassa syntyikin uskomaton määrä erilaatuisia osuustoiminnallisia yrityksiä.

Joskus kuulee sanottavan, että osuustoiminta on yhtä kuin sosialisoiminen. Ainakin ennen Lumivaarassa se oli aivan kaikkea muuta. Se oli pienten vähävaraisten yksityisyrittäjien omatoimista itsensä ja naapureiden auttamista yhteisin voimin.

Seuraavassa lyhyesti luettelemme ne Lumivaarassa toimineet osuustoiminnalliset yritykset, jotka olemme saanut tietoomme. Näiden lisäksi on varmasti ollut monia muitakin vastaavanlaisia yrityksiä pitäjän eri kulmakunnilla, jotka eivät ole tulleet tämän kirjoittajan tietoon.

Osuustoiminnallisia yrityksiä olivat: Huhtervun Osuuskassa, Sorolan Osuuskassa, Ihalan Osuuskassa, Kesvalahden Osuuskassa, Kumolan Osuuskassa, Kurkivaaran Osuuskassa, Saariston Osuusmeijeri, Huhtervun Osuusmeijeri, Lumivaaran Osuusmeijeri, Ihalan Osuusmeijeri, Tervajärven Osuusmeijeri, Huhtervun tarkastusyhdistys, Saariston tarkastusyhdistys, Ihalan tarkastusyhdistys, Huhtervun Munaosuuskunta, Ihalan Munaosuuskunta, Kesvalahden Sonniosuuskunta, Harvion Sonniosuuskunta, Kalksalon Sonniosuuskunta, Ihalan Sonniosuuskunta, Ihalan Karjuosuuskunta, Ihalan Puimakoneosuuskunta, Oinaanvaaran Puimakoneosuuskunta, Kesvalahden Puimakoneosuuskunta, Kalksalon Puimakoneosuuskunta, Lumivaaran Puhelinosuuskunta, Ihalan Puhelinosuuskunta, Huhtervun Sähköosuuskunta, Tervajärven Sähköosuuskunta, Tervajärven Laskuyhtiö, Jaakkiman Työväen Osuuskauppa, Kumolan Osuuskauppa, Jaakkiman Osuuskauppa, Osuusliike Laatokka, Jaakkiman ym pitäjien Palovakuutusyhdistys, Kumolan Saha- ja Myllyosuuskunta, Saariston Laivaosuuskunta, Lumivaaran Höyryveneosuuskunta, y.m. y.m.

Eräät edellämainituista yrityksistä olivat jo täysin palvelleena lopettaneet toimintansa, mutta useimmat jatkoivat toimintaansa, jopa talvisodan ja jatkosodan välilläkin. Näiden lisäksi oli vielä iso joukko sellaisia yhteistoimintamuotoja, joita ei oltu rekisteröity osuustoiminnallisiksi yhtymiksi, mutta toimivat avonaisina yhtyminä osuustoiminnallisin muodoin.

tien viereen Palovaaran kankaalle lentokenttää, jonne hänkin on varannut kauppapaikan.

Kun katsoin vasemmalle, huomasin Turtiaisen mökin paikkeilla olevat pitkät rakennukset. Saikkonen sanoi, että Eino Turtiainenhan on sinne rakentanut autotallit ja asuntonsa. Kuului pitävän suurta autoliikettä. On pari pienempää linja-autoa, jolla koululaisia kuljettaa, ja on pirssiautoja, taitaa olla useampiakin, ja jokunen kuorma-autokin. Sieltä muuten erkanee myöskin uusi tie Oinaanvaaran kautta Iijärvelle asti. Sekin tie kuuluu olevan jo valtion tie, mutta sen verran keskentekoinen, että päällystys puuttuu.

Läksin kävelemään Jaakkimaan päin menevää vanhaa tietä. Kulmatontille oli Juho Laine (ent. Tirri) rakentanut uuden kaksikerroksisen liikeasuintalon. Alakerrassa oli vaatetusliike ja yläkerta asuntoina. Seuraava, Laakson Marin kahvilakin oli suurennettu ja Mari edelleen piti siinä kahvilaa. Kauppias Rantanen oli uudistanut liikkeensä nykyaikaiseksi valintamyymäläksi. Hirvosen Väinö oli rakentamansa pilketehtaan rakennuksen laittanut sahaksi, jossa oli sahattu isot lankkutaapelit vieressä olevalle valtion laanille. Sahaamattomia tukkeja näkyi vielä olevan entisellä ropsilaanilla. Samalle tontille oli rakennettu komea myllyrakennus, vehnä- ym laitteineen. Suutari Naukkarisen taloon oli laitettu jonkinlainen sahan konttori. Entisen myllyn joen rannalla oli hän jättänyt jauhamaan sähköä, jota sitten aseman tontilla käytettiin. Edelleen mennessä näkyi Laakson August olevan mittailemassa Kymi-yhtiön paperipuupinoja talonsa vieressä ja Heikuran veljeksetkin näkyivät vielä olevan valtion laanin puolella halkopinojen luona. Siinä Laakson talon luona kun katselin Revonhännän kaupunginosan puolelle, voi panna merkille, että talot olivat pesseet silmänsä ja tontit kukoistivat hyvinä puutarhoina sekä että uutta asutusta oli levinnyt pitkin Levonmäen rinnettä.

Tästä käännyinkin takaisin samaa tietä rautatiesillalle asti, josta olin tullutkin, mutta siinä kun näin suoran tien Lumivaaran tielle, läksin sen kautta kotiin. Rautatien ja tämän Lumivaaran tien väliin oli laitettu pistoraide sillalle asti ja lastauslaiturit. Tien toisella puolella oli korkeita komeita kivitaloja, useampiakin. En lukenut kerroksia, mutta olisikohan siinä jo toteutunut se satu, jonka aikoinaan kuulin Jaakkiman nuorisoseuran talolla, kun Viljo Pelkonen kertoi nähneensä sellaisen unen, että Jaakkiman Lopotista kerran tulee sellainen kaupunki, että vielä Ihalassakin on seitsemän kerroksisia taloja. Näissä suurissa taloissa näkyi olevan erilaisia liikkeitä. Oli hotelli-ravintola, oli mm Alkoholiliike ym liikehuoneita.

Tämän kierroksen kautta menin kotiin, ja kävin levolle.

Aamulla herätessäni hieroin silmiäni, ja ihmettelin, että missä minä oikein olen. Saatuani silmäni auki, huomasin olevani Hausjärvellä omassa sängyssäni ja kuulin emäntien huutelevan aamupuurolle. Tämä kaikki olikin siis ollut vain unta, mutta miellyttävää unta. Siinä oli paljon vanhoja suunnitelmia ja haaveitakin toteutunut ja paljon oli toteutunut sellaistakin, jota ei ennen missään vaiheessa oltu kuviteltukaan. - P.H.

Lumivaaralaisia Etelä-Suomen Lumivaaraiset-seuran perustavassa kokouksessa Hyvinkäällä 8. 12. 1970.

ETELÄ-SUOMEN LUMIVAARALAISET

Marraskuun 8. päivänä 1970 oli Hyvinkäälle kokoontunut toistasataa lumivaaralaista vanhoja muistoja verestämään. Siellä herätettiin kysymys hajallaan olevien lumivaaralaisten jatkuvaa yhteyden pitoa varten kerhon tai seuran perustamisesta. Tätä yleisesti kannatettiin. Tämän johdosta tammikuun 31. päivänä 1971 perustettiinkin "Etelä-Suomen Lumivaaralaiset"-niminen seura jolle hyväksyttiin Karjalan Liiton mallisääntöjen mukaiset säännöt. Sen lisäksi, että seura aikoo erilaisten kerhotilaisuuksien kautta ym tavalla pitää yhteyttä hajallaan oleviin lumivaaralaisiin, se samalla tahtoo suorittaa monipuolista kotiseututyötä. Heti alkuun on seura aloittanut vanhojen valokuvien keräämisen ja niistä jäljentämällä ja korjailemalla aikaansaada valokuva-arkiston tutkimustoimintaa ja kuvien pelastamista varten. Tämä työ onkin jo hyvällä alulla. Tästä arkistosta tullaan sitten kohtuuhinnalla toimittamaan haluaville korjattuja kuvia, joko albumeittain tai yksityisinä kuvina. Myöskin lumivaaralaisten kirjoittamia tai muuten lumivaaralaisaiheisia runoja on alettu kerätä, mahdollisesti myöhemmin toimitettavaa runokokoelmaa varten. On myöskin otettu yhteyttä Suomen kielen nauhoitusarkistoon yhteistyön aikaan saamiseksi lumivaaralaisen murteen tallentamiseksi. Eräitä muitakin kotiseututyön muotoja on suunnitteilla.

Näitä tarkoituksia varten pyydämme lähettämään kaikenlaisia Lumivaara-aiheisia kuvia ja runoja yhdistyksen puheenjohtajalle Pekka Härköselle, os. Hikiä kp 2, taikka sihteerille Veijo Valtoselle, os. Hyvinkää Sandelsink. 7 B 18, puh. 914/10213. Kuvat tullaan palauttamaan, kun on saatu jäljennetyksi.

Seuran vastaisesta toiminnasta tullaan aikanaan ilmoittamaan heimolehti Karjalassa.

Sippo Haakana, Lumivaara-seuran kunniapuheenjohtaja.

VENUS LUMIVAARASSA

Tuollaisen otsikossa olevan tekstin muistaa jokainen Lumivaaran rantakylien asukas nähneen höyrylaiva S/S Venuksen perässä. Tämän laivan toi Laatokalla liikennöitsijä Pekka Sikiö Viipurista v. 1919, jolloin se tuotiin rautateitse Lahdenpohjaan ja siellä laskettiin vesille. Venus välitti liikennettä mm reitillä Lahdenpohja - Tervu, siis Lumivaaran rannikko kylien kautta, aina talvisotaan asti, parisenkymmentävuotta. Kaikki liikennekelpoiset laiturit risteillessään se suoritti Lumivaaran rantakylien asukkaille runsaita palveluksia heidän muutoin vaikeasti hoidettavien yhteyksien ylläpitäjänä. Aikaisin keväällä ajoon pääsy oli huhtikuun 20:s ja myöhäisin toukokuun 26. päivä. Syksyisin oli joskus lopetettava jo marraskuussa, mutta erään kerran päästiin ajamaan aina tammikuun 14. päivään asti. Kävihän siellä tämän parinkymmenen vuoden aikana useita kilpailijoitakin, mutta aina Venus kilvan kesti.

Laivan isäntä Pekka Sikiö (myöhemmin Sarolahti) itse pyöritti laivan ruotelia yksitoista kesää. Pekka kertoi, että ajo hyvillä ilmoilla oli miellyttävää halkoessa Laatokan laineita, mutta huonojakin ilmoja oli. Ikävin oli kulkea, kun oli sumu ja pimeä samanaikaisesti. Edelleen kertoi, että lumivaaralaiset matkustajat olivat hyvin miellyttäviä kuljetettavia. He olivat hyviä yhteistoimintaihmisiä, jotka luottivat yksityisyritteliäisyyteen talouselämän perustana. Tämän käsityksen hän sanoi saaneensa laivalla kokemansa lisäksi paljon kierrellessään ympäri Lumivaaraa viljan ja puutavaran ostoasioilla. Yksinkertaisuudessaan erosi toisista Heikki Kokkonen Kalksalosta. Hän kesäkuumallakin oli samoissa sarkavaatteissa kuin kylmilläkin ilmoilla. Aina paidan ryntäät auki. Jalassa omatekoiset saappaat, joiden varren suut oli tasaamatta. Millainen nahkankappale sattui varteen, se sai siinä olla. Hän istui aina laivan keulapiikissä, selin menosuuntaan, ankkurin vieressä. Kun häneltä kysyttiin, onko hän koskaan sairastanut, sanoi: Kun tunnen pahoinvointia, ryyppään tervavettä, väliin sekoitan siihen koivun tuhkaa, apteekin lääkkeitä en tarvitse.

Yleensä lumivaaralaiset olivat ahkeria työnteossa. Kun nykyisin olen käynyt lumivaaralaisten pitäjäjuhlissa, vallitsee siellä suuressa joukossa yhteishenki. Näyttää siltä, että lumivaaralaiset kunnioittavat menneisyyttä. Näin on heillä oikeus odottaa myöskin tulevaisuudelta hyvää. Olen saanut kuulla, että vaikka he 1944 joutuivat lähtemään tyhjinä, on jokaista ahkeruus ja yksityisyritteliäisyys vienyt taloudellisesti eteenpäin.

Näin siis kertoili lumivaaralaiset läpikotaisin tuntenut jaakkimalainen liikemies Pekka Sarolahti.

Olemme myöskin kuulleet ja nähneet, kuinka Pekka itse on alkujaan tyhjästä ponnistellut useammanlaisten liikehommiensa kanssa itselleen vakiintuneen aseman yhteiskunnassa. Eikä ihmekään, kun hänet tunnetaan ystävällisenä ja luotettavana henkilönä, jolla on yrittämisen halua ja taitoa. Kun hän on saanut talousneuvoksen arvonimen, on se täysin ansaittu.

mällä 3 - 5 ha, 280 viljelmällä 5 - 10 ha, 137 viljelmällä 10 - 15 ha, 39 viljelmällä 15 - 25 ha, 8 viljelmällä 25 - 50 ha.

Tämän mukaan viljelmien peltopinta-ala oli keskimäärin 7,63 ha ja metsää 26,37 ha, yhteensä 34 hehtaaria. Puutarhat tässä oli laskettu pellon kanssa yhteen.

Jos edellä olevien perusteella tekisi eräitä johtopäätöksiä, niin ensiksi huomio kiintyy siihen, kuinka tilojen omaan omistukseen tultua lumivaaralainen kuokka ja aura on ensiksi painunut niittyihin ja sitten metsäänkin, lisäten peltojen pinta-alaa moninkertaisesti. Niittyalat ovatkin käytännöllisesti katsoen loppuneet, ja metsäkin on saanut luovuttaa melkein 1.500 ha pellon tarpeiksi. Myöskin puutarhan ilmestyminen taulukoihin on huomion arvoinen. Se todistaa lumivaaralaisissa olleen viljelysten monipuolisuuden, järkiperäisyyden ja kauneuden kaipuuta. Onhan puutarhanhoito maanviljelyksen korkeinta muotoa. Tämä tyyli näyttää olevan nyt uusilla asuinsijoillakin.

Lisäksi jokainen lukija voi numeroiden johdosta tehdä omia johtopäätöksiään.

HELMENPYYNTIÄ IHALAN JOESTA

Tuskinpa monikaan nuorempi lumivaaralainen lienee tullut tietämään, että sielläkin on aikoinaan saatu niinkin arvokkaita luonnontuotteita kuin jokihelmiä. Ihalan joesta niitä saatiin vuosien 1910-20 vaiheilla ja niiden etsiminen olikin silloin aika runsasta.

Helmethän löytyvät simpukoiden sisältä. Lihan ja kuoren väliin toisinaan muodostuu helmiä, joita helmen pyytäjät etsivät. Simpukoita saa avata suuret määrät, ennenkuin helmi sattuu löytymään. Simpukoidenkin löytäminen on onnessa, ja sitten helmien löytäminen on vieläkin suuremmassa määrässä onnessa.

En tullut tietämään, lieneekö Ihalan joen yläjuoksun puolella, Iijärven lähellä niitä ollut, samoin kuin en tietänyt, miten läheltä Laatokan rantaan alajuoksussa niitä lienee löytynyt, mutta keskisellä osalla Ihalan Oinaanvaaran seuduilla niitä löytyi siihen aikaan aika runsaasti. Kun niillä seuduilla joki ylittää Salpausselän harjanteita, muodostuu lukematon määrä pieniä koskipaikkoja ja näiden koskien luota simpukoita parhaiten löytyi. Kesällä lämpimillä ilmoilla niitä sieltä etsittiin, kun voi olla vedessä ilman vaatteita. Joen pohjasta niitä käsin kopeloimalla harottiin, sikäli kuin käsin yletti pohjaan. Missä ei käsin ylettynyt, niin varpailla etsittiin, ja varpaiden välissä nostettiin ylös, taikka sukeltamalla yritettiin niitä saada syvemmistä paikoista.

Tässä hommassa oli paljon aikuisiakin miehiä, mutta poikaset niitä työkseen etsivät. Ihalan aseman seudun puutavaratyömiehet kun keväällä saivat puutavaratyöt loppumaan, joutivat lämpimän kesän ajaksi joelle. Erikoisen ahkeriksi helmen pyytäjiksi muistan Heikuran veljekset ja Granqvistin sekä suutari Martikaisen. Myöskin rautatien virkailijat vapaa-aikoinaan olivat ahkerasti mukana.

Ensin raakut, kuten niitä nimitettiin, heitettiin rannalle ja kun oli jokin määrä saatu, avattiin vahvalla puukolla ja sormin kaiveltiin sisukset helmiä etsien. Useinhan sieltä jonkinlaisia helmiä löytyi, mutta harvoin rahan arvoisia. Oli pienempiä ja suurempia, oli monen muotoisia ja värisiä. Suuruus vaihteli nuppineulan pään kokoisista herneen kokoisiin, ja väri ruskeista kirkkaisiin läpinäkyviin asti. Ruskeita arvottomia löytyi useimmiten. Arvokkaimman helmen löysi Juho Heikura. Se oli noin herneen kokoinen, ja aivan läpinäkyvä, hieman sinertävän kirkas, ilman mitään muita merkkejä. Siitä Juho sai silloista rahaa sata markkaa, joka nykyisessä rahassa vastaisi 300-400 markkaa.

Tämän kirjoittajan paras helmi oli vain viiden markan arvoinen. Se oli puolta pienempi Heikuran helmeä ja muodoltaan hieman pitkulainen, keskellä oli himmeä valkoinen rengas ympärillä ikäänkuin vanteena.

Kun syksyllä ilmat niin kylmenivät, ettei enää tarennut olla vedessä, me pojat teimme onkivavan pituisesta vavasta pyydyksen vuolemalla vavan pään nuolen muotoiseksi. Kun kirkkaalla ilmalla katseltiin joen pohjalle, usein näkyi raakku pohjassa, ja tavallisimmin kuoren pää raollaan. Varovasti työnnettiin vavan pää rakoon, jolloin raakku sulkeutui, puristaen itsensä kiinni vapaan. Tämä oli erittäin taitavaa tehtävää, sillä pienikin sivuun kosketus aiheutti sen sulkeutumisen.

Kun muutamina kesinä oli tätä pyyntiä harjoitettu, joen rannat olivat näitä kuoria täynnä ja kesällä lihat mädätessään levittivät pahaa hajua. Myöskin viljat joen rantamilla pyrkivät sotkeutumaan ja varsinkin heinän niitto oli hankalaa, sillä raakut tylsyttivät viikatteet ja niittokoneen terät. Tästä huolimatta helmiä kovasti pyydettiin, vaikka tulokset eivät kehuttavia olleetkaan. Vapaa-ajan harrastuksena se kyllä puolsi paikkansa.

Runsaasta pyynnistä johtuen muutamien vuosien jälkeen simpukat joesta loppuivat, eikä myöhemminkään huomattu uusia kasvaneen. - P.H.

ANTTI HAVUKAINEN

Antti Havukainen oli syntynyt Pohjois-Karjalassa, muistaakseni Nurmeksen lähellä. Hän lähti nuorena miehenä Karjalan rataa rakentamaan ja kun rata valmistui, jäi Ihalaan.

Hän oli poikamies, vähän erikoinen persoonallisuus, jonka karun kuoren alla sykki lämmin ja auttavainen sydän. Pääasiassa hän teki lastaustöitä Ihalan asemalla, kuori propsia ja oli vakituinen puunpilkkoja rautatieläisillä, kauppiailla ym perheillä, jotka vierasta apua siinä työssä tarvitsivat. Rahapalkan lisäksi rouvat tarjosivat Antille kahvit keittiössä ja se oli tervetullut huomionosoitus puunpilkkojalle.

Nuorempana Antti oli lankkujen ja lautojen sahuussa ammattisahuri. Hänellä oli oma saha. Sellainen kahden miehen vedeltävä pitkä saha. Kun tukki oli pyöritetty sitä varten tehtyjen pukkien päälle, niin toinen sahaaja oli tukin päällä ja toinen sen alla samaa sahaa vetelemässä. Ahkerana kahvin käyttäjänä Antti usein pistäytyi välillä kahvilla, jota hän oli keitättänyt jossain lähitalossa hänen omista tarpeistaan. Silloin aina täytyi kahvin keittäjän olla hänen seuranaan juomassa. Joskus kävi kahvihammasta niin äkkiä pakottamaan, että piti kesken raon sahuun lähteä sitä lääkitsemään. Hän olikin lopuksi ainoa sen paikkakunnan ammattisahuri, jota vielä ikämiehenäkin tarvittiin pienemmissä sahuissa.

Vanhempana hän sivuelinkeinonaan keväisin harjoitti keittiökasvien siemenien kauppaa. Silloin hänellä olivat siemenet, kahvit ja tupakat ym tykötarpeet samassa repussa. Useinkin sattui niin, että pussit pääsivät vuotamaan ja sisällöt sekoittumaan. Silloin siemeniä mitatessaan Antti mittasi moninkertaisen määrän siltä varalta, että niihin olisi sekoittunut vieraita aineita. Muutoinkin hän mittasi kaupantekijäisten kanssa.

Vakituisempi asuinpaikka hänellä oli meillä, mutta usein hän oli yötä milloin missäkin talossa lähempänä asemaa. Ruokansa Antti laittoi itse. Usein hän laittoi uuniin ohrapuuroa ja karjalanpaistia, keitteli perunoita ja joskus paistoi kaloja. Siinäpä se Antin ruokavalio melkein olikin. Puuroa hän laittoi tavallisen kahden litran ruukun täyteen, tähteeksi jääneen söi sitten kylmänä myöhemmin. Usein hän istui sänkynsä reu-

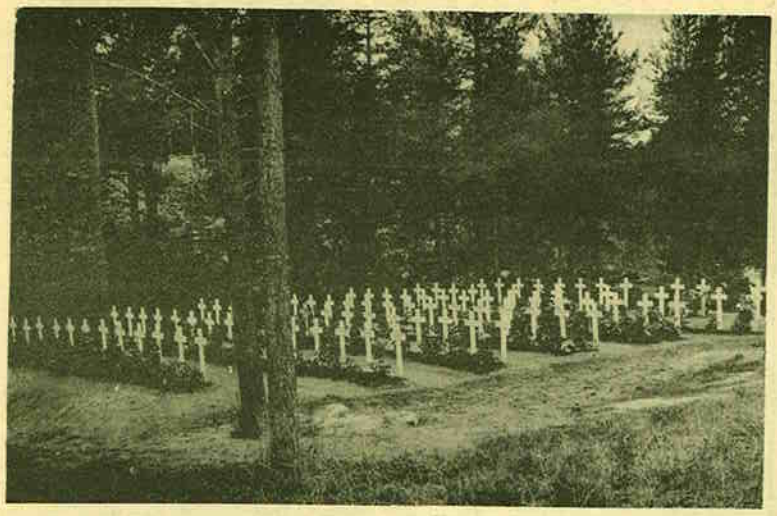

SANKARIHAUTA

Lumivaaran sankarihauta oli korkealla mäellä, ylevällä paikalla aivan kirkon vieressä. Sitä rakastettiin ja vaalittiin koko pitäjän voimalla. Siinä ei ollut vielä patsasta eikä yhtenäistä muistomerkkiä, mutta varmasti olisi hankittu, jos olisimme saaneet asua siellä ja rakentaa sitä kaunista Laatokan rantapitäjää. Jokaisella haudalla oli vain koruton valkea risti. Kun kuljimme niiden ristirivien välissä, niin useimmat nimet olivat tuttuja lapsuudesta asti ja usein oli kyseessä perheen ainoa poika tai ainoa lapsi. Jokaisen ristin eteen ilmestyi usein tuoreita kukkia, lähiomaisten hellin käsin itse kasvattamia. Ja usein toi kylän opettaja oppilaansa haudalle ja selitti sen merkityksen ja arvon.

Keväisin kokoonnuimme talkoisiin laittamaan hautoja kesäkuntoon. Monella oli sisällä kasvatettuja koivunoksia ristin eteen, sillä eihän kukkakauppoja ollut. Sitten istutimme kesäksi kukkia ja koetimme saada kauniiksi ja yhtenäiseksi poikiemme lepopaikan. Kaikki olivat samanarvoisia, saman uhrin antaneita. Se oli nuorten, terveiden miesten hauta.

Joulun edellä lapioimme lumen pois ja koristimme koko hauta-alueen tuoreilla kuusenoksilla. Sitten tuotiin yksi suuri yhteinen joulukuusi ja joka ristin eteen pieni kuusi. Jouluaamuna kello 6 sytytettiin kynttilät suureen kuuseen ja joka haudalle yksi kynttilä. Se oli kaunis näky jouluaamun hämärässä. Omaiset ja kaikki läsnäolijat virittivät herkistynein mielin Jouluvirren. Pastori luki joulurukouksen ja puhui ikuisesta joulurauhasta. Sitten vielä laulettiin yhdessä iki-ihana joululaulu "Kautta tyynen vienon yön, päältä kirkkaan tähtivyön enkel' ääni helähtää, suuret, pienet herättää". Se ikäänkuin yhdisti meidät nurmen alla nukkujiin. Sitten siirryttiin kirkkoon jouluaamun Jumalanpalvelukseen ja meillä oli tunne kuin nuo sankaripoikamme olisivat olleet mukanamme. Poislähtiessä kävimme vielä kohentamassa kynttilöitä ja hyvästelemässä vainajiamme.

Kun talvisota alkoi marraskuun lopulla 1939, niin joulukuun alussa tuli käsky, että Lumivaaraankin piti varata paikka sankarihautoja varten. Olimme pienoinen joukko eri järjestöjen edustajia sitä valitsemassa. Tuntui sanomattoman ahdistavalta etsiä hautapaikkaa pitäjämme parhaille miehille, pojillemme, ja useille parhaille ystävillemme, jotka olivat rintamilla isänmaallista velvollisuuttaan suorittamassa. Ilman muuta katsoimme, että sen tulisi olla mahdollisimman kiinteässä yhteydessä kirkkoomme. Kun kirkkomme oli kallioisella mäellä, ei ollut paljoakaan valitsemisen varaa. Kuitenkin sopivin paikka löytyi aivan kirkon lähituntumassa, jonka valitsimme, ja jolle haettiin asianomainen vahvistus.

Lumivaaran 157 sankarivainajasta 99 tuli sitten aikanaan tähän haudatuksi taikka kentälle jääneenä siunatuksi. Siellä he nyt lepäävät rautaisen rajan takana. Eivät sinne nyt pääse omaiset eikä ystävät kevätkukkia istuttamaan, eikä joulukynttilöitä sytyttämään. Vain muuttolintujen mukana lähetämme heille tervehdyksemme.

- E. K.

Ihalan asemarakennus.

LAPIN JÄTKÄ KEMIN PARTURISSA V 1940

Kun tukka oli leikattu, kysyi parturi, harjataanko?
Jätkä: Joo.
Parturi: laitetaanko hiusvettä?
Jätkä: Joo.
Parturi: Kai se partakin ajetaan?
Jätkä: Joo.
Parturi: Saiskos olla oodekolonia?
Jätkä: Joo.
Parturi: Leikataankos viiksiä?
Jätkä: Joo.
Parturi: Vahataanko viiksiä?
Jätkä: Joo.
Parturi: Laitetaankos kasvoille puuderia?
Jätkä: Joo.
Parturi: Mitä vielä saisi olla?
Jätkä: Pestään kaikki moska pois.
Se oli sen jätkän tapa huvitella kaupunkiin tultua.

- Tämän näkijä.

AKKAHARJUN SAHA

Keväällä 1920 alettiin rakentaa kaksiraamista sahaa noin kilometrin päähän Akkaharjun pysäkiltä pienen Likolammin rannalle. Rakennuttaja oli Polttotavarain Kauppa Oy, johtajana Jaakob Bassin. Yhtiön osakkaisiin kuului mm kansalaissodan jälkeen Venäjältä Suomeen tulleita emigrantteja, jotka jo tsaarivallan aikana olivat siirtäneet omaisuuksiaan ulkomaille. Suomeen, Raivolaan he olivat rakentaneet sahalaitoksen, joka nyt siirrettiin Akkaharjuun.

Aikaisemmin valmistuneen pysäkin ratapiha-alueella jouduttiin mm rakentamaan lisäraide sahan tarpeita varten. Saha- ja varastoalueet raivattiin ja konekuljetukset alettiin. Ensimmäisenä oli höyrypannun vieminen paikalle. Valtava "onkapannu" oli asetettu puujalaksille, joiden varassa pannu hinattiin maata myöten sahalle hevoskierto "vorokilla". Hitaasti, mutta varmasti matka joutui, mutta eihän silloin mitään kiirettä ja hoppua tunnettukaan. Vetolaite, vorokki oli hyvin yksinkertainen rakkine. Sen paino oli noin 300 kg. Tämä kulki hyvin yhden hevosen vetämänä siirrettäessä aina muuttoväli eteenpäin. Noin kuutiometrin kokoisen vorokin kehyksiin oli käytetty 4/5 tuuman parruja, jotka oli kiinnitetty toisiinsa rautalangalla. Tämän neliskulmaisen kehikon keskelle oli kiinnitetty paksu pyöreä puuntyvi pystyasentoon. Tähän puuhun oli vetovaijerin pää kiinnitetty. "Vorokki" oli kiinni pyörivässä jalustassa, johon oli kiinnitetty pitkä ja paksu puutanko, josta hevonen veti laitetta. Tämän yksinkertaisen vetolaitteen hoitamiseen ja siirtämiseen tarvittiin vain hevonen ja kaksi miestä. "Onkapannun" kuljetuksen aikana oli sahan konehuoneen muurausty ötkin joutuneet niin pitkälle, että pannu saatiin asettaa paikalleen. Tämän jälkeen alkoi sahalle ilmaantua nostureita ja taljoja ym laitteita. Sen kesän ja vuoden aikana valmistuivat sahan rakennukset ja laitteet niin, että seuraavassa tammikuussa voitiin suorittaa koekäyttö ja helmikuussa päästiin aloittamaan sahuut.

Muistan vielä, että sahan valttarina (työnjohtajana) toimi isokokoinen venäläinen, huonosti suomenkieltä puhuva Bukatsov. Hänelle sattui väliin kommelluksia, kun kaikki eivät oikein ymmärtäneet hänen työtä koskevia ohjeitaan.

Monelle Kostamojärven miehelle ja naiselle alkoi työmaa sahalla, vilkastaen paikkakunnan silloista heikkoa työtilannetta. Myöskin metsänomistajat saivat sahalle sahapuitaan kaupaksi.

Aluksi tukit sahattiin "tuppeen" eikä sahalla ollut mitään laitteita rimojen ja pintojen muuhun käyttöön, kuin polttopuiksi. Silloin saikin sieltä ostaa urakalla omalla arviohinnalla lautoja ja lankunpätkiä. Sahan raamin alta vedettiin purut kolalla vieressä kulkevaan "ransporttiin", joka vei ne, ja muutkin sahaus jätteet, konehuoneelle poltettavaksi. Täällä kirjoittajakin sai käydä muutamia vuoroja äitiään tuuraamassa, vaikka olikin vielä muuten alaikäinen sahan töihin. Sitten pääsin sahalle sahatavarain "ylösottajaksi".

Alusta alkaen saha kävi kahta vuoroa, mutta myöhemmin vilkkaimmillaan kolmeakin vuoroa. Kesäisin saha oli usein pysähdyksissä. Osa ammattimiehistä hoiti remonttitöitä, osan ollessa lastauksissa, ja osan ollessa omalla kesälomalla.

Vuosina 1926-27 ei saha ollut toiminnassa, mutta sitten pari vuotta se kävi entisen johtajansa Jaakob Bassinin vuokraamana. Tämän jälkeen se jäi seisomaan vuoteen 1936, jolloin konsuli Valde Sario osti sen Viipurin Vientipuu Oy:n nimiin ja suoritti siellä perusteellisen remontin. Sitten saha taas oli toiminnassa talvisotaan asti. Evakkomatkalta takaisin palattua palasi Sariokin ja perusti Akkaharjun Saha Oy-nimisen yhtiön, jonka toimesta saha taas kunnostettiin entistä ehommaksi, sahaten sitten toiseen evakkoon asti. Lisälaitteina oli sahalla höyläämö, pärehöylä ja mylly ym pienempiä laitteita, kun lähdettiin toiseen evakkoon. Tähänpä sitten loppui tämänkin sahan tarina.

- E. R. - Vhnen.

Akkaharjun Sahan työväki kesällä 1938.

nalla puuroruukku polvien välissä ja pisteli sormin puurolohkareita suuhunsa. Samoin hän usein laittoi kylmää puuroa paperipussiin reppuunsa evääksi. Kahvin Antti osti aina parasta lajia. Hänellä oli tapana ostaa kahvia ja sokeria vain 100 g kerrallaan. Kerran eräs nuori myyjä oli punninnut valmiiksi 100 g kahvia ja sokeria, kun näki Antin olevan kauppaan tulossa. Antti oli tästä loukkaantunut ja sanonut: "En ole vielä tiennytkään, että tämä on tukkukauppa."

Antti tarjosi hyvin auliisti kahviaan meillekin ja silloin hän aina pyysi naisväkeä, enimmäkseen minua, kahvin keittämään. Se ei ollut aivan pikkujuttu, koska kahvit oli miltei poikkeuksetta myös paahdettava. Antti oli kuitenkin niin avulias ja hyväsydäminen, ettei siitä voinut kieltäytyäkään. Kyllä Antti vastapalvelukseksi piti silmällä jos vesiämpäri tyhjeni tai huomasi, kun puut loppuivat. Silloin Antti otti ämpärin ja lähti, vaikka oli päivän raskastakin työtä tehnyt ja oli jo ikämies, noin kuusissakymmenissä, kun minä Heinoselle miniäksi tulin.

Muihin töihin Antti ei meillä juuri osallistunut, mutta jos tiilitehtaalla apua tarvittiin, sinne Antti lähti tiiliä lyömään ja siinä oli naamakin Antilla yltäpäältä savessa, kun hän roiski savea muottiin. Rukiin leikkuuseen Antti myös joskus tuli sirppeineen. Ei ollut hyvä olla lähellä, kun Antti leikkasi vasemmalla kädellä.

Hyvin karu oli myös Antin vuode. Hänellä oli rautasänky tupamme nurkassa ja pohjalla kaksi leveää lautaa. Siihen hän laittoi repun ja takin ym vaatteita päänaluseksi sekä vanhan huovan tai pitkän takin peitteeksi. Ja hyvin sanoi nukkuvansa.

Koskaan en kuullut Antin nurisevan olevia oloja tai yhteiskuntaa kohtaan. Aina hän oli tyytyväinen ja lauleli usein vanhoja balladeja tai piirilauluja. Erikoisesti on mieleeni jäänyt piirilaulu: "Osta sä poika se kukkuuva kelloo ja kukkuuva kelloo ja kukkuuva kelloo, osta sä poika se kukkuuva kelloo, pane kamaris seinälle naaulaan."

Meiltä oli asemalle matkaa runsas kilometri. Antti kulki jalkaisin, talvella enimmäkseen suksilla. Mikään mäenlaskija Antti ei ollut. Meidän pellolla kun oli jyrkänlainen mäki, Antti pisti sauvat jalkojen väliin ja siten jarrutti vauhtia.

Antti oli myös hyvin lapsirakas omalla karulla tavallaan. Siitäkö lie johtunut, että hän oli asemanseutulaisten vakituinen joulupukki. Pitkä turkki nurin päällä, olkivyöllä vyötettynä, hän kulki talosta taloon ja palasi sitten meille joulunviettoon.

Hänen elämänsä loppuvaiheet ovat hämärän verhoamat. Me asuimme talvisodan jälkeen Rovaniemellä noin 5 km kauppalasta etelään. Antti hakeutui sinnekin meille asumaan ja kävi VR:n halkotarhalla töissä. Kun sitten pääsimme palaamaan takaisin Karjalaan, ei Antille annettu paluulupaa. Hän oli niin vanha, ettei kelvannut työjoukkoihin. Eikä hänellä ollut omaisuutta eikä lähiomaisia takaisinvallatulla alueella. Kyynelsilmin Antti jäi talon pihamaalle, kun me lähdimme. Hän oli sitten mennyt asumaan halkotarhan läheisyydessä olleeseen työmaaparakkiin. Rovaniemelle jäi Matti Kankaanpää ja Antti Meronen Ihalasta ja asuvat siellä kai vieläkin. He kertoivat, että Antti kävi heillä silloin tällöin alkutalvesta 1941. Joskus talvella 1942 oli lehdessä ollut uutinen, että Kemijoesta oli löytynyt tuntemattoman miehen ruumis. Kun Anttia ei ole sen talven jälkeen kukaan nähnyt, he ovat päätelleet, että se talvella Kemijoesta löytynyt ruumis olikin Antti. Hänellä oli ollut jonkinverran rahoja ja kun siihen aikaan sielläkin liikkui kaikenlaisia epämääräisiä ihmisiä, jotka myös majailivat samoissa parakeissa, voi olla mahdollista, että ryöstivät rahat ja painoivat miehen jään alle. Tämä on kuitenkin vain olettamus, mitään varmaa todistetta siitä ei ole. - Sylvi Heinonen.

Tämän liitteen lisäksi

Lumivaaraa perusteellisemmin esittävää »Lumivaara»- kirjaa on vielä jonkin verran saatavana tilattaessa osoitteella: Pekka Härkönen, Hikiä kp 2, hinta 16 mk kpl + postikulut, samasta paikasta erittäin arvokasta »Kurkijoen kihlakunnan historiaa», jossa on vanhinta saatavana olevaa tietoutta myöskin Lumivaarasta, myöskin 16 mk kpl hinnalla + postikulut.